

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TAR-YL-2007-0003**

**19. YÜZYILIN ORTALARINDA ÇİNE’NİN
SOSYO-EKONOMİK YAPISI
(TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE)**

**HAZIRLAYAN
Lütfi BUDAK**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN**

AYDIN - 2007

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TAR-YL-2007-0003**

**19. YÜZYILIN ORTALARINDA ÇİNE’NİN
SOSYO-EKONOMİK YAPISI
(TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE)**

**HAZIRLAYAN
Lütfi BUDAK**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN**

AYDIN - 2007

T. C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
AYDIN

Tarih Ana Bilim Dalı öğrencisi **Lütfi BUDAK** tarafından hazırlanan **19.Yüzyıl Ortalarında Çine'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı (Temettuat Defterlerine Göre)** başlıklı tez, 28.08.2007 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı:</u>	<u>Kurumu:</u>	<u>İmzası:</u>
(Danışman) Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN	Adnan Menderes Üniversitesi	
(Başkan) Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK	Pamukkale Üniversitesi	
Yrd. Doç. Dr. Tanju DEMİR	Adnan Menderes Üniversitesi	
Yrd. Doç. Dr. Bülent ÇELİK	Adnan Menderes Üniversitesi	
Yrd. Doç. Dr. Günver GÜNEŞ	Adnan Menderes Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu **Yüksek Lisans Tezi**, Enstitü Yönetim Kurulunun sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Serap YAYLALI
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Lütfi BUDAK

İmza :

YAZAR ADI-SOYADI: Lütfi BUDAK

BAŞLIK: 19. YÜZYILIN ORTALARINDA ÇİNE’NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI (TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE)

ÖZET

Bu çalışma, 1844-1845 (H 1260-1261) yılında Çine kazasına bağlı bazı köylerin sosyal ve ekonomik yapısını ortaya koymayı amaç edinmiştir. Çalışma, dönemin önem bakımından en başta gelen kaynaklarından olan “Temettuat Defterleri”nden yararlanılarak hazırlanmıştır. Tanzimat’tan sonra Aydın Vilayeti’ne bağlanan Çine’nin 1844’e ait 21 yerleşim yerinin Temettuat Defteri bulunmaktadır.

19. yüzyıl ortalarında Çine kazası köylerinde tarım ve hayvancılığa dayalı bir yapı dikkati çekmektedir. Ekili tarımda ürün desenini hububat, penbe (pamuk), duhan (tütün) ve bostan; dikili tarımda ise bağlar oluşturmaktadır. Gelir kaynaklarının % 46’sını tarım, % 22’sini hayvancılık, % 12’sini meslek, % 5’ini zuhurat ve % 15’ini de diğer hâsılatlar oluşturmaktadır. Yerleşim yerlerinin toplam hâsılatı ise 838345,5 kuruştur. Hâsılatın 89292,5 kuruşu, toplam hâsılatın % 11’i vergi olarak devlete ödenmektedir. Verginin % 69’unu vergi-yi mahsus, % 29’unu öşr ve % 2’sini de ağnam vergisi oluşturmaktadır.

Temettuat Defteri bulunan Çine kazası köylerinde yaşayan ahalinin sadece tarımsal faaliyetlerden gelir elde ettiği düşünülmemelidir. Yerleşim yerlerinin coğrafi yapıları göz önüne alındığında ahalinin tarım dışı faaliyetlere de yöneldiği görülmektedir. Özellikle Elderesi, Çaltı ve Karakollar köylerinde dokuma, ticaret, nakliye ve diğer çeşitli zanaatların yapıldığı görülmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Çine, tarım, hayvancılık, meslek, hâsılat, temettuat

NAME and SURNAME: Lütfi BUDAK

TITLE: SOCIO-ECONOMICAL BUILDING OF ÇİNE IN THE 19TH CENTURY MIDDLE (ACCORDING TO THE TEMETTUAT DEFTERI-TAX RECORDINGS)

ABSTRACT

This study aims to explore the social and economical situation of some residential places in Çine district in the years 1844-1845 (H 1260-1261). The study is made using “Temettuat Defterleri” (Tax Recordings) which are the most important sources of that period. There had been Tax Recordings of 21 settling places relating to 1844 of Çine related to Aydın province after from Tanzimat.

In the middle of 19th century, the economical situation based on agriculture and stock raising in Çine district villages. The yield patterns produced were grain, cotton, tobacco and melon in cultivated agriculture and vineyard. Sources of income were composed by % 46 agriculture, % 22 stock raising, % 12 entrepreneurship, % 5 an expected events, % 15 by other incomes. Total revenue of the allocation units were 838345,5 kurush. 89292,5 kurush of the revenue and % 11 of the total income were paid to the government as tax. % 69 of the tax was vergi-yi mahsus, % 29 was öşr and % 2 of the tax was ağnam.

It shouldn't be taught that the people living in Çine district villages which had Temettuat Defteri (Tax Recordings) got the only income from agricultural activities. The absence of plain areas in some allocation unites made people make activities different from agriculture. Weaving, trading, transportation and various crafts are widely seen especially in Elderesi, Çaltı and Karakollar.

KEYWORDS

Çine, agriculture, stock raising, weaving, making and selling of yarn, temettuat

ÖN SÖZ

Sosyal ve ekonomik tarihe duyduğum ilgi beni, Temettuat Defterleri'ni incelemeye itmiştir. Son dönemlere bakıldığında, Osmanlı Devleti'ne ait Temettuat Defterleri'nden faydalanılarak, devletin 19. yüzyıldaki sosyal ve ekonomik yapısını ortaya koyan araştırmaların arttığını söyleyebiliriz.

1844 yılına ait Çine kazası Temettuat Defterleri'nin okunması sonucunda ortaya çıkan bu çalışmada, 19. yüzyıl Çine kazasının sosyal ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın hazırlanması sırasında bilgi ve desteğiyle yanımda olan danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN'a, yardımlarına ihtiyaç duyduğum her zaman bana yol gösteren Sayın Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Tanju DEMİR'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İzmir Milli Kütüphane ve Adnan Menderes Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ile Aydın İl Halk Kütüphanesi çalışanlarına, tezimin hazırlanması sırasında manevi desteklerini esirgemeyen sevgili eşim ve oğluma şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
EKLER LİSTESİ.....	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
ÇİNE KAZASI KÖYLERİNİN BEŞERİ COĞRAFYASI.....	8
1.1. 19. YÜZYIL ORTALARINDA ÇİNE’NİN NÜFUSU.....	8
1.2. ÇİNE’DE MESLEKLER VE HANE REİSLERİNİN	
ÖZELLİKLERİ.....	13
1.2.1. Emek-Yoğun Meslekler.....	18
1.2.2. Dokumacılık.....	19
1.2.3. Ticaret-Nakliye İş Kolu.....	20
1.2.4. Zanaatkâr İş Kolu.....	20
1.2.5. Hizmet İş Kolu.....	21
1.2.6. Diğer İş Kolları.....	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	23
ARAZİ DAĞILIMI VE TOPRAK KULLANIMI.....	23
2.1. TOPLAM TARIM ALANLARI DAĞILIMI.....	23
2.1.1. Ekili-Dikili Tarım Alanları Dağılımı.....	25
2.1.2. Gayrimezru Tarım Alanları Dağılımı.....	30
2.2. MEYVECİLİK.....	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	33
HAYVANCILIK VE HAYVAN DAĞILIMI.....	33
3.1. TOPLAM HAYVAN VARLIĞI.....	33
3.1.1. Büyükbaş Hayvancılık.....	37
3.1.2. Küçükbaş Hayvancılık.....	39
3.1.3. Yük-Binek Hayvancılığı.....	41
3.1.4. Arıcılık.....	43
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	45
GELİRLER.....	45
4.1. ÇİNE KAZASI KÖYLERİNİN TOPLAM HÂSILAT DAĞILIMI.....	45

4.1.1. Tarım Hâsılatı.....	52
4.1.1.1. Tarla Tarım Hâsılatı.....	53
4.1.1.2. Dikili Tarım Hâsılatı.....	54
4.1.2. Hayvancılık Hâsılatı.....	55
4.1.3. Meslek Hâsılatı.....	58
4.1.4. Zuhurat Hâsılatı ve Diğer Hâsılatlar.....	59
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	61
GİDERLER.....	61
5.1. VERGİLER.....	61
5.1.1. Vergi-yi Mahsusa.....	62
5.1.2. Öşr Vergisi.....	67
5.1.2.1. Aynı Olarak Alınan Öşr Ürünleri ve Miktarları.....	68
5.1.2.2. Nakdi Olarak Alınan Öşr Ürünleri ve Miktarları.....	73
5.1.3. Ağnam Vergisi	78
5.2. VERGİ YÜKLERİ.....	79
5.2.1. Toplam Vergi Yüğü.....	79
5.2.2. Vergi-yi Mahsus Yüğü.....	80
5.2.3. Toplam Öşr Yüğü.....	81
5.2.4. Resm-i Ağnam Yüğü.....	82
ALTINCI BÖLÜM.....	84
ZİRAİ HASILAT VE VERİMLİLİK.....	84
6.1. TOPLAM TARIM ALANLARI ZİRAİ HÂSILAT DAĞILIMI.....	84
6.1.1. Ekili Tarım Alanları Zirai Hasılatı.....	85
6.1.2. Dikili Tarım Alanları Zirai Hasılatı.....	86
6.2. ZİRAİ VERİMLİLİK.....	86
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA.....	92
EKLER.....	96
ÖZ GEÇMİŞ.....	99

EKLER LİSTESİ

EK 1: Çine Kazası Haritası.....	96
EK 2: Ancin Köyü Temettuat Defterinin Giriş Sayfası.....	97
EK 3: Camızağlı Köyü Temettuat Defterinin Son Sayfası.....	98

ÇİZELGELER LİSTESİ

Tablo 1.1: Temettuat Defterlerine Göre Kaza Köylerinde Hane Sayıları ve Tahmini Nüfus (1844-1845).....	8
Tablo 1.2: Aydın Vilayet Salnamelerine Göre Temettuat Sınırları Dışında Kalan Çine Kazası Köyleri (H 1312, H 1313 ve H 1326).....	9
Tablo 1.3: Çine Kazasının Bugünkü Köyleri.....	10
Tablo 1.4: Aydın Vilayet Salnamelerine Göre Çine Kazası'nda Müslim ve Gayr-ı Müslim Nüfus.....	12
Tablo 1.5: Çine Kazası Köylerinde Meslek Sahibi Olmayanların Dağılımı.....	13
Tablo 1.6: Çine Kazası Köylerinde Meslek Sahibi Olan Hanelerin Dağılımı.....	14
Tablo 1.7: Çine Kazası Köyleri Genel Meslek Grupları ve Hane Dağılımları.....	15
Tablo 1.8: Çine Kazası Köyleri İş Kollarına Göre Meslek Dağılımı.....	16
Tablo 1.9: Çine Kazası Köyleri İş Kollarına Göre Meslek Dağılımı (%).....	17
Tablo 1.10: Çine Kazası Köylerinde Emek-Yoğun İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı	18
Tablo 1.11: Çine Kazası Köylerinde Dokumacılık İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı	19
Tablo 1.12: Çine Kazası Köylerinde Ticaret-Nakliye İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı.....	20
Tablo 1.13: Çine Kazası Köylerinde Zanaatkârlar İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı.	21
Tablo 1.14: Çine Kazası Köylerinde Hizmet İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı.....	21
Tablo 1.15 Çine Kazası Köylerinde Diğer İş Kollarına Göre Mesleklerinin Dağılımı.....	22
Tablo 2.1: Çine Kazası Köyleri Arazi Kullanımı.....	23
Tablo 2.2: Çine Kazası Köyleri Arazi Dağılımı.....	24
Tablo 2.3: Çine Kazası Köylerinde Türlerine Göre Ekili-Dikili Tarım Arazisi Dağılımı.....	25
Tablo 2.4: Çine Kazası Köylerinde Türlerine Göre Hane Başına Düşen Ortalama Ekili-Dikili Tarım Arazisi Dağılımı.....	26
Tablo 2.5: Çine Kazası Köylerinde Toprağı Olmayan Haneler ve Köylere Göre Dağılımı	27
Tablo 2.6: Çine Kazası Tarım İşletmeleri Genel Dağılımları.....	28
Tablo 2.7: Çine Kazası İşletme Payları ve Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımları.	29
Tablo 2.8: Çine Kazası Köylerinde Gayrimezru Tarım Alanları Dağılımları.....	30
Tablo 2.9: Çine Kazası Köylerinde Gayrimezru Tarım İşletmelerinin Dağılımları..	31
Tablo 2.10: Çine Kazası Köylerinde Yetiştirilen Meyveler ve Hanelere Göre Dağılımları.....	32
Tablo 3.1: Çine Kazası Hayvan Dağılımı.....	33

Tablo 3.2: Çine Kazası Toplam Hayvan Dağılımı.....	34
Tablo 3.3: Çine Kazası Köyleri Hane Başı Ortalama Hayvan Dağılımı.....	36
Tablo 3.4: Birleştirilen Hayvan İsimleri.....	37
Tablo 3.5: Çine Kazası Köyleri Büyükbaş Hayvan Dağılımı.....	37
Tablo 3.6: Birleştirilen Hayvan İsimleri.....	39
Tablo 3.7: Çine Kazası Köyleri Küçükbaş Hayvan Dağılımı.....	40
Tablo 3.8: Çine Kazası Köyleri Yük-Binek Hayvanı Dağılımı.....	41
Tablo 3.9: Çine Kazası Köyleri Arı Kovanı Dağılımı.....	43
Tablo 4.1: Çine Kazası Türlere Göre Hâsılat Dağılımı.....	45
Tablo 4.2: Çine Kazası Köyleri Türlere Göre Hâsılat Miktarları (Kuruş).....	46
Tablo 4.3: Çine Kazası Köyleri Hane Sayıları ve Toplam Hâsılat Miktarları	47
Tablo 4.4: Çine Kazası Köyleri Toplam Hâsılat Dağılımı.....	48
Tablo 4.5: Çine Kazası Köyleri Toplam Hâsılat Dağılımı (%).....	49
Tablo 4.6: Çine Kazası Köyleri Türlere Göre Toplam Hâsılatın Hane Başı Ortalama Dağılımı (Kuruş).....	50
Tablo 4.7: Çine Kazası Köyleri Hâsılatı Olmayan Hanelerin Dağılımı.....	51
Tablo 4.8: Çine Kazası Toplam Tarım Hâsılatı Dağılımı.....	52
Tablo 4.9: Çine Kazası Köyleri Ekili Tarım Türlerine Göre Hâsılat Dağılımı.....	53
Tablo 4.10: Çine Kazası Köyleri Ekili Tarım Hâsılatı Dağılımı.....	54
Tablo 4.11: Çine Kazası Köyleri Dikili Tarım Hâsılatı Dağılımı.....	55
Tablo 4.12: Çine Kazası Köyleri Toplam Hayvan Hâsılatı Dağılımı.....	56
Tablo 4.13: Çine Kazası Köyleri Meslek Hâsılatı Dağılımı.....	58
Tablo 4.14: Çine Kazası Köyleri Zuhurat Hâsılatı Dağılımı.....	59
Tablo 5.1: Çine Kazası Köyleri Toplam Vergi Dağılımı (Türlere Göre).....	61
Tablo 5.2: Çine Kazası Köylerinde Vergi Vermeyen Hanelerin Özellikleri.....	63
Tablo 5.3: Çine Kazası Köylerinde Vergi Veren Hane Sayısı ve Verilen Vergi-yi Mahsus Miktarı.....	66
Tablo 5.4: Çine Kazası Köylerinden Alınan Öşr Miktarları.....	68
Tablo 5.5: Çine Kazası Köylerinde Aynı Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (Kile).....	69
Tablo 5.6: Çine Kazası Köylerinde Aynı Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (%).....	71
Tablo 5.7: Nakdi Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (Kuruş).....	74
Tablo 5.8: Çine Kazası Köylerinde Nakdi Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (%).....	76
Tablo 5.9: Çine Kazası Köylerinde Ağnam Resminin Dağılımı.....	78

Tablo 5.10: Çine Kazası Köyleri Toplam Vergi Yüğü Dağılımı.....	80
Tablo 5.11: Çine Kazası Köyleri Vergi-yi Mahsus Yüğü Dağılımı.....	81
Tablo 5.12: Çine Kazası Köyleri Toplam Öşr Yüğü Dağılımı.....	82
Tablo 5.13: Çine Kazası Köylerinde Toplam Yetişkin Küçükbaş Hayvan Resm-i Ağnam Yüğü.....	83
Tablo 6.1: Çine Kazası Köyleri Zirai Hâsılat Dağılımı (Kuruş/Dönüm).....	84
Tablo 6.2: Çine Kazası Köyleri Ekili Tarım Alanları Zirai Hâsılat Dağılımı (Kuruş/Dönüm).....	85
Tablo 6.3: Çine Kazası Köyleri Dikili Tarım Alanları Zirai Hâsılat Dağılımı (Kuruş/Dönüm).....	86
Tablo 6.4: Çine Kazası Köyleri Toplam Hububat Üretimi Zirai Verimliliği.....	87
Tablo 6.5: Çine Kazası Köyleri Kilogram Cinsinden Toplam Hububat Üretimi Zirai Verimliliği.....	88
Tablo 6.6: Çine Kazası Geneli Türlerine Göre Hububat Ürünlerinin Kilogram Cinsinden Değerler ve Yüzdeleri.....	89
Şekil 2.1: Çine Kazası Köyleri Arazi Kullanımı.....	23
Şekil 3.1: Çine Kazası Hayvan Dağılımı.....	33
Şekil 4.1: Çine Kazası Türlerine Göre Hâsılat Dağılımı.....	45
Şekil 5.1: Çine Kazası Köyleri Toplam Vergi Dağılımı (Türlere Göre).....	61

KISALTMALAR VE SİMGELER

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
bk.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bs.	: Baskı
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
H	: Hicri
İA	: İslam Ansiklopedisi
M	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ML.VRD.TMT.	: Maliye Varidat Temettuat
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Tanzimat döneminde önceleri değişik adlarla anılan vergilerin yerine tek bir verginin alınması için hane reislerinin gelirlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan Temettü sayımları, 19. yüzyıl ortaları Osmanlı sosyal ve iktisadi tarihi için önemli bilgiler içermektedir. 15. yüzyıl ve 16. yüzyıl için Tahrir Defterleri'nden çıkarılan bilgilerden çok daha fazlasını bu defterlerde görmek mümkündür.

Maliye Varidat Kalemi defterlerinden olan Temettü Defterleri, İstanbul BOA'da (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) bulunmaktadır. 1988'e kadar bu seriden çok az deftere Maliyeden Müdevver ve Kepeci Tasnifleri arasında rastlanmaktaydı. 1988'de kataloglanarak araştırmacılara sunulan Temettuat Defterleri serisi 9 katalog içinde 17747 defter içermektedir¹. Bu defterlerin büyük çoğunluğu H (Hicri) 1261/M (Miladi) 1845'te yapılan sayımlara aittir. Sayıları az da olsa H 1256'da (M 1840) yapılan ilk tahrirlere ait defterlere de rastlanmaktadır. Temettuat Defterleri serisinin tasnif edilip araştırmaya açılmasından önce Maliyeden Müdevver ve Kepeci Defterleri arasında bulunan Temettü Defterleri, ilk defa İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Tefik Güran tarafından kullanılmışlardır².

Çalışmamızı oluşturan Aydın Vilayeti Çine kazasına ait defterler H 1260-1261 (M 1844-1845) de hazırlanmış olup her köy için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Bu Temettuat Defterleri'nde öncelikle yatay şekilde hane reisin adı, ardından da dikey olarak hane reisinin mesleği yer almaktadır. Böylece kazada mevcut olan meslek dalları ile bunlardan hangileriyle daha çok meşgul olduğu hakkında bilgi sahibi olmaktayız.

Hane reisi adının hemen üzerinde yatay olarak verilen rakamlar ise hanenin sırası ve numarasını ifade etmektedir.

Meslek ve hane bilgilerinin yanında *sene-i sabıkada vergi-i mahsusadan bir senede vermiş olduğu* denilerek hane reisinin vermiş olduğu vergi belirtilmektedir. Bu şekilde hangi hanenin vergi vermediği de saptanabilmektedir.

Verginin hemen yanında *sene-i sabıkada öşr olarak vermiş olduğu* denilerek öşrü verilen ürün miktarı ve değeri verilmektedir. Defterlere göre, alınan öşrün bazı ürünlerden nakdi, bazılarında ise aynı olduğu anlaşılmaktadır. Aynı olarak öşr alınan

¹ Öztürk, Türkiye'de Temettuat Çalışmaları, <http://www.osmanli.org.tr/yazi.php?bolüm=4&id=141>.

² Kütükoğlu, Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri, ss.395-396.

ürünlerin *kile* ve *kıyye* olarak miktarı belirtildikten sonra parasal değeri de verilmekte, böylece bu ürünlerin birim fiyatları saptanabilmektedir. Nakdi olarak öşr alınan ürünlerin ise *kuruş* olarak değeri verilmiştir.

Bunların ardından hane reisinin sahip olduğu mezru tarla, gayr-ı mezru tarla, bağ, zeytin, dut, kestane ve ceviz ağaçları gibi ekili ve dikili alanların *dönüm* veya *sak* olarak karşılıkları verilmektedir.

Arazi ile ilgili bilgilerin ardından her hane reisine ait büyükbaş, küçükbaş ile yük ve binek hayvanlarının *re's* (baş) olarak sayıları ve getirdikleri gelir belirtilmektedir.

Haneye ait en son bilgi ise yıllık kazançtır. Hane reisinin ırgatlığından, ticaretinden, maaşından vs. gelirleri ayrı ayrı verilmektedir.

Çine kazası köylerinin H 1260-1261 (M 1844-1845) yıllarındaki sosyo-ekonomik yapılarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, Temettuat Defterleri verileri esas alınmıştır. BOA ML. VRD. TMT. (Maliye Varidat Temettuat) katalogları arasında yer alan Temettuat Defterleri'nin 21'i Çine kazası köyleriyle ilgilidir. Çalışılan Temettuat Defterleri sırasıyla aşağıda belirtilmiştir.

1.	BOA ML. VRD. TMT. 1731	Ancin Karyesi (25 hane)
2.	BOA ML. VRD. TMT. 1732	Camızağılı Karyesi (21 hane)
3.	BOA ML. VRD. TMT. 1733	Sarızade Karyesi (40 hane)
4.	BOA ML. VRD. TMT. 1734	Kayataş Karyesi (40 hane)
5.	BOA ML. VRD. TMT. 1735	Araphisarı Karyesi Haciblebeleni Karyesi (15 hane)
6.	BOA ML. VRD. TMT. 1736	Sarı Karyesi (58 hane)
7.	BOA ML. VRD. TMT. 1737	Nazariye Karyesi (23 hane)
8.	BOA ML. VRD. TMT. 1738	Yağcılar Karyesi (11 hane)
9.	BOA ML. VRD. TMT. 1739	Karagollar Karyesi (45 hane)
10.	BOA ML. VRD. TMT. 1740	Kargı Karyesi (28 hane)
11.	BOA ML. VRD. TMT. 1741	Kırkışık Karyesi (36 hane)
12.	BOA ML. VRD. TMT. 1762	Kayalar Karyesi (77 hane)
13.	BOA ML. VRD. TMT. 1763	Seferler Karyesi (32 hane)
14.	BOA ML. VRD. TMT. 1764	Dışarıda Toprağı Olanlar* (139 hane)
15.	BOA ML. VRD. TMT. 1765	Dereli Nam-ı Değer Abdülfakih Karyesi (13 hane)
16.	BOA ML. VRD. TMT. 1766	Tatarmemişler Karyesi (9 hane)
17.	BOA ML. VRD. TMT. 1767	Umur Karyesi (50 hane)
18.	BOA ML. VRD. TMT. 1768	Kurtderesi Karyesi (34 hane)
19.	BOA ML. VRD. TMT. 1769	Kahraman Karyesi (52 hane)
20.	BOA ML. VRD. TMT. 1770	Çaltı Karyesi (80 hane)
21.	BOA ML. VRD. TMT. 1771	Elderesi Karyesi (61 hane)

* Bunlar, Çine kazası dışında toprakları olup, Karpuzlu, Bozdoğan, Milas, Bozüyük, Sula, Karahayıt, Yenipazar, Sobuca, Şahme ve Güzelhisarda oturan 139 hanedir. Bk. ML.TMT.VRD., 1764.

Yine çalışmaya kaynak oluşturmaları bakımından döneme ait H 1300–1326 (M. 1884–1910) yıllarını içeren Aydın Vilayet Salnameleri de taranmıştır. Çalışılan salnameler tarih sırasına göre aşağıda verilmiştir.

1.	H 1307 / M 1891	Aydın Vilayet Salnamesi
2.	H 1311 / M 1895	Aydın Vilayet Salnamesi
3.	H 1312 / M 1896	Aydın Vilayet Salnamesi
4.	H 1314 / M 1898	Aydın Vilayet Salnamesi
5.	H 1317 / M 1901	Aydın Vilayet Salnamesi
6.	H 1320 / M 1904	Aydın Vilayet Salnamesi
7.	H 1326 / M 1910	Aydın Vilayet Salnamesi

Çine'nin Kısa Tarihi

Çine'nin ilk göçmenlerinin Konyalılar olarak bilinmektedir. Yakın geçmişe kadar duvarcılık işlerini yapmaya gelenlerin büyük çoğunluğu Konyalıydı. Bu insanlara halk arasında *gırlı*, *kırlı* adı verilmiştir. Onlara bu adın verilmesinin nedeni giysilerinden kaynaklanmaktaydı. Konya'dan gelen ilk sülalenin *Hacı Haliller* olarak bilinmektedir.

Bazı yeradibilim uzmanlarına göre ise Çine, *kuşyemi* anlamındadır. Eski Türklerin Çine kelimesini *kurt* anlamında kullandıklarını yazanlar da vardır. Hatta bugün birçok Türk Cumhuriyetinde bu adla anılan yerleşim yerinin olduğu bilinmektedir. Diğer yandan, Çine'nin isminin Ergenekon Destanı'nda yol gösterici kurt anlamına gelen *Börteçine* den geldiğini söyleyenler de vardır³.

Çeşitli dönemlerde İon, Karya, Lidya, Pers, Roma ve Bizanslıların egemenlikleri altında kalmış olan kaza, Selçuklu hâkimiyetinden sonra Menteşeoğulları Beyliğine katılmıştır.

Coğrafi konumundan dolayı Selçuklu Türklerinin bu bölgedeki askeri merkezlerinden biri olan Çine, 1426'da yani II. Murat zamanında ise Osmanlılara geçmiştir⁴.

Osmanlı Devletinin ilk ve orta dönemlerinde Muğla'ya bağlı olan kazanın o zamanki ismi *Kıroba* idi. Yine aynı tarihte yapılan idari bir değişiklikle de Çine bucak olmuştu. 1877'de Filibe, Çırpan ve Zara'dan gelen kalabalık göçmen kafesi ile birlikte Çine'nin nüfusu hızla artmış ve 1880'de kaza olmuştur.

³ Uyguç, Düünden Bugüne Çine, s.21.

⁴ Yurt Ansiklopedisi, s.1010.

II. Abdülhamit dönemindeki bu göç nedeniyle ilçenin ismi *Hamitabat* olarak değiştirilmiş, daha sonraları da kazanın bütünlüğünü ifade eden *Çine* şekline dönüştürülmüştür⁵.

Tanzimat dönemine kadar Muğla'ya bağlı olan Çine, daha sonra Aydın Sancağı'na bağlanmıştır.

1870'li yıllarda yani II. Abdülhamit zamanında, Felibe, Çırpan ve Zara yerlilerinden kalabalık bir göçmen kafilesinin gelmesiyle ilçe nüfusunda belirli bir artış görülmüştür.

1893'te yeni bir göç dalgasının Çine'ye yöneldiği görülmektedir. Muhacir göçmenleri denilen bu göçmenler, Çine merkez ve Karakollar köyü ile bazı merkeze yakın köylere yerleşmişlerdir⁶.

1914'te üç kıtada, sekiz ayrı cephede iki buçuk milyon askerle girdiği I. Dünya Savaşını kaybeden Osmanlı Devletinin toprakları paylaşılmaya başlanmıştı. Bunun sonucunda 14 Aralık 1918'de İtilaf Devletleri İzmir'e çıkmıştır. Yine aynı gün İtalyanlar Kuşadası ve Selçuk'u, 16 Mayıs'ta da Güllük'ü işgal ettiler.

17 Mart 1919'da İzmir'de Milli Sinema'da yapılan ve Aydın Vilayeti'ndeki 37 müftü, 37 belediye başkanı ve yüzlerce delegenin katıldığı ve devletin o günkü durumunun ayrıntısıyla konuşulduğu Büyük Kongre'ye Çine'den katılanın olup olmadığı bilinmemektedir.

İzmir'in işgali sonucunda Aydın'da olduğu gibi Çine'de de halk arasında kıpırdanmalar olmaya başlamıştı. Uzun zamandan beri dağlarda kaçak olarak yaşayan Yörük Ali Efe, Kılloğlu Hüseyin Efe ve Kızanları Yağcılar köyüne gelmişlerdi. Ayrıca İzmir'in işgaliyle başlayan Osmanlı ordusu subaylarının tutuklanmaları sırasında kaçanlardan bazıları da daha sonra Milli Mücadele için Çine'ye gelmişlerdi.

57. Tümen'in Çine'ye getirilmesinden sonra Aydın'da Kuva-yi Milliye'nin oluşturulamayacağı anlaşılmıştı. Bu düşünceyle Çine'de toplanmanın uygun olacağı düşüncesiyle hareket edenlerden biri de Asaf Bey (Gökbel) idi. O, 20 Mayıs 1919'da Aydın Belediye başkan yardımcılığı görevini yürütüyordu. Bu sırada Yedeksubay Necmi Bey, Yüzbaşı Faik, Teğmen Zekai Bey de Çine'deydi. O dönemde Çine'de kişilik olarak iyi niyetli ancak yöneticilik vasfı zayıf olan Mehmet Kamil Bey adlı bir Kaymakam vardı. Yine dönemin Belediye Başkanı Hafız Hidayet Efendi idi.⁷

⁵ Özbekler, Aydın ve İlçeleri, s.49.

⁶ Uyguç, age., ss.24-25.

⁷ Uyguç, age., ss.27-35.

Yunanlıların Çine'yi işgal edecekleri duyulmuş, Müslümanlar endişe içindeyken, Rumlar hanelerini badana ve temizlikle uğraşmışlardır. Rum papazı Çine müftüsüne; *Yunanlılar nasıl olsa buraya gelecekler, tatlılıkla buraya gelmeleri Müslümanlara faydalı olur, zararları dokunmamış olur. Birlikte davet edelim* demiş; ancak gerekli olan destek gelmeyince Aydın'a Yunanlıların yanına kendisi gitmek zorunda kalmıştır⁸. Bu sıralara han odalarında, bahçe evlerinde ve değişik yerlerde toplanarak kurtuluş çareleri aranmaktaydı⁹.

5/6 Haziran gecesi kasabanın dışında bulunan asker alma dairesinde Yüzbaşı Ahmet Efendi refakatinde Yörük Ali ve Hüseyin Efeler gelmişlerdir¹⁰.

Türkler bu hazırlıkları yaparken Yunanlılar da 4 Haziran'da Ödemiş ve Tire'yi işgal etmekteydiler. Ayrıca Yunanlıların Çine'ye doğru ilerlemeye başlamaları İtalyanları harekete geçirmişti. 5 Haziran'da dört makineli tüfekle birlikte iki yüz kişilik bir piyade kuvveti, liva rütbesinde bir general ve yanında subaylarla birlikte otomobiller ile Çine'ye gelmişlerdi. Gelme amaçları *ahalinin talebi ve hükümete muavenet maksadı* olarak belirtilmesine karşın, halktan böyle bir istek gelmemişti. İtalyanların Çine'ye gelmelerinin en önemli nedeni ise Yunanlıların Çine yönünde ilerlemeleriydi¹¹.

9 Haziran günü Çine'de bulunan 175. Alayın 3. Taburu, Tümen Komutanı Albay M. Şefik Bey'in emriyle Sarayköy'e taşınmıştır. Bu taburun mevcudu 4 subay, 8 er, 9 mekkâre ile 7 tüfek ve 600 cephaneden ibaretti¹².

Yunan kuvvetleri Sultanhisar'dayken Bakırköylü Mülazım Kadri, Bozöyük köylü Hacı Süleyman Efendi ile 12 Haziran 1919'da Çine'ye gelmiştir. Burada Çine Müftüsü, Duyun-u Umumiye Memuru ve Kadıköylü Mustafa Efendi ile görüşerek Çine Heyet-i Milliyesi'nin kurulmasını sağlamıştır. Böylece Aydın havalisini kan ve ateş içinde bırakan ve Yunan işgalini Yunanlılara çok pahalıya mal eden ulusal örgütlenmeler içinde işe ilk önce başlayan Çine Heyet-i Milliyesi olmuştur.

Çine Heyet-i Milliyesi;

Reis: Kadıköylü Mustafa Efendi

Aza: Hafız Hidayet Efendi

Aza: Hasan Efendi (Çaltılı Molla Hasan Oğlu)

Aza: Emin Efendi (Dere(li) Köy'den)

⁸ Başaran, Milli Mücadele'de Çine Heyet-i Milliyesi, s.36.

⁹ Muslu, İlçemiz Çine, s.12.

¹⁰ Şefik, İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali, ss.27-30.

¹¹ Başaran, age., ss.37.

¹² Uyguç, age., ss.36-37.

Aza: Molla Mehmed Efendi (Dere(li) Köy'den)

Aza: Tabur Kâtibi Cemal Efendi (yerine Sami Efendizade Asaf Bey)

Aza: Duyun-u Umumiye Kontrol Memuru Mustafa Efendi

Veznedar: Ziraat Bank Muhasebe Kâtibi Edhem Efendi (yerine Sağır Ahmed Efendi)

Kâtip: Ahmed Efendi (İhsan Efendi) lerden oluşmaktaydı.

Oluşturulan Çine Heyet-i Milliyesi, 5 Ekim 1919'da aldığı ilk karar, cepheye yaşamını yitirenlere mevlit okunmasıydı. Bununla birlikte gönüllü toplamak, firari askerlerin geri çevrilmesini sağlamak, gönüllülerin ailelerine harçlık vermek için iane toplamak, gönüllüleri muharebe için sevk ve idare etmek gibi görevleri de üzerine almaya başlamıştır.

16 Haziran akşamında Çine'de yüz kadar gönüllü toplanıp; teravih namazı sonrası bunlara Çine deposundan silah ve cephe dağıtılmıştır. Belediyenin önünde ise halk ile gönüllüler silahlı olarak toplanmıştır. Şefik Aker, burada yaptığı konuşmada tehlikenin büyüklüğünü belirtirken, Bozöyük köylü Hacı Süleyman Efendi de bir dua okumuştur. Gönüllüler bir bölük sayılıp; içlerinden üç kişi seçilerek bir kumandan ve iki subay tayin edilerek bir komuta merkezi oluşturulmuştur¹³.

7 Temmuz günü Yarbay Kondilis komutasındaki Yunan birlikleri Çine yönünde ilerlemeyi sürdürmüşler ve Cumalı Köyünü ele geçirmişlerdir. 8 Temmuz'da Çine'de İtalyan kuvvetleri yanında siyasal danışman olarak bulunan Dr. Nekrato, bir İtalyan yarbayıyla Aydın'da bulunan Yunan tümen komutanı Zafirau'yu ziyaret ederek, kuvvetlerinin en kısa sürede Büyük Menderes'in kuzeyine çekilmesini istemiştir¹⁴.

Neticede Yunan birlikleri İtalyan baskısıyla 10 Temmuz'da Büyük Menderes'in kuzeyine çekilmiştir. Yunanlıların Çine'ye yaklaşmaları sırasında Çine'den Muğla ve Milas'a büyük miktarda göçler yapılmıştır. Böylece Yunan ilerleyişiyle Çine'deki direniş noktası etkinliğini kaybetmiştir. Ancak, diğer direniş noktaları etkinliklerini korumuşlardır. Bu arada Temmuz 1919 ortalarında İzmir'den İngiliz Atkinson ile bir İtalyan siyasi memuru işgal alanından kaçan Türk göçmelerini dinlemek için Çine'ye gelmişlerdi. Göçmenlere, yurtlarına dönmelerini ve kendilerine bir kötülük yapılmayacağını söylemelerin karşın göçmenler, Yunanlılara güvenmediklerini ve onların, yurtlarından gitmedikçe geri dönmeyeceklerini söylemişlerdir.

¹³ Başaran, age., ss.42-43.

¹⁴ Tekeli-İlkin, Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey, ss.160-161.

Bu sıralarda gelişen birtakım olaylar üzerine Çine’de bulunan ve Çine’ye çekilmiş bulunan bir takım kuvvetler Umurlu ve Nazilli’ye nakledilmişlerdir.

İtalyanların 26 Nisan 1920’de bölgeyi boşaltmalarının ardından kurtuluşa kadar Çine, Yunan işgalinde kalacaktır¹⁵.

Görüldüğü üzere, İzmir ve Aydın’ın işgallerinin ardından Çine, ulusal mücadele içinde yer alacak olan birçok efenin kaynağı ve askeri açıdan güvenli, stratejik bir yer olması dolayısıyla önemli bir merkez durumuna gelmiştir. Ancak Çine’deki teşkilatlanma beklenen şekilde olmamıştır. Aydın’daki liderlik sorunu Çine’de de yaşanmıştır. Müfrezelerin başına lider olarak bölgede sözü geçen, korkulan efeler getirilmiştir. Bu kuvvetlerin içinde halkın her kesiminden insan mevcut iken tüccar, büyük toprak sahibi gibi kişiler yer almamıştır.

Bu nedenle asker, efe ve halk kaynaşması sonucu yerel kurtuluş çareleri aranmış, heyet-i milliyeler oluşturularak, Çine’deki milli mücadele sonuçlandırılmıştır.

Çinelinin duyarlılığı Aydın, Nazilli gibi yörelerde daha sonra görülen duyarlılık kadar olmasa da ilk birlik oluşumunun gerçekleştiği yer olması açısından önemlidir.

¹⁵ Başaran, age., ss.53-62.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİNE KAZASI KÖYLERİNİN BEŞERİ COĞRAFYASI

1.1. 19. YÜZYIL ORTALARINDA ÇİNE'NİN NÜFUSU

Çine kazası köylerine ait H 1260–1261 (M 1844–1845) tarihli toplam 21 adet temettuat defterindeki verilerden yola çıkarak kazada kaç hane yaşadığı öğrenilebilmektedir¹⁶.

Kaza köylerinde toplam 889 hane bulunmaktadır. Her hanenin 5 kişiden oluştuğu varsayılırsa 4445 kişinin yerleşim alanlarındaki varlığı ortaya çıkmaktadır. Tahmini olan bu nüfus hesaplamasının köylere göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.1: Temettuat Defterlerine Göre Kaza Köylerinde Hane Sayıları ve Tahmini Nüfus (1844-1845)

Köyler	Hane	Tahmini Nüfus	%
Dışarıda toprağı bulunanlar	139	695	15,6
Çaltı	80	400	8,9
Kayalar	77	385	8,6
Elderesi	61	305	6,8
Sarı	58	290	6,5
Kahraman	52	260	5,8
Umur	50	250	5,6
Karakollar	45	225	5,0
Sarızade	40	200	4,4
Kayataş	40	200	4,4
Kırkışık	36	180	4,0
Kurtderesi	34	170	3,8
Seferler	32	160	3,5
Kargı	28	140	3,1
Ancin	25	125	2,8
Nazariye	23	115	2,5
Camızağılı	21	105	2,3
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	15	75	1,6
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	13	65	1,4
Yağcılar	11	55	1,2
Tatarmemişler	9	45	1,0
Toplam	889	4445	100,0

Yukarıdaki tabloya göre Çine kazasının tahmini nüfusu 4445'tir. En fazla nüfus % 8,9 Çaltı köyüne aittir. En az nüfus ise % 1 ile Tatarmemişler köyünde bulunmaktadır.

¹⁶ ML. VRD. TMT., 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1762, 1763, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771.

Çaltı'dan başka nüfusları % 8,6-5 arasında değişen köyler Kayalar, Elderesi, Sarı, Kahraman, Umur ve Karakollar'dır.

Nüfusu % 5'in altında olan köyler Sarızade, Kayataş, Kırkışık, Kurtderesi, Seferler, Kargı, Ancin, Nazariye, Camızağılı, Araphisarı köyü Hacilebbeleni, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Yağcılar ve Tatarmemişler'dir.

Aydın Vilayet Salnameleri'nde Çine kazasına bağlı köylerin isimleri şu şekilde verilmiştir:

Akçaabad, Altunabad, Ovacık, Evciler, Oynak, Umur, Etmen, Bölüntü, Boytablar, Bucak, Böcek, Pergenli, Paşa, Tatarlar, Camızağılı, Cumali, Çoğurluk, Çömlekçi maa Hasanlar, Çaltı, Hacilebbeleni, Hallaçlar, Havranderesi, Hacıkırsakallar, Dereli, Durmuşlar, Sefirler, Seracılar, Soğukoluk, Sarı maa Eşenli, Sakallar, Soğancılar, Sarnıç, Sarıoğlu, Tamarası, Araphisarı, Kargı, Kabataş, Kadılar, maa Ahur, Kabalar, Kırık, Kuzu, Kırorta, Karakollar, Kahraman, Kavşit, Kızılgönlü, Kızıleşik, Kocaarablar, Kızıltepe, Keçi, Gökyaka, Nazariye, Yağcılar, Yeniçiftlik, Yürükler, Bedirler*.

Buna göre temettuat sınırları dışında kalan köyler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.2: Aydın Vilayet Salnamelerine Göre Temettuat Sınırları Dışında Kalan Çine Kazası Köyleri (H 1312, H 1313 ve H 1326)

Akçaabad	Sarı maa Eşenli
Altunabad	Sakallar
Ovacık	Soğancılar
Evciler	Sarnıç
Oynak	Sarıoğlu
Etmen	Tamarası
Bölüntü	Araphisarı
Boytablar	Kabataş
Bucak	Kadılar
Böcek	Maa Ahur
Pergenli	Kabalar
Paşa	Kırık
Tatarlar	Kuzu
Cumali	Kırorta
Çoğurluk	Kavşit
Çömlekçi maa Hasanlar	Kızılgönlü
Hallaçlar	Kızıleşik
Havranderesi	Kocaarablar
Hacıkırsakallar	Kızıltepe
Dereli	Keçi
Durmuşlar	Gökyaka
Sefirler	Yeniçiftlik
Seracılar	Yürükler
Soğukoluk	Bedirler

Buna göre, salnamelerde adları geçen Umur, Camızağılı, Çaltı, Kargı, Karakollar, Kahraman, Yağcılar ve Nazariye köyleri dışındaki köyler temettuat sınırları dışında kalan köylerdir.

Çine kazası köylerinin bugünkü isimleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.3: Çine Kazasının Bugünkü Köyleri

Akdam	Karahayıt
Alabayır	Karakollar
Altınabat	Karanfiller
Altınova	Kargı
Bağlarbaşı	Kasar
Bahçearası	Kavşit
Bedirler	Kırkışık
Bereket	Kırksakallar
Bölüntü	Kızılgüney
Bucakköy	Kuruköy
Camızağılı	Mutaflar
Cumali	Ovacık
Çaltı	Özeren
Çatak	Sağlık
Çoğurluk	Saraçlar
Dereli	Sarıköy
Doğanyurt	Sarıçköy
Dorumlar	Seferler
Dutluoluk	Soğukoluk
Elderesi	Söğütçük
Esentepe	Subaşı
Eskiçine	Taşoluk
Evciler	Tatarmemişler
Gökyaka	Tepeköy
Hacıkabasakallar	Topçam
Hacıpaşalar	Umur
Hallaçlar	Ünlüce
Hasanlar	Yağcılar
İbrahimkavağı	Yeniköy
Kabalar	Yeşilköy
Kabataş	Yolboyu
Kadılar	Yürükler
Kahraman	

Tablodan da anlaşılacağı gibi Çine kazası köylerinin bazılarının bugünkü adları, H 1260-1261 tarihli temettuat defterlerindeki adlarıyla paralellik taşımaktadır. Bunlar Camızağılı, Çaltı, Elderesi, Kahraman, Karakollar, Kargı, Kırkışık, Seferler, Tatarmemişler, Yağcılar ve Umurdur.

19. Yüzyılın başlarında, 1831 nüfus sayımına göre, İzmir'i de içine alan Muğla sancağında –sonradan Aydın vilayetine dönüşmüştür- reayanın yani gayrimüslimlerin sayısı (yalnızca erkek) 22657 kişi olarak görünür. Müslümanlar ise 45520 kişidir ve buna Müslüman olan göçebeler dâhil değildir. Bu tablo bize 19. Yüzyıldaki göçlerin nüfusu nasıl etkilediğini açıkça göstermektedir¹⁷.

Osmanlı Devletinde padişah II. Abdülhamit, 5 Temmuz 1881'de Sicill-i Nüfus Nizamnamesi'ni onaylayarak yürürlüğe koymuştur. 1882'de yapılmaya başlanan sayım ancak 1890'da tamamlanabilmiştir. Sonuçlar ise 1893'te açıklanmıştır. Sistemin temeli sicile kayıttır. Kayıta kişinin yaşı, fiziksel özellikleri, medeni ve sosyal durumunu içeren bilgiler yer almış ve bu sayımda ilk kez kadınlar da sayılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti, ilk kez geçerli ve güvenilir bir nüfus bilgisine sahip olmuştur¹⁸.

H 1307 (M 1889) tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde Çine'nin nüfusuna ilişkin bazı veriler bulunmaktadır. Buna göre; Çine'de 12443'ü erkek, 12809'ü kadın olmak üzere toplam 25252 İslam nüfusu; 131'ü erkek, 149'u kadın olmak üzere toplam 280 gayr-ı müslim nüfusu mevcut idi¹⁹.

Yine H 1311 (M 1893) Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre Çine'de 14829'u erkek, 15149'u kadın olmak üzere toplam 29978 İslam nüfusu; 170'i erkek ve 180'i kadın olmak üzere toplam 350 Rum ile 5 erkek Ermeni nüfusu bulunmaktaydı²⁰.

H 1312 (M 1894) Aydın Vilayet Salnamesi'nde verilen bilgiye göre 14878'i erkek, 15014'ü kadın olmak üzere toplam 29892 İslam; 175'i erkek, 194'ü kadın olmak üzere toplam 369 Rum ile 5 erkek Ermeni nüfusu yaşamaktaydı²¹.

H 1314 (M 1896) Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre kazada 14914'ü erkek ve 14758'i kadın toplam 29672 İslam; 197'si erkek ve 109'u kadın olmak üzere toplam 306 Rum ile 57 yabancı nüfus bulunmaktaydı²².

H 1317 (M 1899) Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre kazada 3893'ü erkek, 3895'i kadın toplamda 7788 İslam; 12'si erkek ve 802'si kadın olmak üzere toplam 814 Rum ile 57 yabancı nüfus bulunmaktaydı²³.

¹⁷ Karpat, Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri, s.7.

¹⁸ Akbaya, Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu, s.1241.

¹⁹ 1307 Aydın Vilayet Salnamesi, 902.

²⁰ 1311 Aydın Vilayet Salnamesi, 334.

²¹ 1312 Aydın Vilayet Salnamesi, 325.

²² 1314 Aydın Vilayet Salnamesi, 278.

²³ 1317 Aydın Vilayet Salnamesi, 261.

H 1320 (M 1902) Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre ise 15545'i erkek, 15509'u kadın olmak üzere toplam 31054 İslam; 120'si erkek, 610'u kadın toplam 730 Rum ve 75'i erkek, 92'si kadın toplam 167 yabancı nüfus bulunmaktaydı²⁴.

H 1326 (M 1908) Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre 14766'sı erkek, 12471'i kadın olmak üzere toplam 27237 İslam; 242'si erkek, 300'ü kadın toplam 542 Rum ve 14'ü erkek, 11'i kadın toplam 25 Musevi nüfus bulunmaktaydı²⁵.

Tablo 1.4: Aydın Vilayet Salnamelerine Göre Çine Kazası'nda Müslim ve Gayr-ı Müslim Nüfus

Salname Yılı	Müslim	Gayr-ı Müslim	Toplam
1307 (M. 1889)	25252	280	25532
1311 (M. 1893)	29978	355	30333
1312 (M. 1894)	29892	374	30266
1314 (M. 1896)	29672	363	30035
1317 (M. 1899)	7788	871	8659
1320 (M. 1902)	31054	897	31951
1326 (M. 1908)	27237	567	27804

Tabloya göre en yoğun Müslüman nüfus H 1320 (M 1902) tarihli salnamede 31054 olarak verilirken, en az sayı ise 7788 kişiyle H 1317 (M 1889) tarihli salnamede verilmiştir. Bu ani artışın nedeni Çine kazasının idari sınırlarının genişlemesinden kaynaklanmaktadır.

H 1311, H 1312 ve H 1314 salnamelerindeki Müslüman nüfus toplamı diğer tarihli salnamelerin verilerinin üzerindedir. Bu rakamlar 29000'in üzerindedir.

En yoğun Gayr-ı Müslim nüfus H 1320 (M 1902) tarihli salnamede 897 olarak verilirken, en az nüfus ise 280 kişiyle H 1317 (M 1889) tarihli salnamede verilmiştir.

Gayr-ı Müslim nüfusun 280-355 kişi arasında değiştiğini bildiren salnameler H 1307, H 1311, H 1312 ve H 1314 tarihli Aydın Vilayet Salnameleri'dir.

²⁴ 1320 Aydın Vilayet Salnamesi, 223.

²⁵ 1326 Aydın Vilayet Salnamesi, 467.

1.2. ÇİNE'DE MESLEKLER VE HANE REİSLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Kırsal ve kentsel yerleşimlerin sosyo-ekonomik dokusunu en iyi gösteren öge mesleklerdir. 19. yüzyılın Osmanlı toplumu bilindiği üzere tarım toplumu özelliklerini fazlasıyla taşımaktadır. Özellikle de köy tarzı yerleşim birimlerinde tarım ve hayvancılığa dayalı bir işbölümü mevcuttur.

Meslek dağılımlarının ele alınacağı bu bölümde öncelikle mesleği bulunmayan hanelerin dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.5: Çine Kazası Köylerinde Meslek Sahibi Olmayanların Dağılımı

Köyler	İhtiyar	Fukara	Yetim	Meczub*	?	Toplam
Ancin	1	1	0	0	4	6
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0	0	15	15
Camızağılı	0	1	0	0	0	1
Çaltı	0	0	0	0	5	5
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0	13	13
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	0	0	139	139
Elderesi	0	0	0	0	6	6
Kahraman	0	0	0	0	2	2
Karakollar	0	1	1	1	0	3
Kargı	0	0	0	0	3	3
Kayalar	0	3	0	0	71	74
Kayataş	0	1	0	0	5	6
Kırkışık	0	0	0	0	2	2
Kurtderesi	0	0	0	0	2	2
Nazariye	0	0	0	0	1	1
Sarı	0	3	0	0	53	56
Sarızade	1	2	0	0	0	3
Seferler	0	1	0	0	31	32
Tatarmemişler	0	0	0	0	1	1
Umur	0	2	0	0	2	4
Yağcılar	0	0	0	0	2	2
Toplam	2	15	1	1	357	376
%	0,5	3,9	0,2	0,2	94,9	100,0
Toplam Hane %	0,2	1,6	0,1	0,1	40,1	42,2

Yukarıdaki tabloda ilk sütunda fiziksel anlamda iş göremeyecek olan haneleri ifade etmektedir. Ancin, Camızağılı, Karakollar, Kayalar'da 3, Kayataş, Sarı'da 3, Sarızade'de 2, Seferler ve Umur'da da 2 fukara “şunun bunun ianesiyle” geçimlerini sağlamaktadırlar. Yetim ve meczub kayıtları olan tek köy Karakollar'dır.

Meslek kaydı olmayanların gerçekte mesleklerinin bulunmadığını düşünmek bizi hataya götürecektir. Çünkü bunların çoğunun tarım ve hayvan gelirleri vardır. Bu

* Deli, divane, mecnun. Bk., Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, s.596.

durum, defteri yazan kâtibin dalgınlığından kaynaklanmış olabilir. 889 hane içinde mesleği belirtilmemiş hane sayısı 357'dir. Bunun toplam hane içindeki payı % 40,1'dir.

Meslek kaydı olan hanelerin toplam hane içindeki dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.6: Çine Kazası Köylerinde Meslek Sahibi Olan Hanelerin Dağılımı

Köyler	Meslek Hane	Toplam Hane	%
Ancin	19	25	76
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	0	15	0
Camızağılı	20	21	95,2
Çaltı	75	80	93,7
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	13	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	139	0
Elderesi	55	61	90,1
Kahraman	50	52	96,1
Karakollar	42	45	93,3
Kargı	25	28	89,2
Kayalar	3	77	3,8
Kayataş	34	40	85,0
Kırkışık	34	36	94,4
Kurtderesi	32	34	94,1
Nazariye	22	23	95,6
Sarı	2	58	3,4
Sarızade	37	40	92,5
Seferler	0	32	0
Tatarmemişler	8	9	88,8
Umur	46	50	92
Yağcılar	9	11	81,8
Toplam	513	889	57,7

Bu tabloya bakılarak yerleşim yerlerindeki toplam hanenin % 57,7'si kadarının meslek kaydının olduğu görülecektir.

Çine kazası köylerinde 42 farklı meslek kaydına rastlanmaktadır.

Hane reislerinin meşgul oldukları meslekler ve toplam sayıları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1.7: Çine Kazası Köyleri Geneli Meslek Grupları ve Hane Dağılımları

Meslekler	Hane	%	Toplam Hane %
Erbab-ı Ziraat	296	57,6	33,2
Irgad*	40	7,7	4,4
Deveci	37	7,2	4,1
Erbab-ı Ticaret	27	5,2	3,0
Çulhacı**	20	3,8	2,2
Çoban	15	2,9	1,6
Hizmetkâr	10	1,9	1,1
Kömürcü	6	1,1	0,6
Oduncu	5	0,9	0,5
İmam	4	0,7	0,4
Berber	4	0,7	0,4
Muallim-i Sıbyan	3	0,5	0,3
Celeb*	3	0,5	0,3
Ashab-ı Arazi	3	0,5	0,3
Zabit Piyade**	2	0,3	0,2
Yol Kahvecisi	2	0,3	0,2
Yemeni Eskicisi***	2	0,3	0,2
Terzi	2	0,3	0,2
Oduncu ve Kömürcü	2	0,3	0,2
Nalband****	2	0,3	0,2
Keresteci	2	0,3	0,2
Kasap	2	0,3	0,2
Hatip	2	0,3	0,2
Gündelikçi*****	2	0,3	0,2
Demirci	2	0,3	0,2
Bahçevan	2	0,3	0,2
Ziraatçı ve Kömürcü	1	0,1	0,1
Zabtiye Sürücüsü	1	0,1	0,1
Zabtiye Suvaryanından	1	0,1	0,1
Ulema***** Taifesinden	1	0,1	0,1
Sığırtmac*****	1	0,1	0,1
Semerci*****	1	0,1	0,1
Postahane Sürücüsü	1	0,1	0,1
Pazarıcı	1	0,1	0,1
Ortakçı*****	1	0,1	0,1
Oduncu ve Keresteci	1	0,1	0,1
Kömürcü ve Irgad	1	0,1	0,1

* Tarım işçisi, reñber. Bk., TDK, age., s.913.

** El tezgâhında bez dokuyan kimse. Bk., TDK, age., s.455.

* Koyun, keçi, sığır gibi kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse. Bk., TDK, age., s.356.

** Subay. Bk., Devellioğlu, a.g.e., s.1163.

*** Bir tür hafif ve kaba ayakkabı. Bk., TDK, age., s.2163.

**** Hayvanların ayağına nal çakan kimse. Bk., TDK, age., s.1453.

***** Gündelikle çalışan kimse. Bk., TDK, age., s.811.

***** Âlimler, ilim sahipleri, bilginler; evvelce müderris, kadı gibi ilmiye mensuplarına denirdi. Bk., Devellioğlu, age., s.1119.

***** Sığır güden kimse, sığır çobanı. Bk., TDK, age., s.1750.

***** Semer yapan veya satan kimse. Bk., TDK, age., s.1728.

***** Başkasının tarlasında çalışarak veya sürüsüne bakarak belli bir anlaşmaya göre ürününe ortak olan kimse, maraba. Bk., TDK, age., s.1513.

İmam ve Muallim-i Sibyan	1	0,1	0,1
İhtisab Kitabeti*****nde Müstahdem	1	0,1	0,1
Erbab-ı Ziraat ve İmam	1	0,1	0,1
Deveci Çırağı	1	0,1	0,1
Deri Taciri	1	0,1	0,1
Toplam	513	100,0	57,7

42 farklı meslek kaydına sahip olan Çine kazası köylerinde en fazla “*erbab-ı ziraat*” meslek kaydına rastlanmaktadır. Ziraatla geçimini sağlayanların toplamda % 57,6 ve toplam hanede %33,2’ye karşılı geldiğini de belirtmek gerekir. Bu oranlar, Çine gibi ekonomisi özellikle tarıma dayalı bir kaza için oldukça doğaldır.

Bu mesleklerin iş kollarına göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.8: Çine Kazası Köyleri İş Kollarına Göre Meslek Dağılımı

Köyler	Emek-Yoğun	Dokuma	Ticaret-Nakliye	Zanaatkâr	Hizmet	Diğer	Toplam
Çaltı	54	2	16	1	1	1	75
Elderesi	28	3	19	1	1	3	55
Kahraman	45	1	0	1	0	3	50
Umur	28	0	16	1	1	0	46
Karakollar	34	1	3	2	1	1	42
Sarızade	29	0	3	2	0	3	37
Kayataş	23	0	7	3	1	0	34
Kırkışık	25	0	8	0	0	1	34
Kurtderesi	29	0	2	1	0	0	32
Kargı	18	0	5	0	0	2	25
Nazariye	21	0	1	0	0	0	22
Camızağılı	16	0	4	0	0	0	20
Ancin	3	14	1	0	1	0	19
Yağcılar	9	0	0	0	0	0	9
Tatarmemişler	7	0	1	0	0	0	8
Kayalar	2	0	0	0	1	0	3
Sarı	0	0	0	0	2	0	2
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	0	0	0	0	0
Seferler	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	371	21	86	12	9	14	513
Meslek Hane %	72,3	4,0	16,7	2,3	1,7	2,7	100,0
Toplam Hane %	41,7	2,3	9,6	1,3	1,0	1,5	57,7

Görüldüğü gibi, Çine kazası köylerinde en yaygın iş kolu emek-yoğun’dur. Halkın temel geçim kaynağının tarım olduğu bir dönem için % 72,3’lük bir oran oldukça normaldir. Meslek dağılımında ikinci sırada %16,7’lik payıyla ticaret-nakliye iş kolu

***** Vergi dairesi. Bk., Devellioğlu, age., s.420.

gelmektedir. Dokuma, zanaatkârlar, hizmet ve diğer iş kollarının payları %1,7-4,0 arasında değişmektedir.

İş kollarının meslek dağılım yüzdeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.9: Çine Kazası Köyleri İş Kollarına Göre Meslek Dağılımı (%)

Köyler	Emek-Yoğun	Dokuma	Ticaret-Nakliye	Zanaatkâr	Hizmet	Diğer
Ancin	0,8	66,6	1,1	0	11,1	0
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	0	0	0	0	0	0
Camızağılı	4,3	0	4,6	0	0	0
Çaltı	14,5	9,5	18,6	8,3	11,1	7,1
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	0	0	0	0
Elderesi	7,5	14,2	22,0	8,3	11,1	21,4
Kahraman	12,1	4,7	0	8,3	0	21,4
Karakollar	9,1	4,7	3,4	16,6	11,1	7,1
Kargı	4,8	0	5,8	0	0	14,2
Kayalar	0,5	0	0	0	11,1	0
Kayataş	6,1	0	8,1	25	11,1	0
Kırkışık	6,7	0	9,3	0	0	7,1
Kurtderesi	7,8	0	2,3	8,3	0	0
Nazariye	5,6	0	1,1	0	0	0
Sarı	0	0	0	0	22,2	0
Sarızade	7,8	0	3,4	16,6	0	21,4
Seferler	0	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	1,8	0	1,1	0	0	0
Umur	7,5	0	18,6	8,3	11,1	0
Yağcılar	2,4	0	0	0	0	0
Meslek Hane %	72,3	4,0	16,7	2,3	1,7	2,7

Emek-yoğun iş kolu Çaltı ve Kahraman köylerinde en yoğun olarak yapılmaktadır. Araphisarı köyü Hacilebbeleni, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Sarı ve Seferler köylerinde ise bu meslek kayıtlarına rastlanmamıştır.

Ancin köyünde dokumacılık iş kolunun oldukça gelişmiş olduğu görülmektedir. Bu köyde %66,6'lık bir paya sahip olan dokumacılık Çaltı, Elderesi, Kahraman ve Karakollar köylerinin dışında yapılmamaktadır.

% 22,0 ile Elderesi, %18,6 ile Umur ve yine %18,6 ile Çaltı köylerinde en fazla yapılan mesleki faaliyetler ticaret-nakliye iş koluna aittir. Araphisarı köyü Hacilebbeleni, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Kahraman, Kayalar, Sarı, Seferler ve Yağcılar köylerinde bu meslek grubuna dair hiçbir kayıt bulunmazken; kalan diğer köylerde ise ticaret-nakliye iş koluna ait faaliyet payları % 1,1-9,3 arasına değişmektedir.

Karakollar ve Sarızade köylerinde %16,6'lık oranlara sahip olan zanaatkâr iş kolu meslek kayıtlarına Ancin, Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Camızağlı, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Kargı, Kayalar, Kırkışık, Nazariye, Sarı, Seferler, Tatarmemişler ve Yağcılar köylerinde rastlanmamaktadır.

% 22,2'lik payıyla kaza köyleri arasında en fazla kaydı olan Sarı köyünde hizmet iş kolu oldukça önemli bir yer tutar. % 11,1'lik oranlara sahip olan Ancin, Çaltı, Elderesi, Karakollar, Kayalar, Kayataş ve Umur köylerinde de bu iş koluna dair kayıtlar yaygın olarak yer tutmaktadır.

“Diğer” iş kolu olarak isimlendirdiğimiz grubun en önemli köyleri Elderesi, Kahraman ve Sarızade'dir. Bu köylerin üçünün de yüzdelik payları -toplam içinde- % 21,4'tür.

1.2.1. Emek-Yoğun Meslekler

Bu gruba giren meslekler, daha çok kol gücünü temel alan mesleklerdir. Diğer bir deyişle, köylerde tarımsal faaliyetlerin gerektirdiği mesleklerdir.

Emek-yoğun mesleklerin köylere göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.10: Çine Kazası Köylerinde Emek-Yoğun İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı

Köyler	Ziraat	Irgat	Hizmetkâr	Toplam
Çaltı	44	5	5	54
Kahraman	37	3	5	45
Karakollar	26	4	4	34
Kurtderesi	16	9	4	29
Sarızade	19	5	5	29
Elderesi	25	3	0	28
Umur	25	3	0	28
Kırkışık	19	3	3	25
Kayataş	20	3	0	23
Nazariye	18	3	0	21
Kargı	13	5	0	18
Camızağlı	11	5	0	16
Yağcılar	9	0	0	9
Tatarmemişler	2	0	5	7
Ancin	0	3	0	3
Kayalar	2	0	0	2
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	0	0
Sarı	0	0	0	0
Seferler	0	0	0	0
Toplam	286	54	31	371

%	77,0	14,5	8,31	100,0
Meslek Hane %	55,7	10,5	6,0	72,3
Toplam Hane %	32,1	6,0	3,4	41,7

Tabloya göre “*erbab-ı ziraat*” kaydı bulunan hane sayısı 286’dır. Bu da toplamda % 77,0’ye, meslek hane içinde % 55,7’ye ve toplam hane içinde de % 32,1’dir.

Diğer mesleklere göre ziraatçıların sayısı çok daha fazladır. Ancin, Araphisarı köyü Haciblebbeleni, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Sarı ve Seferler köylerinde ziraat kaydı bulunan hane bulunmamaktadır.

Ziraatçıların ardında gelen ırgatların 54’ü ziraatçıların tarlalarında faaliyet göstermektedir. Irgatların büyük bir çoğunluğunun hayvanı bulunsa da gelir getiren herhangi bir mal varlıkları mevcut değildir.

Çaltı, Kahraman, Sarızade ve Tatarmemişler köylerinde yoğun olan hizmetkârların toplam hanedeki payları % 3,4’tür.

1.2.2. Dokumacılık

Çine kazası genelinde çok fazla yer tutmayan dokumacılık ve bununla ilgili meslekler meslek kaydı olanların % 4,0’ünü, toplam hanelerin de % 2,3’ünü oluşturmaktadır.

Dokumacılık iş kolunun köylere göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.11: Çine Kazası Köylerinde Dokumacılık İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı

Köyler	Çulha	Terzi	Eskici	Toplam	%
Ancin	14	0	0	14	66,6
Elderesi	3	0	0	3	14,2
Çaltı	0	1	1	2	9,5
Kahraman	0	1	0	1	4,7
Karakollar	1	0	0	1	4,7
Toplam	18	2	1	21	100,0
%	85,7	9,5	4,7	100,0	
Meslek Hane %	3,5	0,3	0,1	4,0	
Toplam Hane %	2,0	0,2	0,1	2,3	

Defterlerde dokumacılık faaliyetinde bulunan 3 farklı meslek bulunmaktadır.

Ancin köyü dokumacılık iş kolunda oldukça önemli bir yerleşim alanıdır. % 66,6’lık dokuma iş kolu payıyla ilk sırada yer almaktadır. Bugün de Ancin köyünde dokumacılık faaliyetleri sürmektedir.

Terzi ve eskicilere ait meslek kayıtları çok az olup bunlar daha çok Çaltı ve Kahraman köylerinde bulunmaktadır.

1.2.3. Ticaret-Nakliye İş Kolu

Bu tür mesleklere alış-verişle alakalı olanlarla yük ve yolcu taşımacılığı yapanlar girmektedir.

Toplamda 86 hanenin meslekleri ticaret-nakliye iş koluna girmektedir.

Ticaret-nakliye iş kolu mesleklerinin dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.12: Çine Kazası Köylerinde Ticaret-Nakliye İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı

Köyler	Ticaret	Deveci	Tacir	Pazarcı	Oduncu	Kömürcü	Keresteci	Toplam	%
Elderesi	4	0	0	0	4	6	5	19	22,0
Çaltı	4	12	0	0	0	0	0	16	18,6
Umur	0	16	0	0	0	0	0	16	18,6
Kırkışık	5	0	1	0	1	1	0	8	9,3
Kayataş	5	2	0	0	0	0	0	7	8,1
Kargı	2	3	0	0	0	0	0	5	5,8
Camızağlı	0	4	0	0	0	0	0	4	4,6
Karakollar	0	3	0	0	0	0	0	3	3,4
Sarızade	3	0	0	0	0	0	0	3	3,4
Kurtderesi	1	0	0	0	1	0	0	2	2,3
Ancin	0	0	0	1	0	0	0	1	1,1
Nazariye	1	0	0	0	0	0	0	1	1,1
Tatarmemişler	1	0	0	0	0	0	0	1	1,1
Toplam	26	40	1	1	6	7	5	86	100,0
%	30,2	46,5	1,1	1,1	6,9	8,1	5,8	100,0	
Meslek Hane %	5,0	7,7	0,1	0,1	1,1	1,3	0,9	16,7	
Toplam Hane %	2,9	4,4	0,1	0,1	0,6	0,7	0,5	9,67	

Çine kazası köylerinin 13'ünde görülen ticaret-nakliye iş koluna ait mesleklerden devecilerin sayısı diğerlerinden fazladır. Deveciler en yoğun bir şekilde Umur ve Çaltı köylerinde bulunmaktadır. Erbab-ı ticaret, tacir, pazarcı, oduncu, kömürcü, keresteci kayıtları bulunan haneler de alış-veriş işleriyle uğraşmaktadır.

1.2.4. Zanaatkâr İş Kolu

El marifetiyle geçimini sağlayan meslekler bu gruba girer.

Zanaatkârların dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1.13: Çine Kazası Köylerinde Zanaatkârlar İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı

Köyler	Demirci	Semerci	Nalbant	Toplam	%
Kayataş	1	2	0	3	25,0
Karakollar	2	0	0	2	16,6
Sarızade	0	0	2	2	16,6
Çaltı	1	0	0	1	8,3
Elderesi	1	0	0	1	8,3
Kahraman	1	0	0	1	8,3
Kurtderesi	0	0	1	1	8,3
Umur	1	0	0	1	8,3
Toplam	7	2	3	12	100,0
%	58,3	16,6	25,0	100,0	
Meslek Hane %	1,3	0,3	0,5	2,3	
Toplam Hane %	0,7	0,2	0,3	1,3	

Zanaatkârların arasında en büyük pay demirciliği meslek edinmiş hanelere aittir. Demirciler Karakollar, Çaltı, Elderesi, Kahraman, Kayataş ve Umur köylerinde bulunmaktadır. Demircilerin toplam hanedeki payları % 1,3'tür.

Semerciler sadece Kayataş köyünde 2 hanede zanaatlarını sürdürmektedirler.

Nalbantçılar ise Kurtderesi ve Sarızade köylerinde 3 haneye sahiptirler.

1.2.5. Hizmet İş Kolu

Dini, ilmi ve idari işlerin oluşturduğu bu grubun köylerdeki dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1.14: Çine Kazası Köylerinde Hizmet İş Kolu Mesleklerinin Dağılımı

Köyler	İmam	Muallim	Hatip	Toplam	%
Sarı	1	0	1	2	22,2
Ancin	1	0	0	1	11,1
Çaltı	1	0	0	1	11,1
Elderesi	0	1	0	1	11,1
Karakollar	0	1	0	1	11,1
Kayalar	1	0	0	1	11,1
Kayataş	1	0	0	1	11,1
Umur	0	1	0	1	11,1
Toplam	5	3	1	9	100,0
%	55,5	33,3	11,1	100,0	
Meslek Hane %	0,9	0,5	0,1	1,7	
Toplam Hane %	0,5	0,3	0,1	1,0	

Ancin, Çaltı, Elderesi, Karakollar, Kayalar, Kayataş, Sarı ve Umur köylerinin dışındaki kaza köylerinde hizmet iş koluna ait kayıt bulunmamaktadır.

İmamlar Ancin, Çaltı, Kayalar, Kayataş, Sarı köylerinde kayıtlıdır. Elderesi ve Karakollar köylerinde ise imam kaydına rastlanmamaktadır.

Elderesi, Karakollar ve Umur köylerinde eğitim alanında görevli muallimlerin hane kayıtları mevcuttur. Bunların tümünün sıbyan mekteplerinde görev yaptıkları temettuat defterlerinde sabittir.

Dini görevli olarak hatiplerin de kayıtları mevcuttur. Sarı köyü, hatip kaydının olduğu tek yerleşim birimidir.

1.2.6. Diğer İş Kolları

Meslek gruplarında belki de önceki gruplarda bulunabilecek bazı meslekler “*diğer iş kolları*” adı altında birleştirilmiştir.

Diğer iş kollarının kaza köylerine göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1.15 Çine Kazası Köylerinde Diğer İş Kollarına Göre Mesleklerinin Dağılımı

Köyler	Ashab-ı arazi	Kömürcü ve ırgat	Ziraatçı ve kömürcü	Zabtiye suvaryanından	Zabit piyade	Postahane sürücüsü	Toplam	%
Elderesi	0	2	1	0	0	0	3	21,4
Kahraman	1	0	0	2	0	0	3	21,4
Sarızade	0	2	1	0	0	0	3	21,4
Kargı	0	0	0	1	0	1	2	14,3
Çaltı	1	0	0	0	0	0	1	7,1
Karakollar	0	0	0	0	1	0	1	7,1
Kırkışık	0	0	0	0	1	0	1	7,1
Toplam	2	4	2	3	2	1	14	100,0
%	14,2	28,5	14,2	21,4	14,2	7,1	100,0	
Meslek Hane %	0,3	0,7	0,3	0,5	0,3	0,1	2,7	
Toplam Hane %	0,2	0,4	0,2	0,3	0,2	0,1	1,5	

Bu grupta en büyük pay kömürcü ve ırgatlarıdır. Elderesi ve Sarızade köylerinde hane kayıtları bulunan bu meslek sahiplerini Çaltı, Kahraman, Karakollar, Kargı ve Kırkışık köylerinde görememekteyiz.

Arazi sahipleri Çaltı ve Kahraman köylerinde bulunmaktadır.

Ziraatçı ve kömürcülerin Çaltı, Kahraman, Karakollar, Kargı ve Kırkışık köylerinde meslek kayıtları bulunmazken; Elderesi ve Sarızade köylerine birer tane ziraatçılık ve kömürcülüğü meslek edinenler kayıtlıdır.

Zabtiye suvaryanları Kahraman ve Kargı köylerinde kayıtlıdır.

Zabit piyadelerin Karakollar ve Kırkışık köylerinin dışındaki köylerde kayıtları yoktur.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAZİ DAĞILIMI VE TOPRAK KULLANIMI

2.1. TOPLAM TARIM ALANLARI DAĞILIMI

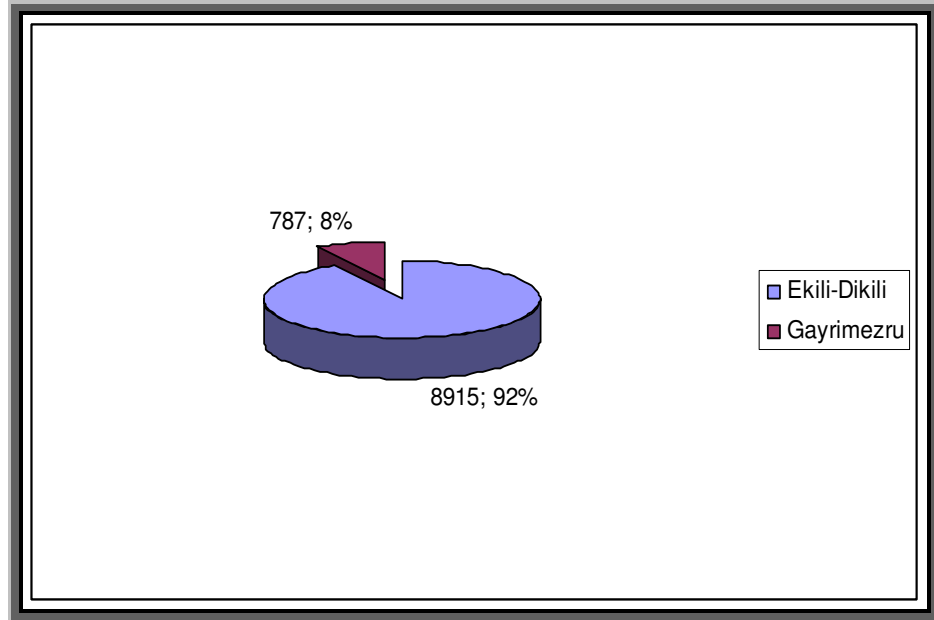
Çine genelinde 613 hane tarafından tasarruf edilen toplam tarım alanı miktarı 9702 dönüm olarak hesaplanmaktadır. Bu miktarın neredeyse tamamına yakını hane sahipleri tarafından doğrudan kullanılmaktadır.

Toplam tarım alanı içindeki 8915 dönümlük pay ekili-dikili arazinin payıdır. Kalan 787 dönüm ise gayrimezru tarım alanlarını göstermektedir.

Aşağıda Çine kazası toplam arazi dağılımı ve toprak kullanım değerleri verilmiştir.

Tablo 2.1: Çine Kazası Köyleri Arazi Kullanımı

Tür	Toplam dönüm	%
Ekili-Dikili Arazi	8915	91,9
Gayrimezru Arazi	787	8,1
Toplam	9702	100,0

Şekil 2.1: Çine Kazası Köyleri Arazi Kullanımı

Çine kazası köylerine göre toplam arazi türü dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2.2: Çine Kazası Köyleri Arazi Dağılımı

Köyler	Ekili-Dikili arazi dönüm	Ekili-Dikili arazi %	Gayrimezru arazi dönüm	Gayrimezru arazi %	Toplam dönüm	Toplam dönüm %
Kahraman	1320	14,8	36	4,6	1356	13,9
Çaltı	1005	11,2	311	39,5	1316	13,5
Sarızade	1262,5	14,1	21	2,6	1283,5	13,2
Karakollar	752,5	8,4	27	3,4	779,5	8,0
Umur	622	6,9	50	6,3	672	6,9
Kırkışık	573	6,4	86	10,9	659	6,7
Kayalar	523	5,8	47	5,9	570	5,8
Dışarıda toprağı bulunanlar	467	5,2	0	0	467	4,8
Elderesi	381,5	4,2	0	0	381,5	3,9
Kargı	306	3,4	57	7,2	363	3,7
Yağcılar	310,5	3,4	26	3,3	336,5	3,4
Kayataş	252	2,8	24	3,0	276	2,8
Kurtderesi	244	2,7	10	1,2	254	2,6
Nazariye	228,5	2,5	20	2,5	248,5	2,5
Sarı	124	1,3	32	4,0	156	1,6
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	147	1,6	4	0,5	151	1,5
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	113	1,2	0	0	113	1,1
Camızağılı	95	1,0	0	0	95	0,9
Seferler	94	1,0	0	0	94	0,9
Ancin	57,5	0,6	8	1,0	65,5	0,6
Tatarmemişler	37	0,4	28	3,5	65	0,6
Toplam	8915	100,0	787	100,0	9702	100,0

Tablo incelendiğinde Kahraman köyünün toplam arazi dağılım payının % 13,9'una sahip olduğu görülmüştür. Onu % 13,5 ile Çaltı ve % 13,2 ile de Sarızade köyleri izlemektedir. Camızağılı, Seferler, Ancin ve Tatarmemişler köylerinin toplam arazi içindeki payları % 0,9 ile % 0,6 arasında değişmektedir.

Ekili-dikili arazi dağılımına bakıldığında, toplamda olduğu gibi yine Kahraman köyünün en fazla dağılıma sahip olduğu görünmektedir (% 14,8). Tatarmemişler köyü ise % 0,4'lük ekili-dikili arazi oranıyla en düşük orana sahiptir.

Nadasa bırakılmış arazi oranı en yüksek olan köy % 39,5 ile Çaltı'dır. Kahraman, Umur ve Kargı köylerinin boş bırakılmış olan arazi oranları % 4,6-7,2 arasındadır.

2.1.1. Ekili-Dikili Tarım Alanları Dağılımı

Ekili-dikili tarım alanları mezru, penbe*, duhan**, ve bostan'dan oluşmaktadır. Defterlerde en çok hububat ekilen mezru tarlalara rastlanmaktadır. Hububat ekmeyen haneler penbe, duhan veya bostan tarımı yapmaktadırlar.

Kaza köylerinde türlere göre ekili-dikili tarım arazi dağılımını gösteren tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2.3: Çine Kazası Köylerinde Türlerine Göre Ekili-Dikili Tarım Arazisi Dağılımı

Köyler	Mezru		Bağ		Duhan		Bostan		Penbe	
	Hane	Dönüm	Hane	Dönüm	Hane	Dönüm	Hane	Dönüm	Hane	Dönüm
Ancin	5	49	12	8,5	0	0	0	0	0	0
Camızağılı	5	88	1	3	0	0	2	4	0	0
Sarızade	18	1209	14	28	1	1	3	6,5	4	18
Kayataş	13	249	0	0	3	3	0	0	0	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	6	113	0	0	0	0	0	0	0	0
Sarı	12	114	8	10	0	0	0	0	0	0
Nazariye	12	212	3	4,5	7	11	0	0	1	1
Yağcılar	7	301,5	2	6	0	0	1	1	1	2
Karakollar	25	720	15	22,5	2	1,5	3	8,5	0	0
Kargı	9	289	1	1	3	11	6	5	0	0
Kırkışık	4	567	1	5	0	0	1	1	0	0
Kayalar	49	513	0	0	0	0	1	10	0	0
Seferler	11	80	14	14	0	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	21	464	2	3	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdulfakih	10	143	3	4	0	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	3	31	1	1	3	3	2	2	0	0
Umur	27	611	3	4	3	7	0	0	0	0
Kurtderesi	13	241	2	3	0	0	0	0	0	0
Kahraman	35	1288	15	26	0	0	2	6	0	0
Çaltı	44	989	3	6	2	1	6	9	0	0
Elderesi	35	316	24	64	2	1,5	0	0	0	0
Toplam	364	8587,5	124	213,5	26	40	27	53	6	21

Tarım alanlarının yerleşim birimlerine göre dağılımında Kahraman köyü 1320 dönüm ile ilk sırada yer alırken, 1262,5 dönüm ile Sarızade köyü ikinci, Çaltı köyü 1005 dönüm ile de üçüncü sırada bulunmaktadır.

* Pamuk. Bk., Devellioğlu., age., s.857.

** Tütün. Bk., Devellioğlu, age., s.191.

En az toprağa sahip köyler ise 94 dönümle Seferler köyü, 57,5 dönümle Ancin köyü ve 37 dönümle Tatarmemişler köyüdür.

Toprak sahibi hanelere bakıldığında ise 88 hane ile Elderesi köyü ilk sırada bulunmaktadır. Onu, 67 hane ile Kahraman köyü izlemektedir. Karakollar köyünde ise 62 hane arazi sahibidir.

Toprak sahibi yerleşim birimleri arasında 8 hane ile Camızağlı köyünü, 6'şar haneyle Araphisarı köyü Hacilebbeleni ve Kırkışık köyleri izlemektedir.

Kaza köylerinde türlere göre hane başına düşen ortalama ekili-dikili tarım arazisi miktarları aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 2.4: Çine Kazası Köylerinde Türlerle Göre Hane Başına Düşen Ortalama Ekili-Dikili Tarım Arazisi Dağılımı

Köyler	Mezru	Bağ	Duham	Bostan	Penbe	Toplam	%
Ancin	9,8	0,7	0	0	0	10,5	2,0
Camızağlı	17,6	3	0	2	0	22,6	4,4
Sarızade	67,1	2	1	2,1	4,5	76,7	15,1
Kayataş	19,1	0	1	0	0	20,1	3,9
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	18,8	0	0	0	0	18,8	3,7
Sarı	9,5	1,2	0	0	0	10,7	2,1
Nazariye	17,6	1,5	1,5	0	1	21,6	4,2
Yağcılar	43,0	3	0	1	2	49	9,6
Karakollar	28,8	1,5	0,7	2,8	0	33,8	6,6
Kargı	32,1	1	3,6	0,8	0	37,5	7,3
Kırkışık	141,7	5	0	1	0	147,7	29,0
Kayalar	10,4	0	0	10	0	20,4	4,0
Seferler	7,2	1	0	0	0	8,2	1,6
Dışarıda toprağı bulunanlar	22,0	1,5	0	0	0	23,5	4,6
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	14,3	1,3	0	0	0	15,6	3,0
Tatarmemişler	10,3	1	1	1	0	13,3	2,6

Umur	22,6	1,3	2,3	0	0	26,2	5,1
Kurtderesi	18,5	1,5	0	0	0	20	3,9
Kahraman	36,8	1,7	0	3	0	41,5	8,1
Çaltı	22,4	2	0,5	1,5	0	26,4	5,1
Elderesi	9,0	2,6	0,75	0	0	12,3	2,4
Toplam						507,7	100,0

Hane başına düşen ekili-dikili tarım arazisi ortalaması en yüksek olan köy toplamda 147,7 dönüm ve % 29'luk payıyla Kırkışık köyüdür. Onu toplamda 76,6 dönüm ve % 15,1'lik oranıyla Sarızade köyü izlemektedir.

Ancin, Sarı, Seferler, Dereli nam-ı değer Abdülfakih, Tatarmemişler ve Elderesi köylerinin toplamdaki ortalama ekili-dikili tarım arazileri 8,2 ile 13,3 dönüm ve % 1,6-2,6 arasında değişmektedir.

Çine kazası köylerinde toprağı olmayan hane sayıları ve köylere göre dağılımı aşağıdadır.

Tablo 2.5: Çine Kazası Köylerinde Toprağı Olmayan Haneler ve Köylere Göre Dağılımı

Köyler	Toplam hane	Toprağı olmayan hane	Fark	Toplam %
Ancin	25	8	17	32,0
Camızağılı	21	13	8	61,9
Sarızade	40	0	0	0
Kayataş	40	24	16	60,0
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	15	9	6	60,0
Sarı	58	38	20	65,5
Nazariye	23	0	0	0
Yağcılar	11	0	0	0
Karakollar	45	0	0	0
Kargı	28	9	19	32,1
Kırkışık	36	30	6	83,3
Kayalar	77	27	50	35,0
Seferler	32	7	25	21,8
Dışarıda toprağı bulunanlar	139	116	23	83,4
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	13	0	0	0
Tatarmemişler	9	0	0	0
Umur	50	17	33	34,0
Kurtderesi	34	19	15	55,8

Kahraman	52	0	0	0
Çaltı	80	25	55	31,2
Elderesi	61	0	0	0
Toplam	889	342	283	38,4

Ekili-dikili tarım arazisi bulunmayan hanelerin bulunduğu yerleşim yerlerine bakıldığında en yüksek oranın % 83,4'le dışarıda toprağı bulunanlara ait olduğu görülmektedir. Kırkışık köyünde tarım toprağı olmayanların oranı ise % 83,3'tür.

Sarızade, Nazariye, Yağcılar, Karakollar, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Tatarmemişler, Kahraman ve Elderesi köylerinde ekili-dikili tarım arazisi olmayan hane yoktur.

İşletme büyüklükleri* ve sayıları açısından konuya bakıldığında toplam 342 hanenin hiç toprak kaydının olmadığı anlaşılmaktadır. 547 tarım işletme kaydının olduğu Çine kazasında bu işletmelerin büyüklüklerine göre dağılımları aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6: Çine Kazası Tarım İşletmeleri Genel Dağılımları

İşletme büyüklüğü	0	0,5-10	10,5-50	50,5 ve üstü	Toplam
İşletme sayısı	342	318	184	45	547
%		58,2	33,6	8,2	100

Tablodan da anlaşılacağı üzere, tarım işletmelerinin en büyük payı % 58,2 ile küçük işletmeler şeklinde dağılmıştır.

Köylü ekonomisinin önemli bir özelliği de işletmeleri küçüklüğüdür. Ailenin sahip olduğu toprak miktarı, orta büyüklükte bir ailenin geçimini sağlayabilecek kadardır. Daha belirginleştirmek gerekirse bir küçük üretici ailenin işletmesi, işletmede sürekli olarak yardımcı ücretli işgücü kullanılmasını gerektirecek kadar büyük değildir; buna karşılık çiftçinin ve ailesinin geçimlerini sağlamak için çiftçilik dışında başka bir iktisadi faaliyette bulunmalarını gerektirecek kadar küçük de değildir²⁶.

Çine kazası işletme payları ve yerleşim birimlerine göre dağılımları aşağıdadır.

* Burada kastedilen işletme büyüklükleri 0,5-10 dönüm arası küçük işletme; 10,5-50 dönüm arası orta işletme; 50,5 dönüm ve daha fazla olanlar büyük işletme olarak değerlendirilmektedir. Bk., Özçelik, age., s.34.

²⁶ Güran, 19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı, ss.112-113.

Tablo 2.7: Çine Kazası İşletme Payları ve Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımları

Köyler	0	0,5-10	10,5-50	50,5 ve üstü	İşletme toplamı	Toplam hane
Ancin	8	16	1	0	17	25
Camızağılı	13	5	3	0	8	21
Sarızade	0	27	7	6	40	40
Kayataş	24	6	10	0	16	40
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	9	0	6	0	6	15
Sarı	38	15	5	0	20	58
Nazariye	0	3	19	1	23	23
Yağcılar	0	6	2	3	11	11
Karakollar	0	22	19	4	45	45
Kargı	9	9	9	1	19	28
Kırkışık	30	3	3	0	6	36
Kayalar	27	26	24	0	50	77
Seferler	7	21	4	0	25	32
Dışarıda toprağı bulunanlar	116	2	3	18	23	139
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	9	4	0	13	13
Tatarmemişler	0	8	1	0	9	9
Umur	17	15	17	1	33	50
Kurtderesi	19	7	8	0	15	34
Kahraman	0	29	16	7	52	52
Çaltı	25	32	19	4	55	80
Elderesi	0	57	4	0	61	61
Toplam	342	318	184	45	547	889
%		58,1	33,6	8,2		

Kaza geneline bakıldığında küçük işletmelerin sayısının toplam işletme sayısının yarısından fazlasına isabet ettiği görülecektir. Bu dilim içinde en fazla işletmeye sahip yerleşim birimi Elderesi köyüdür. 57 tane küçük işletmeye sahip olan köyde büyük işletme kaydına rastlanmamıştır. Araphisarı köyü Hacılebbeleni köyünün küçük işletme payı sıfırdır.

Kayalar köyünde orta ölçekli işletme sayısı 24'tür. Onu 19'ar işletmeyle Nazariye, Karakollar ve Çaltı köyleri izlemektedir. Verilere göre, orta ölçekli işletme kaydı olmayan köy yoktur.

Çine kazası dışında toprağı bulunanların daha çok büyük ölçekli işletmelere (18) sahip oldukları tablodan çıkarılmaktadır. Sarızade, Nazariye, Yağcılar, Karakollar, Kargı, Umur, Kahraman ve Çaltı köylerindeki büyük ölçekli işletmelerin sayıları ise 1-7 arasında değişmektedir.

2.1.2. Gayrimezru Tarım Alanları Dağılımı

Toplam tarım alanları içinde % 8'lik pay ile 787 dönüm arazinin gayrimezru tarla olarak kaydedildiği Çine kazası genelinde 66 hane bu tür tarım alanına sahiptir.

Toplam gayrimezru tarım alanları dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.8: Çine Kazası Köylerinde Gayrimezru Tarım Alanları Dağılımları

Köyler	Gayrimezru tarla		
	Hane	Dönüm	%
Çaltı	13	311	39,5
Kırkışık	7	86	10,9
Kargı	4	57	7,2
Umur	5	50	6,3
Kayalar	5	47	5,9
Kahraman	5	36	4,5
Sarı	3	32	4,0
Tatarmemişler	4	28	3,5
Karakollar	3	27	3,4
Yağcılar	2	26	3,3
Kayataş	6	24	3,0
Sarızade	3	21	2,6
Nazariye	1	20	2,5
Kurtderesi	2	10	1,2
Ancin	2	8	1,01
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	1	4	0,5
Camızağılı	0	0	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0
Seferler	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	0
Elderesi	0	0	0
Toplam	66	787	100,0

Yerleşim yerleri içinde Camızağılı, Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Seferler, Dışarıda toprağı bulunanlar ve Elderesi köylerinin gayrimezru arazi kayıtları yoktur.

Defterlerde gayrimezru kaydı bulunan 66 hane, 787 dönüm kaydı bulunmaktadır.

Gayrimezru tarlalar içinde en büyük hane payı 311 dönüm ve % 39,5'le Çaltı köyüne aittir. Onu, 86 dönüm ve % 10,9'luk değeriyle Kırkışık köyü izlemektedir.

Aşağıda gayrimezru tarım işletmelerini gösteren tablo verilmiştir.

Tablo 2.9: Çine Kazası Köylerinde Gayrimezru Tarım İşletmelerinin Dağılımları

Köyler	0	0,5-10	10,5-50	50,5 ve üstü	İşletme toplamı	Toplam hane
Ancin	23	2	0	0	2	25
Camızağılı	21	0	0	0	0	21
Sarızade	37	3	0	0	3	40
Kayataş	34	3	3	0	6	40
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	15	0	0	0	0	15
Sarı	55	2	1	0	3	58
Nazariye	22	0	1	0	1	23
Yağcılar	9	0	2	0	2	11
Karakollar	42	2	1	0	3	45
Kargı	24	1	3	0	4	28
Kırkışık	29	3	4	0	7	36
Kayalar	72	4	1	0	5	77
Seferler	32	0	0	0	0	32
Dışarıda toprağı bulunanlar	139	0	0	0	0	139
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	12	1	0	0	1	13
Tatarmemişler	5	3	1	0	4	9
Umur	45	4	1	0	5	50
Kurtderesi	32	2	0	0	2	34
Kahraman	47	4	1	0	5	52
Çaltı	67	11	1	1	13	80
Elderesi	61	0	0	0	0	61
Toplam	823	45	24	1	66	889
%	92,5	68,2	30,3	1,5	100,0	100,0

Gayrimezru alanların büyük kısmı (% 68,2) küçük işletmelerdir. % 30,3'ü orta işletmeler ve % 1,5'u da büyük işletmelerdir. Hane payları incelendiğinde de küçük işletmeler ilk sırada yer alır. Yine hane paylarına göre büyük işletmeler son sıradadır.

2.2. MEYVECİLİK

Çine kazası köylerinde meyvecilik önemli bir yere sahiptir. Tatarmemişler köyü dışındaki tüm yerleşim birimlerinde meyvecilik faaliyetleri görülmektedir. Toplam 599 hanede 15017,5 sak meyve kaydına rastlanmıştır.

Kaza köylerinde yetiştirilen meyveler ve hanelere göre dağılımları aşağıdadır.

Tablo 2.10: Çine Kazası Köylerinde Yetiştirilen Meyveler ve Hanelere Göre Dağılımları

Köyler	Zeytin		Ceviz		Dut		Kestane		Elma		Toplam	
	Hane	Sak	Hane	Sak	Hane	Sak	Hane	Sak	Hane	Sak	Hane	Sak
Ancin	21	721	0	0	5	7	0	0	0	0	26	728
Camızağılı	7	105	0	0	0	0	0	0	0	0	7	105
Sarızade	5	218	0	0	11	22	0	0	0	0	16	240
Kayataş	29	1015	0	0	1	1	0	0	0	0	30	1016
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	8	214	0	0	0	0	0	0	0	0	8	214
Sarı	34	553	0	0	17	17	0	0	0	0	51	570
Nazariye	9	245	0	0	0	0	0	0	0	0	9	245
Yağcılar	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0	1	10
Karakollar	11	218	0	0	16	29	0	0	0	0	27	247
Kargı	21	557	0	0	0	0	0	0	0	0	21	557
Kırkışık	33	647	0	0	0	0	0	0	0	0	33	647
Kayalar	12	320	0	0	0	0	0	0	0	0	12	320
Seferler	14	268	0	0	0	0	0	0	0	0	14	268
Dışarıda toprağı bulunanlar	120	4242	0	0	0	0	2	11	0	0	122	4253
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	12	553	0	0	0	0	0	0	0	0	12	553
Tatarmemişler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Umur	30	683	0	0	1	3	0	0	0	0	31	686
Kurtderesi	32	1379	0	0	0	0	0	0	0	0	32	1379
Kahraman	28	1563	0	0	12	18,5	0	0	0	0	40	1581,5
Çaltı	36	744	0	0	3	6	0	0	0	0	39	750
Elderesi	26	276	1	3	8	20	31	206	2	143	68	648
Toplam	489	14531	1	3	74	123,5	33	217	2	143	599	15017,5
%	81,6	96,7	0,1	0,01	12,3	0,8	5,5	1,4	0,3	0,9	100,0	100,0

Tabloya göre en fazla yetiştirilen meyve 489 hanede 14531 sak ile zeytindir. Zeytincilik sadece Tatarmemişler köyünde yapılmamaktadır. En fazla zeytin kaydının olduğu defter 120 hanede 4242 sak ile Çine dışında toprağı olanlardır. Onu, 28 hanede 1563 sak zeytin ile Kahraman köyü izlemektedir.

33 hanede 217 sak ile kestane, zeytincilikten sonra gelmektedir. Elderesi köyü 31 hanede 206 sak kestane yetiştiriciliğiyle kaza köyleri arasında önemli bir paya sahiptir.

En az yetiştirilen meyve, Elderesi köyünde kaydı bulunan, 1 hanede 3 sak ile cevizdir.

Dut yetiştiriciliği de kaza köyleri genelinde oldukça yaygındır. 9 köydeki hane sahiplerinin üzerlerinde kaydı bulunan dut, en fazla Karakollar köyündedir.

Elderesi köyünün 2 hanesinde toplam 143 sak elma kaydı mevcuttur. Diğer yerleşim birimlerinde elma kaydı bulunmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAYVANCILIK VE HAYVAN DAĞILIMI

Hayvancılık 19. yüzyılda yaşayan ahali için önemli bir yere sahiptir. Gerek coğrafi şartlar ve gerekse tarihi tecrübeler, yörede yoğun bir hayvan varlığının olmasını zorunlu kılmakla beraber temettuat verileri bu beklentinin oldukça altında veriler vermektedir.

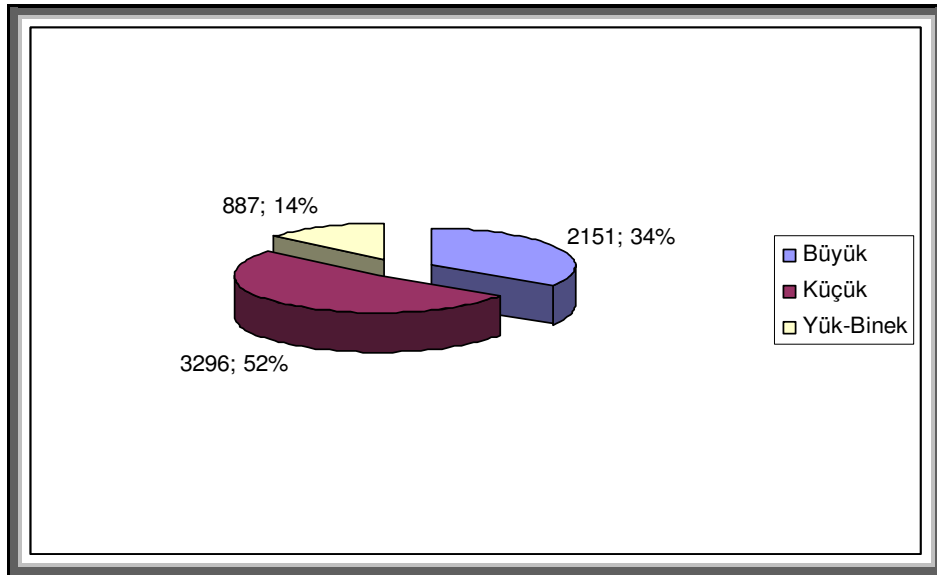
Hayvancılığın inceleneceği bu bölümde ahalinin çeşitli adlarda farklı hayvanları olduğu görülmektedir.

3.1. TOPLAM HAYVAN VARLIĞI

Hayvancılık faaliyetleri büyükbaş, küçükbaş, yük-binek ve arıcılık olmak üzere 4 ana grupta incelenecektir. 1844-1845 yıllarında Çine kazası genelinde toplam 6334 re's (baş) hayvan ve 721 bab arı kovanı kaydının olduğunu görüyoruz. Bu toplamın türlere göre dağılımı aşağıdaki tablo ve grafikte gösterilmiştir.

Tablo 3.1: Çine Kazası Hayvan Dağılımı

Hayvan türü	Re's	%
Büyükbaş	2151	33,9
Küçükbaş	3296	52,0
Yük-Binek	887	14,1
Toplam	6334	100,0

Şekil 3.1: Çine Kazası Hayvan Dağılımı

Grafikten de anlaşılacağı gibi, kaza köylerinde en çok beslenen hayvan türü koyun ve keçiden oluşan küçükbaş hayvanlardır. 2151 baş hayvan ile manda ve sığır gibi hayvanların oluşturduğu büyükbaş hayvanlar ikinci sıradadır. Son sırada ise % 14 ile yük-binek hayvanları olarak isimlendirdiğimiz eşek, at gibi hayvanların oluşturduğu grup yer almaktadır. Bunların yanında ayrı bir kategori olarak da arıcılıktan söz etmek gerekir. Bunu, ilerleyen kısımlarda inceleyeceğiz.

Burada asıl önemli olan kaç hanenin bu tür hayvancılık faaliyetinde bulunduğudır. Zira küçükbaş hayvanlar, genelde sürü halinde beslenmekte ve bir hanedeki hayvan sayısının fazla çıkmasına neden olmaktadır.

Çine kazası köylerinin hayvan dağılımı ve hayvancılıkla uğraşan hane sayıları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Çine Kazası Toplam Hayvan Dağılımı

Köyler	Büyükbaş		Küçükbaş		Yük-Binek		Arı Kovanı		Toplam		%	
	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Bab	Hane	Baş	Hane	Baş
Ancin	11	33	0	0	5	17	6	40	16	50	1,8	0,7
Camızağılı	12	53	17	436	6	16	0	0	35	505	3,9	7,9
Sarızade	22	160	3	40	21	41	0	0	46	241	5,2	3,8
Kayataş	31	106	2	23	23	45	0	0	56	174	6,3	2,7
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	21	74	4	9	6	26	3	13	27	109	3,0	1,7
Sarı	8	29	7	94	8	19	9	78	23	142	2,6	2,2
Nazariye	25	100	9	308	2	24	13	117	36	432	4,1	6,8
Yağcılar	34	77	0	0	6	26	1	10	40	103	4,5	1,6
Karakollar	43	126	1	30	12	50	0	0	56	206	6,3	3,2
Kargı	21	61	0	0	21	48	0	0	42	109	4,7	1,7
Kırkışık	32	110	9	268	23	58	6	88	64	436	7,3	6,8
Kayalar	24	181	23	846	11	42	18	160	58	1069	6,6	16,8
Seferler	25	40	8	118	3	9	0	0	36	167	4,1	2,6
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	2	45	3	20	3	36	5	65	0,5	1,0

Dereli nam-ı diğ er Abdülfakih	9	30	4	8	3	12	2	45	16	50	1,8	0,7
Tatarmemişler	12	68	22	524	2	9	5	45	36	601	4,1	9,4
Umur	25	110	3	23	25	100	1	5	53	233	6,0	3,6
Kurtderesi	32	127	0	0	12	23	1	10	44	150	5,0	2,3
Kahraman	20	188	6	86	25	86	1	4	53	360	6,0	5,6
Çaltı	12	277	8	128	44	158	2	32	66	563	7,5	8,8
Elderesi	23	201	21	310	24	58	6	38	68	569	7,7	8,9
Toplam	442	2151	149	3296	285	887	77	721	876	6334	100,0	100,0
%	50,4	33,9	17,0	52,0	32,6	14,1			100,0	100,0		

Yukarıdaki tabloya göre Çine kazası köylerinde 6334 baş hayvan ve 721 bab arı kovani vardır. Hayvancılıkla uğraşan 876 hane bulunmaktadır. Defter kayıtlarınki 889 haneden 13'ünde herhangi bir hayvan kaydı bulunmamaktadır. Bu verilere göre ahalinin % 98,5'i hayvancılıkla uğraşmaktadır.

Hayvan sahibi olan haneler içinde büyükbaş hayvanı bulunan haneler % 50,4 payla en yüksek değere sahiptir. Ancak büyükbaş hayvanların payı % 33,9'dur. Küçükbaş hayvan besleyen hane payı % 17,0, küçükbaş hayvan payı % 52,0'dir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardaki hane ve sayı paylarının arasında büyük farklılıkların nedeni büyükbaş hayvanların 1 veya 2, küçükbaş hayvanların ise sürüler halinde beslenmesinden kaynaklanmaktadır.

Arı sayısı belirlenemediği için kovan sayısı verilmiştir. Bu da hayvan toplamına alınmamıştır.

Hayvan türlerine göre hane başına düşen hayvan ortalamaları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Çine Kazası Köyleri Hane Başı Ortalama Hayvan Dağılımı

Köyler	Büyükbaş	Küçükbaş	Yük-Binek	Toplam	Arı Kovanı
Ancin	3	0	3	6	7
Camızağılı	4	26	3	33	0
Sarızade	7	13	2	22	0
Kayataş	3	11	2	16	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	3	2	4	9	4
Sarı	3	13	2	18	9
Nazariye	4	34	12	50	9
Yağcılar	2	0	4	6	10
Karakollar	3	30	4	37	0
Kargı	3	0	2	5	0
Kırkışık	3	30	2	35	15
Kayalar	7	37	4	48	9
Seferler	2	15	3	20	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	22	7	29	12
Dereli nam-ı diğer Abdulfakih	3	2	4	9	22
Tatarmemişler	6	24	4	34	9
Umur	4	8	4	16	5
Kurtderesi	4	0	2	6	10
Kahraman	9	14	3	26	4
Çaltı	2	16	3	21	16
Elderesi	9	14	2	25	6
Toplam	5	22	3	30	9

Hane başına düşen hayvan sayılarında en fazla değerin küçükbaş hayvancılıkta olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise küçükbaş hayvancılığın sürüler halinde yapılmasıdır. Büyükbaş hayvancılıkta hane başına 5 hayvan düşerken, yük-binek hayvancılığında ise 3 hayvan düşmektedir.

Arıcılıkla meşgul olan hanelerin payına 9 kovan düşmektedir.

3.1.1. Büyükbaş Hayvancılık

Hayvancılıkla uğraşan toplam hanelerin % 50,4'ünü oluşturan büyükbaş hayvan sahiplerinin yetiştirdikleri hayvan sayısı payı % 33,9'dur.

Defterlerde büyükbaş hayvan kayıtları değişik isimler altında verilmiştir. Birbirine yakın olan bazı hayvan isimleri tek bir ad altında birleştirilmiştir. Birleştirilen isimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Birleştirilen Hayvan İsimleri

Adı	Kapsadıkları
Buzağı	Buzağı, Erkek Buzağı, Dişi Buzağı
İnek	İnek, Yoz İnek, Sağman İnek, Kara Sığır İneği
Öküz	Öküz, Kara Sığır Öküzü
Manda	Manda, Sağman Manda, Yoz Manda, Erkek Manda, Camus
Dana	Dana
Sığır	Sığır, Yoz Sığır

Tabloya göre, yerleşim birimlerinde kayıtlı bulunan büyükbaş hayvanların ve sahiplerinin dağılımı aşağıdadır.

Tablo 3.5: Çine Kazası Köyleri Büyükbaş Hayvan Dağılımı

Köyler	Buzağı		İnek		Öküz		Manda		Dana		Sığır	
	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş
Ancin	0	0	9	27	2	6	0	0	0	0	0	0
Camızağılı	2	12	8	30	2	11	0	0	0	0	0	0
Sarızade	2	7	8	56	4	34	3	48	3	5	2	10
Kayataş	8	12	11	52	10	26	2	16	0	0	0	0
Araphisarı köyü												
Hacilebbeleni	0	0	19	66	2	8	0	0	0	0	0	0
Sarı	0	0	7	26	1	3	0	0	0	0	0	0

Nazariye	5	20	8	44	10	30	0	0	2	6	0	0
Yağcılar	8	17	16	36	9	21	0	0	0	0	1	3
Karakollar	3	7	20	48	10	26	7	36	1	3	2	6
Kargı	7	11	11	35	3	15	0	0	0	0	0	0
Kırkışık	8	13	16	60	6	29	0	0	0	0	2	6
Kayalar	0	0	19	126	5	55	0	0	0	0	0	0
Seferler	0	0	22	33	3	7	0	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğ er Abdülfakih	0	0	8	25	1	5	0	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	3	19	7	45	2	4	0	0	0	0	0	0
Umur	5	25	10	50	8	32	2	3	0	0	0	0
Kurtderesi	8	22	15	82	9	23	0	0	0	0	0	0
Kahraman	2	15	12	70	3	57	2	45	1	1	0	0
Çaltı	2	37	4	121	2	78	2	18	0	0	2	23
Elderesi	8	28	11	112	3	57	0	0	0	0	1	6
Toplam	71	245	241	1144	95	527	18	166	7	15	10	54
%	16,0	11,3	54,5	53,1	21,4	24,5	4,0	7,7	1,5	0,6	2,2	2,5

Yukarıdaki tabloya göre sadece Çine dışında toprağı bulunanların büyükbaş hayvan kaydı yoktur. Diğ er tüm yerleşim birimlerinde inek kaydı bulunmaktadır.

Çaltı köyü 121 baş inekle ilk sırada yer almaktadır. Onu 112 baş inekle Elderesi köyü izlemektedir. En az baş inek ise 25 başla Dereli nam-ı diğ er Abdülfakih köyünde bulunmaktadır. İneklerin sadece *sağman* olanları hâsılat vermektedir.

Ancin, Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Sarı, Kayalar, Seferler, Dışarıda toprağı bulunanlar ve Dereli nam-ı diğ er Abdülfakih köylerinde buzağı kaydına rastlanmamıştır. Çaltı köyü 37 baş buzağıyla en fazla sayıya sahiptir.

İnekte olduğu gibi Çine dışında toprağı bulunanların dışındaki tüm yerleşim yerlerinde öküz kayıtları mevcuttur. 78 baş öküzle ilk sırada Çaltı köyü bulunmaktadır. Onu, 57'şer başla Kahraman ve Elderesi köyleri izlemektedir. Sarı köyünde ise 3 baş öküz kaydı mevcuttur.

Manda yetiştiriciliğinin yapıldığı köyler Sarızade, Kayataş, Karakollar, Umur, Kahraman ve Çaltıdır. Kalan 15 yerleşim yerinde manda kaydı mevcut değildir.

Sarızade, Nazariye, Karakollar ve Kahraman köylerinde dana yetiştiriciliği yapıldığına dair kayıtlar mevcuttur.

23 baş sığır kaydı bulunan Çaltı köyünü, 10 başla Sarızade köyü izlemektedir. Yağcılar, Karakollar, Kırkışık ve Elderesi sığır yetiştiriciliği yapılan diğer köylerdir.

3.1.2. Küçükbaş Hayvancılık

Koyun ve keçilerden oluşan küçükbaş hayvanların kayıtlarına 17 yerleşim yerinde rastlanılmaktadır. Hayvancılıkla meşgul olan toplam hanenin % 17'sini oluşturan hanelerin yetiştirdiği küçükbaş hayvan sayısının payı % 52,0'dir. 149 hane 3296 küçükbaş hayvan beslemektedir. Küçükbaş hayvan besleyen hane sayısı az olmasına rağmen bunlar sürü şeklinde yetiştirildiğinden küçükbaş hayvan sayısı fazla görünmektedir.

Defterlerde küçükbaş hayvan kayıtları değişik isimler altında verilmiştir. Birbirine yakın olan bazı hayvan isimleri tek bir ad altında birleştirilmiştir. Birleştirilen isimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.6: Birleştirilen Hayvan İsimleri

Adı	Kapsadıkları
Koyun	Koyun, Sağman koyun, Yoz koyun, Erkek koyun
Keçi	Keçi, Sağman keçi, Erkek keçi, Yoz Keçi
Ganem	Ganem, Sağman ganem, Yoz ganem
Kuzu	Kuzu
Oğlak	Oğlak

Küçükbaş hayvancılık yapan haneler ve küçükbaş hayvan sayılarının köylere göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3.7: Çine Kazası Köyleri Küçükbaş Hayvan Dağılımı

Köyler	Koyun		Kuzu		Oğlak		Keçi		Ganem	
	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş
Ancin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Camızağılı	8	195	4	61	2	42	3	138	0	0
Sarızade	2	30	1	10	0	0	0	0	0	0
Kayataş	1	10	1	13	0	0	0	0	0	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0	0	0	0	0	0	4	9
Sarı	0	0	1	5	1	10	3	46	2	33
Nazariye	0	0	0	0	2	56	7	252	0	0
Yağcılar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Karakollar	1	30	0	0	0	0	0	0	0	0
Kargı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kırkışık	1	44	1	14	2	50	5	160	0	0
Kayalar	0	0	2	64	2	141	12	531	7	110
Seferler	0	0	1	9	2	12	3	52	2	45
Dışarıda toprağı bulunanlar	1	40	1	5	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0	0	0	0	0	4	8
Tatarmemişler	0	0	0	0	4	109	18	415	0	0
Umur	2	16	1	7	0	0	0	0	0	0
Kurtderesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kahraman	4	76	2	10	0	0	0	0	0	0
Çaltı	6	105	2	23	0	0	0	0	0	0
Elderesi	0	0	0	0	3	52	18	258	0	0

Toplam	26	546	17	221	18	472	69	1852	19	205
%	17,4	16,5	11,4	6,7	12,0	14,3	46,3	56,1	12,7	6,2

Tabloya göre koyun yetiştiriciliğinde Camızağılı köyü 195 baş hayvanla ilk sıradadır. Çaltı köyü 105 baş koyun varlığı ile ikinci sırada yer almaktadır. Ancin, Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Sarı, Nazariye, Yağcılar, Kargı, Kayalar, Seferler, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Tatarmemişler, Kurtderesi ve Elderesi köylerinde koyun kaydına rastlanmamıştır.

Kuzu varlığının en fazla olduğu köy 64 başla Kayalardır. 61 baş kuzuya sahip olan Camızağılı köyü de ikinci sıradadır. Sarı köyünde 5, Seferlerde ise 9 baş kuzu kaydı mevcuttur.

Kayalar köyü, oğlak yetiştiriciliğinin en fazla olduğu yerleşim yeridir (141 baş). Camızağılı, Sarı, Nazariye, Kırkışık, Seferler, Tatarmemişler ve Elderesi köylerinde de oğlak yetiştirilmektedir.

Keçi kaydı diğer yerleşim birimlerine göre en yoğun şekilde Kayalar köyünde bulunmaktadır (531). Tatarmemişler köyünde ise 415 baş keçi kaydına rastlanmıştır.

Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Sarı, Kayalar, Seferler, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih köyleri defterlerinde ganem varlığı görülmektedir.

3.1.3. Yük-Binek Hayvancılığı

Hayvancılıkla uğraşan hanelerin % 32,6'sını oluşturan yük-binek hayvanı sahiplerinin yetiştirdiği hayvan sayısının toplam hayvan sayısındaki payı % 14,1'dir.

Yük-Binek hayvanı sahibi ve yük-binek hayvanı sayılarının köylere göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3.8: Çine Kazası Köyleri Yük-Binek Hayvanı Dağılımı

Köyler	Merkep		Kısrak		Esb		Bargir		Deve	
	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş
Ancin	1	4	1	2	1	1	2	10	0	0
Camızağılı	4	13	1	2	0	0	1	1	0	0
Sarızade	15	24	3	12	2	4	1	1	0	0
Kayataş	12	14	4	7	2	7	2	6	3	11

Araphisarı köyü Hacılebbeleni	1	5	2	6	0	0	1	2	2	13
Sarı	1	5	2	4	1	1	4	9	0	0
Nazariye	1	14	1	10	0	0	0	0	0	0
Yağcılar	2	10	1	8	0	0	1	1	2	7
Karakollar	5	22	4	18	0	0	1	3	2	7
Kargı	7	12	8	14	2	3	1	2	3	17
Kırkışk	9	29	6	18	5	8	3	3	0	0
Kayalar	5	23	5	16	0	0	1	3	0	0
Seferler	1	2	1	3	0	0	1	4	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	1	4	0	0	2	16	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	1	3	1	8	1	1	0	0	0	0
Tatarmemişler	1	3	1	6	0	0	0	0	0	0
Umur	12	36	5	11	0	0	1	1	7	52
Kurtderesi	5	9	5	11	1	2	1	1	0	0
Kahraman	12	30	10	34	1	6	2	16	0	0
Çaltı	24	49	10	23	2	5	1	3	7	78
Elderesi	10	20	2	6	2	5	10	27	0	0
Toplam	129	327	74	223	20	43	36	109	26	185
%	45,2	36,8	25,9	25,1	7,0	4,8	12,6	12,2	9,1	20,8

Tüm köylerde yük-binek hayvanlarına rastlanmaktadır. Yük-binek hayvanlarının en yüksek hane payı (% 45,2) ve sayı payı (% 36,8) merkebe aittir. Merkep, hanelerin hem binek hem de yük taşıma işlerini yapan bir hayvandır.

Hane kayıtları içinde merkepten sonra en yüksek hane payı (% 25,9) kısrağa aittir. Hayvan sayı payında da (% 25,1) merkebi ardından ikinci sırada gelmektedir. Kısrağın yetiştiriciliğinin en fazla olduğu köy Kahraman'dır.

Esb Ancin, Sarızade, Kayataş, Sarı, Kargı, Kırkışık, Dereli nam-ı değer Abdülfakih, Kurtderesi, Kahraman, Çaltı ve Elderesi köylerinde yetiştirilen bir yük-binek hayvanıdır.

Bargirin hane payı % 12,6, sayı payı ise % 12,2'dir.

Genellikle binek hayvanı olarak kullanılan develer, Çaltı köyünde 78 başla en fazla kayda sahiptir. Genel durum incelendiğinde ise toplamdaki deve oranı % 20,8'dir.

3.1.4. Arıcılık

Toplamda 15 köyde yapılan arıcılık faaliyeti, Çine kazası genelinde pek de önemli bir yere sahip değildir. 77 hanede toplam 721 arı kovanının bulunduğu kazadaki dağılım aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.9: Çine Kazası Köyleri Arı Kovanı Dağılımı

Köyler	Hane	Bab	Ortalama	%
Kayalar	18	160	8,8	22,1
Nazariye	13	117	9	16,2
Kırkışık	6	88	14,6	12,2
Sarı	9	78	8,6	10,8
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	2	45	22,5	6,2
Tatarmemişler	5	45	9	6,2
Ancin	6	40	6,6	5,5
Elderesi	6	38	6,3	5,2
Dışarıda toprağı bulunanlar	3	36	12	4,9
Çaltı	2	32	16	4,4
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	3	13	4,3	1,8
Yağcılar	1	10	10	1,3
Kurtderesi	1	10	10	1,3
Umur	1	5	5	0,6
Kahraman	1	4	4	0,5

Camızağılı	0	0	0	0
Sarızade	0	0	0	0
Kayataş	0	0	0	0
Karakollar	0	0	0	0
Kargı	0	0	0	0
Seferler	0	0	0	0
Toplam	77	721	9,3	100,0

Tabloya göre hane başına ortalama 9,3 kovan düşmektedir. Arıcılığın en fazla yapıldığı köy % 22,1'le Kayalar'dır. Onu, % 16,2 ile Nazariye ve % 12,2 ile de Kırkışık köyleri izlemektedir. Temettuat Defterlerinde arı kovana kaydı bulunmayan köyler Camızağılı, Sarızade, Kayataş, Karakollar, Kargı ve Seferler'dir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİRLER

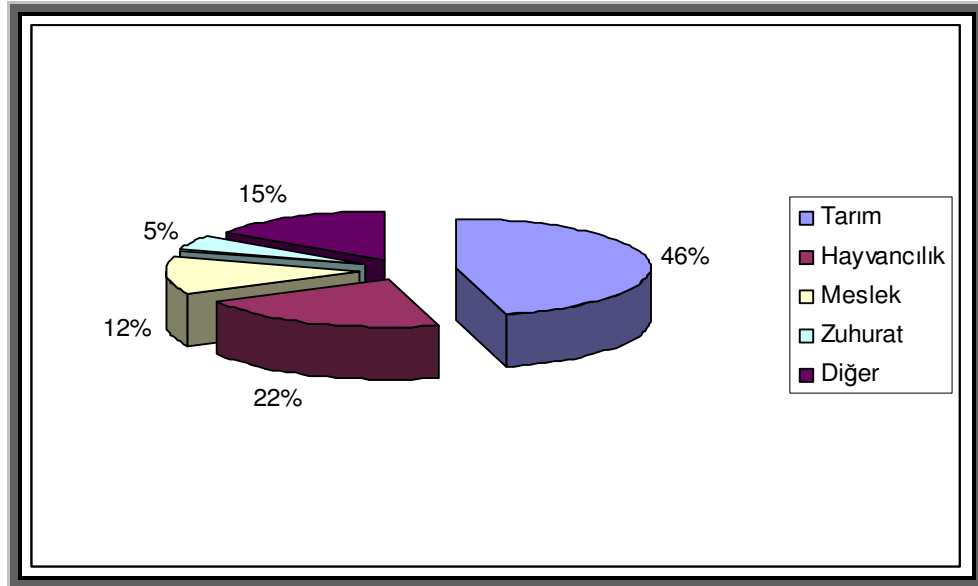
4.1. ÇİNE KAZASI KÖYLERİNİN TOPLAM HÂSILAT DAĞILIMI

1844-1845 yıllarında Çine kazasında sakin ahalinin genellikle yüzyılın alışkanlıklarına uygun olarak tarım, hayvancılık, meslek, zuhurat ve diğer faaliyetleri sonucu elde ettikleri gayrisafi gelirleri toplamının 838345,5 kuruş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kaza genelinde gayrisafi hâsılat miktarı olan toplam 838345,5 kuruşun hâsılat türlerine göre dağılımı aşağıdaki tablo ve grafikte gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Çine Kazası Türlerine Göre Hâsılat Dağılımı

Hâsılat türü	Hâsılat (kuruş)	%
Tarım	383329	45,7
Hayvancılık	182218,5	21,7
Meslek	101818,5	12,1
Zuhurat	42613	5,0
Diğer	128366,5	15,3
Toplam	838345,5	100,0

Şekil 4.1: Çine Kazası Türlerine Göre Hâsılat Dağılımı

Çine kazası köylerinin türlerine göre toplam hâsılat miktarlarını gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.2: Çine Kazası Köyleri Türlere Göre Hâsılat Miktarları (Kuruş)

Köyler	Tarım	Hayvancılık	Meslek	Zuhurat	Diğer	Toplam	%
Elderesi	55268	29680	332,5	327,5	11990	97598	11,6
Camızağılı	45472	12350	3221	2772	4152	67967	8,1
Sarızade	45322	13575	367,5	1439,5	5015	65719	7,8
Karakollar	24605	6860	1780	250	29410	62905	7,5
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	30993	20100	4614	388,5	4125,5	60221	7,1
Kurtderesi	16732,5	13599	13407	4885,5	10296	58920	7,0
Sarı	31851	13684	0	497	10561,5	56593,5	6,7
Nazariye	37909	7946,5	4543,5	962	4250	55611	6,6
Ancin	12055,5	1856	16398	130,5	9822,5	40262,5	4,8
Kargı	0	5490	1297,5	18593	10457,5	35838	4,2
Seferler	10667	5231	910	1770	10473	29051	3,4
Kahraman	11378,5	8330	3501,5	3387	909	27506	3,2
Kırkışik	12932	6765	4421	1585	1800	27503	3,2
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	325	1940	21135	0	605	24005	2,8
Çine dışında toprağı bulunanlar	9961,5	11913	0	803,5	886,5	23564,5	2,8
Çaltı	4102	1335	16329	260	585	22611	2,6
Kayataş	7109,5	8049	1466	2726	3020	22370,5	2,6
Yağcılar	10802	5390	920	245	5190	22547	2,6
Tatarmemişler	5530	7470	0	525	2820	16345	1,9
Kayalar	1927,5	655	7175	1066	1998	12821,5	1,5
Umur	8386	0	0	0	0	8386	1,0
Toplam	383329	182218,5	101818,5	42613	128366,5	838345,5	100,0
%	45,7	21,7	12,1	5,0	15,3	100,0	

Tabloya göre Elderesi köyü toplam hâsılat payının % 11,6'sına sahiptir. 97598 kuruş toplam hâsılatı olan köyde en çok hâsılat getiren alan tarımdır. Onu, 29680 kuruş ile hayvancılık izlemektedir.

Camızağılı köyünde toplam hâsılat 67967 kuruş (% 8,1) dur. Bu yerleşim biriminde de tarım hâsılatı oldukça yüksektir.

Sarızade, Karakollar, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Kurtderesi, Sarı ve Nazariye köylerinin toplam hâsılat payları % 7,8-6,6 arasındadır.

Çine kazasındaki toplam hâsılâtın köylere ve hane sayılarına göre dağılımı aşağıdadır.

Tablo 4.3: Çine Kazası Köyleri Hane Sayıları ve Toplam Hâsılât Miktarları

Köyler	Hane	Toplam Hâsılât (Kuruş)	Toplam Hane %	Toplam Hâsılât %
Çaltı	80	97598	100,0	11,6
Kayataş	40	67967	100,0	8,1
Kahraman	52	65719	100,0	7,8
Elderesi	61	62905	100,0	7,5
Umur	50	60221	100,0	7,2
Kayalar	77	58920	100,0	7,0
Karakollar	45	56593,5	100,0	6,7
Sarızade	40	55611	100,0	6,6
Sarı	56	40262,5	96,5	4,8
Kırkışık	36	35838	100,0	4,3
Kurtderesi	34	29051	100,0	3,5
Camızağlı	21	27506	100,0	3,3
Kargı	28	27503	100,0	3,3
Seferler	32	24005	100,0	2,9
Yağcılar	11	23564,5	100,0	2,8
Ancin	24	22611	96,0	2,7
Nazariye	23	22547	100,0	2,7
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	15	22370,5	100,0	2,7
Tatarmemişler	9	16345	100,0	1,9
Dereli nam-ı diğer Abdulfakih	13	12821,5	100,0	1,5
Çine dışında toprağı bulunanlar	139	8386	100,0	1,0
Toplam	886	838345,5	99,7	100,0

Tabloda görüldüğü gibi Çine kazası köylerinde toplam 886 haneden 838345,5 kuruş hâsılât toplanmaktadır. Çaltı köyünden 80 haneden 97598 kuruş ile en fazla hâsılât elde edilmektedir. En az hâsılât ise Çine dışında toprağı bulunanlardan 139 haneden toplam 8386 kuruşla toplanmaktadır.

Yerleşim yerlerinin toplam hâsılât paylarının hâsılât gruplarına ve hanelere göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4.4: Çine Kazası Köyleri Toplam Hâsılat Dağılımı

Köyler	Tarım		Hayvancılık		Meslek		Zuhurat		Diğer	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	9	4102	7	1335	4	16329	2	260	2	585
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	6	7109,5	4	8049	2	1466	1	2726	2	3020
Camızağılı	12	11378,5	5	8330	2	3501,5	2	3387	2	909
Çaltı	45	55268	22	29680	13	332,5	12	327,5	8	11990
Çine dışında toprağı bulunanlar	139	8386	0	0	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	2	1927,5	2	655	3	7175	2	1066	2	1998
Elderesi	34	24605	12	6860	5	1780	6	250	4	29410
Kahraman	26	45322	11	13575	1	367,5	2	1439,5	10	5015
Karakollar	27	31851	10	13684	0	0	3	497	5	10561,5
Kargı	12	12932	6	6765	7	4421	1	1585	2	1800
Kayalar	44	16732,5	12	13599	9	13407	8	4885,5	4	10296
Kayataş	15	45472	12	12350	7	3221	2	2772	4	4152
Kırkışık	0	0	9	5490	3	1297,5	9	18593	15	10457,5
Kurtderesi	9	10667	5	5231	2	910	1	1770	17	10473
Nazariye	5	10802	2	5390	3	920	2	245	11	5190
Sarı	35	12055,5	1	1856	3	16398	5	130,5	9	9822,5
Sarızade	8	37909	12	7946,5	10	4543,5	1	962	4	4250
Seferler	1	325	2	1940	27	21135	0	0	2	605
Tatarmemişler	1	5530	2	7470	0	0	2	525	4	2820
Umur	2	30993	8	20100	6	4614	2	388,5	22	4125,5
Yağcılar	2	9961,5	5	11913	0	0	2	803,5	2	886,5
Toplam	434	383329	149	182218,5	107	101818,5	65	42613	131	128366,5
%	48,9	45,7	16,1	21,7	12,0	12,1	7,3	5,0	14,7	15,3

Tarım, hayvancılık, meslek, zuhurat ve diğer hâsılatlara göre gruplanan hâsılat dağılımında en büyük pay % 45,7 ile tarım hâsılatına aittir. Öncelikli olarak ihtiyacın karşılanması adına yapılan tarım faaliyetlerine Kırkışık köyü dışında diğer tüm köylerde rastlanılmaktadır.

Tarımdan sonra gelen hayvancılık hâsılatının toplam hâsılat içindeki payı % 21,7'dir. En fazla hayvancılık hâsılatının toplandığı köy 29680 kuruş ile Çaltıdır.

Meslek hâsılatının toplam hâsılat içindeki payı ise % 12,1'dir. Seferler köyü, 21135 kuruş ile hane meslek hâsılatında ilk sıradadır. Onu 16398 kuruş ile Sarı köyü izlemektedir.

Tarım hâsılatı bulunmayan Kırkışık köyü, zuhurat hâsılatında 18593 kuruşla diğer köylerin önündedir. Çine dışında toprağı bulunanlar ve Seferler köyü zuhurat hâsılat kaydının olmadığı köylerdir.

Tüm hâsılat türlerinin toplam hâsılat içindeki dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4.5: Çine Kazası Köyleri Toplam Hâsılat Dağılımı (%)

Köyler	Tarım		Hayvancılık		Meslek		Zuhurat		Diğer	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	1,0	0,4	0,7	0,1	0,4	1,9	0,2	0,03	0,2	0,06
Araphisarı köyü										
Hacılebbeleni	0,6	0,8	0,4	0,9	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3
Camızağılı	1,3	1,3	0,5	0,9	0,2	0,4	0,2	0,4	0,2	0,1
Çaltı	5,0	6,5	2,4	3,5	1,4	0,03	1,3	0,03	0,9	1,4
Çine dışında toprağı bulunanlar	15,6	1,0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0,2	0,2	0,2	0,07	0,3	0,8	0,2	0,1	0,2	0,2
Elderesi	3,8	2,9	1,3	0,8	0,5	0,2	0,6	0,02	0,4	3,5
Kahraman	2,9	5,4	1,2	1,6	0,1	0,04	0,2	0,1	1,1	0,5
Karakollar	3,0	3,7	1,1	1,6	0	0	0,3	0,059	0,5	1,2
Kargı	1,3	1,5	0,6	0,8	0,7	0,5	0,1	0,1	0,2	0,2
Kayalar	4,9	1,9	1,3	1,6	1,0	1,5	0,9	0,5	0,4	1,2
Kayataş	1,6	5,4	1,3	1,4	0,7	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4
Kırkışık	0	0	1,0	0,6	0,3	0,1	1,0	2,2	1,6	1,2
Kurtderesi	1,0	1,2	0,5	0,6	0,2	0,1	0,1	0,2	1,9	1,2
Nazariye	0,5	1,2	0,2	0,6	0,3	0,1	0,2	0,02	1,2	0,6
Sarı	3,9	1,4	0,1	0,2	0,3	1,9	0,5	0,01	1,0	1,1
Sarızade	0,9	4,5	1,3	0,9	1,1	0,5	0,1	0,1	0,4	0,5
Seferler	0,1	0,03	0,2	0,2	3,0	2,5	0	0	0,2	0,07
Tatarmemişler	0,1	0,6	0,2	0,8	0	0	0,2	0,06	0,4	0,3
Umur	0,2	3,6	0,9	2,3	0,6	0,5	0,2	0,04	2,4	0,4
Yağcılar	0,2	1,18	0,5	1,4	0	0	0,2	0,04	0,2	0,1
Toplam	48,2	45,7	16,8	21,7	12,0	12,1	7,3	5,0	14,7	15,3189

Yukarıdaki tabloya göre genelde hâsılat elde eden hane payları hâsılat paylarından yüksek çıkmaktadır. Tarım hâsılatlarında ise bazı köylerin hâsılat payları hane paylarından yüksektir. Tarım hâsılatı olmayan tek köy Kırkışıktır. Çine dışında toprağı bulunanların tarım hâsılatı dışında diğer hiçbir türde payları yoktur.

Tarım hâsılatının payı köylerin 6'sında % 3,5'un üzerindedir. Ancin, Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Dereli, Seferler ve Tatarmemişler köylerinde % 1'in altındadır.

Hayvancılık, meslek, zuhurat payları birbirine oldukça yakındır.

Türlere göre toplam hâsılatın hane başı ortalama değerleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4.6: Çine Kazası Köyleri Türlerine Göre Toplam Hâsılatın
Hane Başı Ortalama Dağılımı (Kuruş)

Köyler	Tarım	Hayvancılık	Meslek	Zuhurat	Diğer	Toplam
Yağcılar	4980	23832	0	401	443	29656
Umur	15496	2512	769	194	187	19158
Tatarmemişler	5530	3735	0	262	705	10232
Elderesi	723	571	356	42	7352	9044
Sarı	344	1856	5466	26	1091	8783
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	1185	2012	733	2726	1510	8166
Sarızade	4738	662	454	962	1062	7878
Kayataş	3031	1029	460	1386	1038	6944
Camızağılı	948	1666	1751	1693	454	6512
Kayalar	380	1133	1490	611	2574	6188
Nazariye	2160	2695	306	122	472	5755
Kargı	1077	1127	631	1585	900	5320
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	963	327	2392	533	999	5214
Ancin	456	190	4082	130	292	5150
Kurtderesi	1185	1046	455	1770	616	5072
Karakollar	1179	1368	0	165	2112	4824
Kahraman	1743	1234	367	720	501	4565
Çaltı	1228	1349	25	27	1498	4127
Kırkışık	0	610	432	2065	697	3804
Seferler	325	970	783	0	302	2380
Çine dışında toprağı bulunanlar	60	0	0	0	0	60
Toplam	883	1223	951	655	980	4692

Çine kazası köylerinde arasında toplam ortalama hâsılatı en yüksek olan köy 29656 kuruş ile Yağcılardır. Yağcılar köyünde hayvancılık hâsılat payı ortalaması oldukça yüksektir (23832 kuruş). Bunun nedeni sürüler halinde beslenen küçükbaş hayvanlardır.

Hayvancılık hâsılatı hane başı ortalaması 1223 kuruştur. En fazla meslek hâsılatı hane başı ortalaması Sarı köyündedir. Çine dışında toprağı bulunanlar, Karakollar ve Tatarmemişler köylerinde hayvancılık hâsılat hane başı ortalaması sıfırdır.

Tablo genel olarak incelendiğinde, en yüksek ortalamanın Yağcılar köyünde olduğu görülmektedir. Hane başı hâsılat dağılımında en düşük ortalamalar Çine dışında toprağı bulunanlar, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih ve Seferler köylerinde bulunmaktadır.

Hâsılatı olmayan hanelerin dağılımı aşağıda tablolştırılmıştır.

Tablo 4.7: Çine Kazası Köyleri Hâsılatı Olmayan Hanelerin Dağılımı

Köyler	İane ile geçinen	İhtiyar	Toplam
Çaltı	0	0	0
Elderesi	0	0	0
Kayataş	0	0	0
Kahraman	0	0	0
Sarızade	0	0	0
Kayalar	0	0	0
Karakollar	0	0	0
Umur	0	0	0
Sarı	2	0	2
Kırkışık	0	0	0
Seferler	0	0	0
Kurtderesi	0	0	0
Ancin	0	1	1
Kargı	0	0	0
Camızağılı	0	0	0
Nazariye	0	0	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0
Yağcılar	0	0	0
Tatarmemişler	0	0	0
Çine dışında toprağı bulunanlar	0	0	0
Toplam	2	1	3

İki yerleşim biriminde karşılaşılan hâsılat kaydı olmayan hanelerin 2'si ianeyle geçinmekte ve 1'i de ihtiyardır.

4.1.1. Tarım Hâsılatı

Temettuat defterleri, yerleşim yerlerindeki hanelerin en başta gelen faaliyetin ziraat olduğunu göstermektedir. Ahali öncelikli olarak kendi ihtiyaçları için ziraat yapmaktadır.

Çine kazası köyleri toplam tarım hâsılatını gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.8: Çine Kazası Toplam Tarım Hâsılatı Dağılımı

Köyler	Ekili		Dikili		Toplam	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	5	1202,5	12	1190	17	2392,5
Camızağılı	7	2705	1	100	8	2805
Sarızade	26	335080	14	5415	40	340495
Kayataş	16	8910	0	0	16	8910
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	6	1954	0	0	6	1954
Sarı	12	2509,5	8	1422	20	3931,5
Nazariye	20	12485	3	520	23	13005
Yağcılar	9	8208	2	920	11	9128
Karakollar	30	24165	15	2730	45	26895
Kargı	18	8186	1	80	19	8266
Kırkışık	5	15595	1	660	6	16255
Kayalar	50	18062,5	0	0	50	18062,5
Seferler	11	2270	14	1185	25	3455
Dışarıda toprağı bulunanlar	21	14695	2	480	23	15175
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	10	1798	3	520	13	2318
Tatarmemişler	8	1570	1	200	9	1770
Umur	30	15955	3	450	33	16405
Kurtderesi	13	10615	2	250	15	10865
Kahraman	37	40994	15	3730	52	44724
Çaltı	52	32481	3	840	55	33321
Elderesi	37	17900	24	9280	61	27180
Toplam	423	577340,5	124	29972	547	607312,5

Tabloya bakıldığında ekili tarım arazi hâsılatının dikili tarım arazi hâsılatından oldukça yüksek olduğu görülmektedir. En fazla ekili tarım arazi hâsılatını 335080 kuruşla Sarızade köyü elde etmekteyken, en az dikili tarım arazisi hâsılatı ise 80 kuruşla Kargı köyüne aittir.

4.1.1.1. Tarla Tarım Hâsılatı

Tarla tarımını oluşturan ekili ürünlerdir. Tarla tarım hâsılatı olan ürünler defterlerde; mezru, penbe, bostan ve duhan olarak verilmiştir. Mezru kaydı olan tarım hâsılatları hububat türlerinin hâsılatını ifade etmektedir.

Ekili tarım ürünlerinin türlere göre hâsılatları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4.9: Çine Kazası Köyleri Ekili Tarım Türlerine Göre Hasılat Dağılımı

Köyler	Mezru		Duhan		Bostan		Penbe		Toplam	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	5	1202,5	0	0	0	0	0	0	5	1202,5
Camızağılı	5	2505	0	0	2	200	0	0	7	2705
Sarızade	18	333535	1	160	3	620	4	765	26	335080
Kayataş	13	8350	3	560	0	0	0	0	16	8910
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	6	1954	0	0	0	0	0	0	6	1954
Sarı	12	2509,5	0	0	0	0	0	0	12	2509,5
Nazariye	12	7975	7	4410	0	0	1	100	20	12485
Yağcılar	7	7983	0	0	1	100	1	125	9	8208
Karakollar	25	22765	2	430	3	970	0	0	30	24165
Kargı	9	6186	3	1480	6	520	0	0	18	8186
Kırkışık	4	15475	0	0	1	120	0	0	5	15595
Kayalar	49	17662,5	0	0	1	400	0	0	50	18062,5
Seferler	11	2270	0	0	0	0	0	0	11	2270
Dışarıda toprağı bulunanlar	21	14695	0	0	0	0	0	0	21	14695
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	10	1798	0	0	0	0	0	0	10	1798
Tatarmemişler	3	1180	3	150	2	240	0	0	8	1570
Umur	27	14755	3	1200	0	0	0	0	30	15955
Kurtderesi	13	10615	0	0	0	0	0	0	13	10615
Kahraman	35	40384	0	0	2	610	0	0	37	40994
Çaltı	44	31681	2	220	6	580	0	0	52	32481
Elderesi	35	17660	2	240	0	0	0	0	37	17900
Toplam	364	563140,5	26	8850	27	4360	6	990	423	577340,5
%	86,0	97,5	6,1	1,5	6,3	0,7	1,4	0,1		

Ekili tarım yapan hanelerin % 86,0'sı, ekili tarım alanlarının % 97,5'si hububat tarımını ifade etmektedir. Bunun yüksek olmasında ahalinin öncelikle kendi ihtiyaçlarını karşılamasından ileri gelmektedir.

Duhan, bostan ve penbenin ürün hâsılatındaki payları oldukça düşüktür.

Ekili tarımın köylere göre toplam hâsılatı ve ekili tarım hâsılatı içinde payları aşağıdadır.

Tablo 4.10: Çine Kazası Köyleri Ekili Tarım Hâsılatı Dağılımı

Köyler	Ekili		%	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	5	1202,5	1,1	0,2
Camızağılı	5	2705	1,1	0,4
Sarızade	18	335080	4,2	58,0
Kayataş	13	8910	3,0	1,5
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	6	1954	1,4	0,3
Sarı	12	2509,5	2,8	0,4
Nazariye	12	12485	2,8	2,1
Yağcılar	7	8208	1,6	1,4
Karakollar	25	24165	5,9	4,1
Kargı	9	8186	2,1	1,4
Kırkışık	4	15595	0,9	2,7
Kayalar	49	18062,5	11,5	3,1
Seferler	11	2270	2,6	0,3
Dışarıda toprağı bulunanlar	21	14695	4,9	2,5
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	10	1798	2,3	0,3
Tatarmemişler	3	1570	0,7	0,2
Umur	27	15955	6,3	2,7
Kurtderesi	13	10615	3,0	1,8
Kahraman	35	40994	8,2	7,1
Çaltı	44	32481	10,4	5,6
Elderesi	35	17900	8,2	3,10
Toplam	364	577340,5	100,0	100,0
%	100,0	100,0		

Ekili tarım hâsılatı en fazla olan köy Sarızade köyüdür (335080 kuruş). Onun ardından 40994 kuruş ile Kahraman köyü gelmektedir. Ekili tarım hâsılatı içinde en az pay 1570 kuruşla Tatarmemişler köyündedir.

4.1.1.2. Dikili Tarım Hâsılatı

Dikili tarım hâsılatını bağ hâsılatları oluşturur. 29972 kuruş olan dikili tarım hâsılatı elde eden hane sayısı 124'tür.

Dikili tarım hâsılatının dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.11: Çine Kazası Köyleri Dikili Tarım Hâsılatı Dağılımı

Köyler	Bağ		%	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	12	1190	9,6	3,9
Camızağlı	1	100	0,8	0,3
Sarızade	14	5415	11,2	18,0
Kayataş	0	0	0	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0	0	0
Sarı	8	1422	6,4	4,7
Nazariye	3	520	2,4	1,7
Yağcılar	2	920	1,6	3,0
Karakollar	15	2730	12,0	9,1
Kargı	1	80	0,8	0,2
Kırkışık	1	660	0,8	2,2
Kayalar	0	0	0	0
Seferler	14	1185	11,2	3,9
Dışarıda toprağı bulunanlar	2	480	1,6	1,6
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	3	520	2,4	1,7
Tatarmemişler	1	200	0,8	0,6
Umur	3	450	2,4	1,5
Kurtderesi	2	250	1,6	0,8
Kahraman	15	3730	12,0	12,4
Çaltı	3	840	2,4	2,8
Elderesi	24	9280	19,3	30,9
Toplam	124	29972	100,0	100,0

Çine kazası köylerinde dikili tarım alanı olmayan köyler Araphisarı köyü Hacılebbeleni, Kayataş ve Kayalardır.

Dikili tarım hâsılatında en fazla gelir (% 30,9) ve hane (19,3) payı Elderesi köyündedir. Kahraman, Seferler, Karakollar ve Sarızade köylerindeki dikili tarım hâsılatı payı da oldukça yüksektir.

4.1.2. Hayvancılık Hâsılatı

Çine kazası köylerinin 1844'e ait hayvan hâsılatı dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.12: Çine Kazası Köyleri Toplam Hayvan Hâsılatı Dağılımı

Köyler	Büyükbaş		Küçükbaş		Yük-Binek		Arı Kovanı		Toplam		%	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Ancin	11	1185	0	0	5	150	6	730	16	2065	1,8	1,3
Camızağılı	12	1680	17	6650	6	0	0	0	35	8330	3,9	5,6
Sarızade	22	7666,5	3	280	21	0	0	0	46	7946,5	5,2	5,3
Kayataş	31	3850	2	240	23	8260	0	0	56	12350	6,3	8,3
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	21	3699	4	250	6	4100	3	260	27	2065	3,0	1,3
Sarı	8	766	7	840	8	300	9	1830	23	3736	2,6	2,5
Nazariye	25	2220	9	3120	2	50	13	2270	36	7660	4,1	5,1
Yağcılar	34	1480	0	0	6	2100	1	150	40	3730	4,5	2,5
Karakollar	43	9813	1	350	12	3521	0	0	56	13684	6,3	9,2
Kargı	21	2790	0	0	21	4905	0	0	42	7695	4,7	5,1
Kırkışık	32	2850	9	2640	23	1500	6	1480	64	8470	7,3	5,7
Kayalar	24	4959	23	7790	11	850	18	4150	58	17749	6,6	11,9
Seferler	25	1010	8	830	3	100	0	0	36	1940	4,1	1,3

Dışarıda toprağı bulunanlar	0	0	2	800	3	400	3	1380	5	2580	0,5	1,7
Dereli nam-ı diğeri Abdülfakih	9	555	4	200	3	100	2	850	16	1705	1,8	1,1
Tatarmemişler	12	1390	22	5680	2	400	5	890	36	7960	4,1	5,3
Umur	25	2800	3	600	25	16700	1	100	53	3500	6,0	2,3
Kurtderesi	32	4110	0	0	12	1121	1	150	44	4260	5,0	2,8
Kahraman	20	10855	6	1420	25	1300	1	150	53	12425	6,0	8,3
Çaltı	12	8680	8	2380	44	19751	2	80	66	11140	7,5	7,5
Elderesi	23	3820	21	2560	24	480	6	750	68	7130	7,7	4,8
Toplam	442	76178,5	149	36630	285	66088	77	15220	876	148120,5	100,0	100,0
%	50,4	39,2	17,0	26,8	32,6	34,0			100,0	100,0		

Hayvan hâsılatı içinde hâsılat elde edilen hane sayısı ve hayvan türlerini gösteren yukarıdaki tabloda büyükbaş % 50,4, küçükbaş % 17,0 ve yük-binek % 32,6 hane paylarına sahiptir. Hâsılat içindeki payları büyükbaş % 39,2, küçükbaş % 26,8 ve yük-binek % 34,0'tür.

Hayvan hâsılatı içinde en büyük hane ve hâsılat payı Kayalar köyünde görülmektedir.

4.1.3. Meslek Hâsılatı

Meslek hâsılatı, % 12,1'lik payıyla toplam hâsılat içinde tarım ve hayvancılığın arakasından gelmektedir.

Toplam meslek hâsılatı ve toplam hâsılat içindeki dağılımları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.13: Çine Kazası Köyleri Meslek Hâsılatı Dağılımı

Köyler	Meslek		%		Ortalama (kuruş)
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	
Ancin	4	16329	3,7	16,0	4082,2
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	2	1466	1,8	1,4	733
Camızağlı	2	3501,5	1,8	3,4	1750,7
Çaltı	13	332,5	12,1	0,3	25,5
Dereli nam-ı diğer Abdül fakih	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	3	7175	2,8	7,0	2391,6
Elderesi	5	1780	4,6	1,7	356
Kahraman	1	367,5	0,9	0,3	367,5
Karakollar	0	0	0	0	0
Kargı	7	4421	6,5	4,3	631,5
Kayalar	9	13407	8,4	13,1	1489,6
Kayataş	7	3221	6,5	3,1	460,1
Kırkışık	3	1297,5	2,8	1,2	432,5
Kurtderesi	2	910	1,8	0,8	455
Nazariye	3	920	2,8	0,9	306,6
Sarı	3	16398	2,8	16,1	5466
Sarızade	10	4543,5	9,3	4,4	454,3
Seferler	27	21135	25,2	20,7	782,7
Tatarmemişler	0	0	0	0	0
Umur	6	4614	5,6	4,5	769
Yağcılar	0	0	0	0	0
Toplam	107	101818,5	100,0	100,0	951,5

Tabloya göre meslek hâsılatı içindeki en büyük pay Seferler köyüne aittir. Bu yerleşim biriminde tarım hâsılatının oldukça düşük olması nedeniyle ahalinin büyük bir bölümü geçimini tarım dışı mesleklerden sağlamaktadır.

Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Karakollar, Tatarmemişler ve Yağcılar köyleri dışındaki tüm yerleşim birimlerinde meslek hâsılatı mevcuttur.

4.1.4. Zuhurat Hâsılatı ve Diğer Hâsılatlar

Bu türde hane payı yüksek olsa da hâsılat payı oldukça düşüktür.

Zuhurat hâsılatının dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.14: Çine Kazası Köyleri Zuhurat Hâsılatı Dağılımı

Köyler	Zuhurat		%		Ortalama (kuruş)
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş	
Ancin	2	260	3,0	0,6	130
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	1	2726	1,5	6,3	2726
Camızağılı	2	3387	3,0	7,9	1693,5
Çaltı	12	327,5	18,4	0,7	27,2
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı bulunanlar	2	1066	3,0	2,5	533
Elderesi	6	250	9,2	0,5	41,6
Kahraman	2	1439,5	3,0	3,3	719,7
Karakollar	3	497	4,6	1,1	165,6
Kargı	1	1585	1,5	3,7	1585
Kayalar	8	4885,5	12,3	11,4	610,6
Kayataş	2	2772	3,0	6,5	1386
Kırkışık	9	18593	13,8	43,6	2065,8
Kurtderesi	1	1770	1,5	4,1	1770
Nazariye	2	245	3,0	0,5	122,5
Sarı	5	130,5	7,6	0,3	26,1
Sarızade	1	962	1,5	2,2	962
Seferler	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	2	525	3,0	1,2	262,5
Umur	2	388,5	3,0	0,9	194,2
Yağcılar	2	803,5	3,0	1,8	401,7
Toplam	65	260	100,0	100,0	655,5

Hanelerin kaynağı belli olmayan gelirlerine *zuhurat* denir. Ancak ziraatın dışında hâsılat elde edinen meslek sahiplerinin de *zuhurat* kayıtları bulunmaktadır.

Genel olarak temettuat defterlerini incelediğimizde; özellikle tarım dışı faaliyet gösteren köylerde mesleğinin dışında başka bir geliri olan hanelerin meslek hâsılatı *zuhurat* ismiyle kaydedilmiştir.

Mesleğinin yanında başka bir hâsılatı yoksa “*sanatından, ırgatlığından, odunculuğundan*” gibi ifadelerle hâsılatın kaynağı belirtilmiştir.

Tabloya göre Dereli nam-ı diğer Abdülfakih ve Seferler köyleri defterlerinde meslek hâsılatı kaydına rastlanılmamıştır. En çok *zuhurat* hâsılatı 18593 kuruşla Kırkışık köyüne aittir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GİDERLER

5.1. VERGİLER

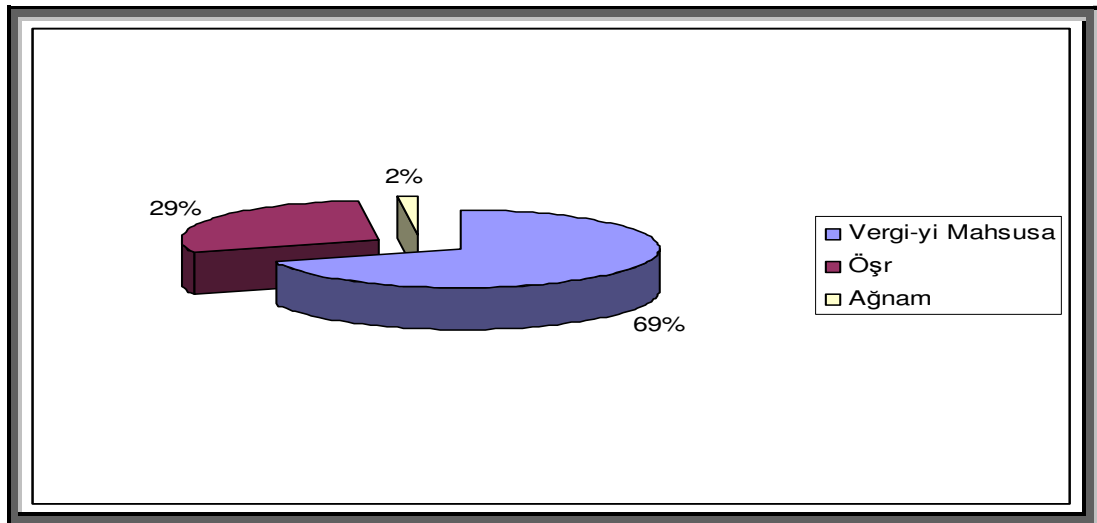
Tanzimat'la birlikte Osmanlı Devleti'nde yapılan mali ıslahatların doğal bir neticesi olarak vergi sisteminde de değişikliğe gidilmiş ve kuruluştan bu yana birçok değişiklik geçiren ve çok çeşitli adlar alan vergi kalemleri sayısı düşürülmüştür²⁷. Bununla beraber temettuat sayım ve yazım işlemlerinin yapıldığı yıllarda genel olarak, tarım ve hayvancılığın yaygın olduğu yerlerde 3 tür vergi dikkati çekmektedir. Bunlar;

- Vergi-yi Mahsus
- Öşr
- Ağnam.

1844-45 yıllarında Çine kazası köylerinde sakin ahalinin ödemeleri gereken yıllık vergi miktarı 89292,5 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Bu vergilerin türlere göre dağılımları aşağıdaki tablo ve grafikte gösterilmiştir.

Tablo 5.1: Çine Kazası Köyleri Toplam Vergi Dağılımı (Türlere Göre)

Tür	Kuruş	%
Vergi-yi Mahsusa	61924	69,3
Öşr	25804	28,9
Ağnam	1564,5	1,8
Toplam	89292,5	100,0

Şekil 5.1: Çine Kazası Köyleri Toplam Vergi Dağılımı (Türlere Göre)

²⁷ Özçelik, 19. Yüzyıl Ortalarında Acıpayam ve Çevresi (Temettuat Defteri İncelemesi), s.149.

5.1.1. Vergi-yi Mahsusa

Osmanlı bütçelerinde *vergi* olarak görülen rakamlar, ancemaatin vergi ile emlak ve temettü vergileridir. Tanzimat öncesine ait çok çeşitli türleri bulunan örfi tekâlif 1840'ta kaldırılmış, bunların yerine genellikle ancemaatin vergi, dönem hukuki metinlerinde daha çok yalnızca *vergi*, II. Abdülhamit döneminde çıkartılmış olan bir nizamnamede ise *komşuca alınan vergiler* diye isimlendirilen tek bir vergi haline getirilmiştir²⁸.

Osmanlı devletinde Tanzimat Fermanında yapılan düzenlemeler sonucu *muhassıl-ı emval* unvanlı maliye memurları, yanlarına kâtipler verilerek sancaklara gönderilmişler, mal-mülk sayımı yaparak herkesin gelirine göre yılda belli oranda (şimdilik %10) bir tek vergi vermeleri için gerekeni yerine getirmeleri de bunlara görev olarak verilmişti. Böylece, yüzyıllarca süren iltizam usulü kaldırılmış, çeşitli adlarla halktan istenen vergiler birebir indirilerek hem ödeyici hem de hazine için kolaylık sağlanmak istenmiştir²⁹.

Sancaklara hükümetçe atanan *muhassıl-ı emval* adlı görevlilerin yanlarına bir mal, bir nüfus ve emlak kâtibi verildiği gibi, her sancak merkezinde vergileri saptanıp dağıtımı ve diğer işlerin görüşülüp kararlaştırılması amacı ile *Muhassıllık Meclisleri* oluşturuluyordu. Bu şekilde yöneticilerin, hazine gelirlerini kendi çıkarları için kullanmaları engellenmek istenmişti. Uygulama sırasında muhassıllık görevine atanan kişilerin mültezimlerle olan yakın ilişkileri, vergi vermek istemeyenlerin direnişleri, muhassılların toplanan vergileri bir arada göndermelerinin zorluğu gibi sorunlarla karşılaşmıştır³⁰.

Muhassıllık kaldırıldıktan sonra herkesin gelirine göre alınması kararlaştırılan verginin kişilere değil, topluluklara göre belirlenerek alınması yoluna gidilmiştir³¹.

Çine kazası köylerinde vergi vermeyen hanelerin özelliklerinin tablolaştırılmış şekli aşağıdadır.

²⁸ Şener, Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Reformları, s.260.

²⁹ Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, s.340.

³⁰ Çadırcı, age., s.209.

³¹ Çadırcı, age., s.341.

Tablo 5.2: Çine Kazası Köylerinde Vergi Vermeyen Hanelerin Özellikleri

Köyler	Emlak ve eşyası olmayan	Babasının hanesinde oturan	Muallim-i sıbyan	İnaneyle geçinen	İhtiyar	İmam ve hatip	Yetim	Gündelik-çilikle geçinen	Çiftlik ve arazi sahibi	Vakıf çiftliği işleten	Öğrenci	Kendi halinde	Askerde olan	Ulema	Açıklama olmayan	Toplam
Çaltı	0	1	0	0	1	3	0	0	1	0	0	0	1	0	5	12
Sarı	1	2	0	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	9
Elderesi	0	3	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	3	9
Kayataş	0	0	0	1	0	1	0	0	1	2	0	0	1	0	2	8
Karakollar	0	0	0	2	1	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0	7
Kayalar	2	0	0	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Sarızade	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	5
Umur	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5
Ancin	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Kurtderesi	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	4
Kargı	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	3
Kahraman	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	3
Nazariye	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Kırkışik	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Seferler	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Tablodan da anlaşılacağı üzere Ancin köyünde vergi vermeyen 4 sakininden ilkinin emlak ve eşyası bulunmadığı, ikincisinin babasının hanesinde oturduğu, üçüncüsünün imam ve muallim-i sıbyan olduğu, dördüncüsününse ianeye geçinmekte olduğu belirlenmiştir³².

Sarızade köyünde vergi vermeyen 5 hane sakininden birincisinin ihtiyar olduğu, ikincisinin imam olduğu, üçüncüsü için herhangi bir açıklamanın olmadığı, dördüncüsünün ianeye geçinmekte olduğu, beşincisininse gündelikçilikle geçinmekte olduğu belirlenmiştir³³.

Kayataş köyünde vergi vermeyen 8 hane sakininden ilki için herhangi bir açıklamanın olmadığı, ikincisi için de herhangi bir açıklamanın olmadığı, üçüncüsünün imam olduğu, dördüncüsünün vakıf çiftliği işlettiği, beşincisinin çiftlik sahibi olduğu, altıncısının vakıf çiftliği işlettiği, yedincisinin askerde olduğu, sekizincisininse ianeye geçinmekte olduğu belirlenmiştir³⁴.

Sarı köyünde vergi vermeyen 9 hane sakininden birincisinin ianeye geçinmekte olduğu, ikincisinin imam olduğu, üçüncüsünün hatip olduğu, dördüncüsünün ianeye geçinmekte olduğu, beşincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, altıncısının imam olduğu, yedincisinin babasının hanesinde oturduğu, sekizincisinin babasının hanesinde oturduğu, dokuzuncusununsa emlak ve eşyasının bulunmadığı belirlenmiştir³⁵.

Nazariye köyünde vergi vermeyen 2 hane sakininden birincisinin muallim-i sıbyan olduğu, ikincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı belirlenmiştir³⁶.

Karakollar köyünde vergi vermeyen 7 hane sakininden birincisinin imam olduğu, ikincisi ve üçüncüsünün ianeye geçinmekte oldukları, dördüncüsünün yetim olduğu, beşincisi ve altıncısının askerde oldukları, yedincisininse ihtiyar olduğu belirlenmiştir³⁷.

Kargı köyünde vergi vermeyen 4 hane sakininden birincisinin askerde olduğu, ikincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, üçüncüsünün yetim olduğu, dördüncüsününse emlak ve eşyası bulunmadığı belirlenmiştir³⁸.

Kırkışık köyünde vergi vermeyen 2 hane sakininden birincisinin ihtiyar olduğu, ikincisininse yetim olduğu belirlenmiştir³⁹.

³² ML.VRD.TMT. 1731.

³³ ML.VRD.TMT. 1733.

³⁴ ML.VRD.TMT. 1734.

³⁵ ML.VRD.TMT. 1736.

³⁶ ML.VRD.TMT. 1737.

³⁷ ML.VRD.TMT. 1739.

³⁸ ML.VRD.TMT. 1740.

³⁹ ML.VRD.TMT. 1741.

Kayalar köyünde vergi vermeyen 7 hane sakininden birincisinin imam olduğu, ikincisi ve üçüncüsünün emlak ve eşyası bulunmadığı, dördüncüsü ve beşincisinin ianeye geçinmekte olduğu, altıncısının imam olduğu, yedincisinin ianeye geçinmekte olduğu belirlenmiştir⁴⁰.

Seferler köyünde vergi vermeyen tek hane sakininin ianeye geçinmekte olduğu belirlenmiştir⁴¹.

Dereli nam-ı diğer Abdülfakih köyünde vergi vermeyen tek hane sakininin yetim olduğu belirlenmiştir⁴².

Umur köyünde vergi vermeyen 5 hane sakininden birincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, ikincisinin ianeye geçinmekte olduğu, üçüncüsünün muallim-i sıbyan olduğu, dördüncüsünün emlak ve eşyası bulunmadığı, beşincisinin imam olduğu belirlenmiştir⁴³.

Kurtderesi köyünde vergi vermeyen 4 hane sakininden birincisinin muallim-i sıbyan, ikincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, üçüncüsünün emlak ve eşyası bulunmadığı, dördüncüsünün askerde olduğu belirlenmiştir⁴⁴.

Kahraman köyünde vergi vermeyen 3 hane sakininden birincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, ikincisinin öğrenci olduğu, üçüncüsünün kendi halinde olduğu belirlenmiştir⁴⁵.

Çaltı köyünde vergi vermeyen 12 hane sakininden ilkinin imam olduğu, ikincisinin arazi sahibi olduğu, üçüncüsünün ihtiyar olduğu, dördüncüsünün hatip olduğu, beşincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, altıncısının babasının hanesinde oturduğu, yedincisinin askerde olduğu, sekizinci, dokuzuncu ve onuncusu için herhangi bir açıklamanın olmadığı, on birincisinin imam olduğu, on ikincisi içinse herhangi bir açıklamanın olmadığı belirlenmiştir⁴⁶.

Elderesi köyünde vergi vermeyen 9 hane sakininden birincisinin hatip olduğu, ikincisi için herhangi bir açıklamanın olmadığı, üçüncüsünün ulema sınıfından olduğu, dördüncüsünün muallim-i sıbyan olduğu, beşinci, altıncı ve yedincisinin babalarının

⁴⁰ ML.VRD.TMT. 1762.

⁴¹ ML.VRD.TMT. 1763.

⁴² ML.VRD.TMT. 1765.

⁴³ ML.VRD.TMT. 1767.

⁴⁴ ML.VRD.TMT. 1768.

⁴⁵ ML.VRD.TMT. 1769.

⁴⁶ ML.VRD.TMT. 1770.

hanesinde oturdukları, sekizinci ve dokuzuncusu içinse herhangi bir açıklamanın olmadığı belirlenmiştir⁴⁷.

Çine kazası köylerinde vergi veren hane sayısı ve verilen vergi-yi mahsus miktarları aşağıda tablolandırılmıştır.

Tablo 5.3: Çine Kazası Köylerinde Vergi Veren Hane Sayısı ve Verilen Vergi-yi Mahsus Miktarı

Köyler	Toplam Hane	Vergi Veren Hane	Vergi-yi Mahsus (kuruş)	Toplam Hane %	Toplam Vergi-yi Mahsus %
Elderesi	61	52	6000	85,2	9,6
Çaltı	80	68	5612	85,0	9,0
Kahraman	52	49	5000	94,2	8,0
Karakollar	45	38	4200	84,4	6,7
Kayalar	77	70	4200	90,9	6,7
Sarızade	40	35	4000	87,5	6,4
Kayataş	40	32	4000	80,0	6,4
Sarı	58	47	3760	81,0	6,0
Umur	50	45	3400	90,0	5,4
Kırkışık	36	34	3040	94,4	4,9
Kurtderesi	34	30	2800	88,2	4,5
Seferler	32	31	2692	96,8	4,3
Ancin	25	20	2200	80,0	3,5
Nazariye	23	21	2200	91,3	3,5
Camızağılı	21	21	2060	100,0	3,3
Kargı	28	24	1860	85,7	3,0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	15	15	1500	100,0	2,4
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	13	12	1300	92,3	2,0
Yağcılar	11	11	1100	100,0	1,7
Tatarmemişler	9	9	1000	100,0	1,6
Dışarıda toprağı bulunanlar	139	0	0	0	0
Toplam	889	664	61924		100,0

Temettuat Defterlerini incelediğimiz Çine kazası köylerinin toplam 889 hanesinin 664'ü vergi mükellefidir. Bu hanelerden toplam 61924 kuruş vergi-yi mahsus alındığı saptanmıştır.

En çok vergiyi Elderesi köyü 52 haneden 6000 kuruş ile en az vergiyi ise Tatarmemişler köyü 9 haneden 1000 kuruş ile vermiştir.

⁴⁷ ML.VRD.TMT. 1771.

5.1.2. Öşr Vergisi

Bu vergi, Osmanlı devletinde *öşür* veya *öşr* namı altında, türlü toprak mahsullerinden devlet nam ve hesabına alınan bir vergiydi⁴⁸.

Genellikle aynı olarak alınan öşr, bazı hallerde nakdi olarak da toplanmıştır. Temettuat defterlerinde gördüğümüz öşrün, bir kısmının *ayni* olarak miktarı yazılırken, bu miktarın *nakdi* karşılığı da gösterilmiştir. Tahıl ve baklagillerde gördüğümüz bu tür tespitin yanında öşr miktarları nakdi olarak yazılan ürünler de mevcuttur. Duhan, göğeri (soğan) ve bostan bu tür ürünlere örnektir. Aynı şekilde “*bağ öşri*” de nakdi olarak tahsil edilmektedir. Öşr grubuna giren diğer bir vergi de “*kovan öşri*”dür. Burada da esas alınan ürün yani “*bal*” değil, muhtemelen “*kovan sayısı*”dır⁴⁹.

Tanzimat öncesinde arazinin verim kabiliyetine göre farklı oranlarda yapılan tahsilât, Tanzimatçılarca hoş karşılanmamış ve Tanzimatın uygulandığı yerlerde öşrün kelime anlamına uygun olarak onda bir oranında tahsil edilmesine vükelanın oy birliğiyle karar verilmişti⁵⁰.

Tanzimatın ilk yıllarında muhassıllar vasıtası ile emaneten tahsil edilen öşr gelirleri, muhassıllık deneyiminin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine iki veya bFeş yıllığına ihalelerle toplanmaya başlanmıştır⁵¹.

Öşr vergisinin tahsili sırasında ortaya çıkan olumsuzluklar, imparatorluğun zirai ve iktisadi yapısında büyük tahribatlar meydana getirmiştir. 17 Şubat 1925’te Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun ilk yıllarında çıkarılan *öşrün ilgası yerine ikame edilecek mahsulât-ı arziye vergisi hakkındaki kanun* ile de bu vergi kaldırılmıştır⁵².

Toplam vergi içinde % 29’luk paya sahip olan öşrün kaza köylerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

⁴⁸ Barkan, Öşür, s.485.

⁴⁹ Özçelik, age., s.153.

⁵⁰ Şener, age., s.262.

⁵¹ Şener, age., s. 263.

⁵² Barkan, agm., s.488.

Tablo 5.4: Çine Kazası Köylerinden Alınan Öşr Miktarları

Köyler	Toplam Öşr		%	
	Hane	Kuruş	Hane	Kuruş
Kayataş	20	3767,5	3,7	14,0
Sarızade	33	3480	6,1	12,9
Çaltı	49	3081,5	9,1	11,5
Kahraman	44	2986,5	8,2	11,1
Elderesi	57	2087	10,6	7,7
Karakollar	36	1989	6,7	7,4
Umur	30	1248,5	5,6	4,6
Kayalar	54	1223,5	10,1	4,5
Kırkışık	33	1180,5	6,1	4,4
Dışarıda toprağı bulunanlar	20	1091	3,7	4,0
Nazariye	21	887,5	3,9	3,3
Kurtderesi	22	773,5	4,1	2,8
Kargı	15	645	2,8	2,4
Yağcılar	11	599,5	2,0	2,2
Sarı	21	328,5	3,9	1,2
Seferler	20	308,5	3,7	1,1
Tatarmemişler	9	282	1,6	1,0
Ancin	15	234,5	2,8	0,8
Dereli nam-ı dığer Abdülfakih	6	230	1,1	0,8
Camızağılı	12	212	2,2	0,7
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	5	139,5	0,9	0,5
Toplam	533	26775,5	100,0	100,0

Tabloya bakılarak Çine kazası köylerinden alınan öşr miktarının 533 haneden toplam 26775,5 kuruş olduğu saptanmıştır. En çok öşrü Kayataş köyü 20 haneden 3767,5 kuruş ile en az öşrü ise Araphisarı köyü Hacilebbeleni köyü 5 haneden 139,5 kuruş ile vermiştir.

5.1.2.1. Ayni Olarak Alınan Öşr Ürünleri ve Miktarları

Ayni olarak alınan öşr, *kile* ölçüsü ile hesaplanmaktadır. Bu tür öşr içinde hinta^{*}, şair^{**}, darı, çavdar, nohut, mısır, börülce, def'a şair, def'a darı, kızıl darı, kum darı, kokoroz darı girmektedir.

Ayni olarak alınan öşr ürünleri miktar ve dağılımları (kile) aşağıda verilmiştir.

* Buğday. Bk., Devellioğlu, age., s.362.

** Arpa. Bk., Devellioğlu, age., s.976.

Tablo 5.5: Çine Kazası Köylerinde Aynı Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (Kile)

Köyler	Hinta	Şair	Darı	Çavdar	Mısır	Nohut	Susam	Börülce	Def'a Şair	Def'a Darı	Kızıl Darı	Kum Darı	Kokoroz Darı	Toplam	%
Kayataş	957,5	1407	1228,5	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3626	17,6
Sarızade	480	1211	846	156	25	0	27	4	32,5	0	0	0	0	2781,5	13,5
Kahraman	742,5	692,5	867	84	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2386	11,6
Çaltı	1035	679,5	336	64,5	0	4	0	0	0	0	0	2	0	2121	10,3
Karakollar	445	720	415,5	63	0	0	12	0	0	0	0	0	0	1655,5	8,0
Elderesi	92,5	292	0	460,5	0	0	0	0	0	0	3	4	200	1052	5,1
Umur	360	187,5	339	36	0	0	0	0	35	60	8	20	0	1045,5	5,1
Kırkışık	422,5	400	154,5	37,5	0	0	0	0	0	0	8	0	0	1022,5	4,9
Dışarıda toprağı olanlar	275	380	255	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	934	4,5
Kayalar	10	205	50	582	0	0	0	0	0	0	22	0	0	869	4,2
Kurtderesi	355	250	4	69	0	0	0	0	2,5	0	24	0	0	704,5	3,4
Kargı	155	115	81	78	0	0	0	0	0	50	0	0	0	479	2,3
Yağcılar	100	180	54	36	0	0	86	0	0	0	0	0	0	456	2,2
Nazariye	25	257,5	0	162	0	0	0	0	0	0	0	0	0	444,5	2,1
Camızağlı	70	95	27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	192	0,9
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	65	45	54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	164	0,8
Seferler	0	7,5	0	133	0	0	0	0	0	0	0	0	0	140,5	0,6
Tatarmemişler	0	80	0	12	0	0	0	0	0	0	8	0	0	100	0,4
Sarı	0	7,5	27	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	94,5	0,46
Ancin	0	65	18	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	89	0,4
Araphısarı köyü Hacıbbeleni	0	65	61	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	130	0,6
Toplam	5525	7362	4808,5	2150,5	25	4	125	8	70	110	73	26	200	20487	100,0
%	26,9	35,9	23,4	10,4	0,1	0,01	0,6	0,03	0,3	0,5	0,3	0,1	0,9	100,0	

Ayni olarak alınan öşr ürünleri miktarında Kayataş köyü %17,6 payla ilk sıradadır. Kayataş köyünde özellikle şair ve darı ayni öşrü fazladır. Onun ardından % 13,5'lik orana sahip olan Sarızade köyü gelmektedir. Sarızade köyünde de en fazla ayni öşrü olan ürünler şair ve darıdır.

Çine kazası köylerinde ayni olarak alınan öşr ürünleri miktar ve dağılımları (%) aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.6: Çine Kazası Köylerinde Aynı Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (%)

Köyler	Hınta	Şair	Darı	Çavdar	Mısır	Nohut	Susam	Börülce	Def'a Şair	Def'a Darı	Kızıl Darı	Kum Darı	Kokoroz Darı
Ancin	0	0,8	0,3	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Camızağılı	1,2	1,2	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sarızade	8,6	16,4	17,5	7,2	100,0	0	21,6	50	46,4	0	0	0	0
Kayataş	17,3	19,1	25,5	1,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	0,8	1,2	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0
Sarı	0	0,1	0,5	2,7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nazariye	0,4	3,4	0	7,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yağcılar	1,8	2,4	1,1	1,6	0	0	68,8	0	0	0	0	0	0
Karakollar	8,0	9,7	8,6	2,9	0	0	9,6	0	0	0	0	0	0
Kargı	2,8	1,5	1,6	3,6	0	0	0	0	0	45,4	0	0	0
Kırkışık	7,6	5,4	3,2	1,7	0	0	0	0	0	0	10,9	0	0
Kayalar	0,1	2,7	1,	27	0	0	0	0	0	0	30,1	0	0
Seferler	0	0,1	0	6,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı olanlar	4,9	5,1	5,3	1,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0,8	0,9	2,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	0	1,0	0	0,5	0	0	0	0	0	0	10,9	0	0
Umur	6,5	2,5	7,0	1,6	0	0	0	0	50	54,6	10,9	76,9	0
Kurtderesi	6,4	3,3	0,08	3,2	0	0	0	0	3,5	0	32,8	0	0
Kahraman	13,4	9,4	18,0	3,9	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Çaltı	18,7	9,2	6,9	2,9	0	100,0	0	0	0	0	0	7,6	0
Elderesi	1,6	3,9	0	21,4	0	0	0	0	0	0	4,1	15,3	100,0
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabloya göre hinta kile payı en çok %18,7 ile Çaltı köyüne aittir. Kayataş köyü hinta kile payı en fazla olan ikinci köy konumundadır. Sarızade, Karakollar, Kırkışık, Umur ve Kurtderesi köylerinin hinta kile payları % 6,4-8,6 arasında değişmektedir.

Kayataş ve Sarızade köylerinde % 16'nın üzerinde olan şair kile payları diğer köylerin oldukça üzerinde bir durumu ifade etmektedir.

Darı kile payının en yüksek olduğu köy %25,5'lik oranıyla Kayataş'tır. Kayataş'ın ardından %18'lik payıyla Kahraman ve % 17,5'lik değeriyle Sarızade köyleri gelmektedir. Darı kile payı olmayan köyler ise Nazariye, Seferler, Tatarmemişler ve Elderesi'dir.

Çavdar kile payı Kayalar köyünde % 27 gibi oldukça büyük bir orana sahiptir. Sarızade, Nazariye ve Seferler köylerinin çavdar kile payları ise %6,1-7,5 arasında değişmektedir.

Mısır kile payının % 100 olduğu yer Sarızade köyüdür.

Çaltı köyü, nohut kile payının tamamına sahip tek yerleşim birimidir.

Susam kile payının % 68,8'i Yağcılar köyünde bulunurken, onu % 21,6'yla Sarızade ve % 9,6 ile Karakollar köyleri izlemektedir. Ancin, Camızağılı, Kayataş, Araphisarı köyü Hacilebbeleni, Sarı, Nazariye, Kargı, Kırkışık, Kayalar, Seferler, Dışarıda toprağı bulunanlar, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Tatarmemişler, Umur, Kurtderesi, Kahraman, Çaltı ve Elderesi köylerinde susam öşrü kaydına rastlanmamıştır.

Sarızade ve Araphisarı köyü Hacilebbeleni köylerinde % 50'lik paylarıyla bürölce öşrü kayıtları mevcuttur.

Def'a şair kile payının %50'si Umur köyünde kayıtlıyken, onu % 46,4 payla Sarızade köyü ve % 3,5 payla Kurtderesi köyü izlemektedir.

Def'a darı öşrünün en fazla olduğu kaydı % 54,6 ile Umur köyündedir. Kargı köyündeki pay ise % 46,4'tür.

Kurtderesi köyü %32,8'lik kızıl darı kile payıyla ilk sırada yer alırken onu, % 30,1 payla Kayalar köyü izlemektedir. Kırkışık, Tatarmemişler ve Umur köylerindeki kızıl darı öşür kile payları % 10,9'ardır.

Kum darı Umur köyündeki % 76,9'luk payıyla diğer köylerin çok üzerinde bir paya sahiptir.

Kokoroz darı kile payının tamamı Elderesi köyünde kayıtlıdır.

5.1.2.2. Nakdi Olarak Alınan Öşr Ürünleri ve Miktarları

Nakdi olarak alınan öşr, *kuruş* ile hesaplanmaktadır. Bu tür öşr içinde duhan*, göğeri, bostan, bağ, üzüm, asel**, kuri (?), kestane, emrud***, elma, ceviz, ceviz ve kestane, elma ve kestane, elma ve emrud, revgan-ı zeyt****, penbe****, revgan***** girmektedir.

Nakdi olarak alınan öşr ürünleri miktar ve dağılımları (kuruş) aşağıda verilmiştir.

* Tütün. Bk., Devellioğlu, age., s.191.

** Bal. Bk., Devellioğlu, age., s.43.

*** Armud. Bk., Devellioğlu, age., s.219.

**** Zeytinyağı. Bk., Devellioğlu, age., s.889.

***** Pamuk. Bk., Devellioğlu, age., s.857.

***** Yağ. Bk., Devellioğlu, age., s.889.

Tablo 5.7: Nakdi Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (Kuruş)

Köyler	Üzüm	Asel	Bostan	Bağ	Revgan-ı zeyt	Penbe	Revgan	Duhan	Emrud	Göğeri	Kestane	Kuri	Ceviz	Elma	Toplam	%
Elderesi	472	50	0	20	0	0	0	20	86,5	0	242	39	2	62,5	994	18,6
Sarızade	267,5	0	33	0	0	365	10	16	0	0	0	0	0	0	691,5	13,0
Kahraman	214	0	48,5	0	0	270,5	10	0	0	0	0	0	0	0	543	10,2
Kayalar	0	213	166	0	0	0	56	66	8	18	0	0	0	0	527	9,9
Nazariye	50	127	5	3	0	15	3	224	0	0	0	0	0	0	427	8,0
Karakollar	199	0	45,5	0	0	59	15	0	0	0	0	0	0	0	318,5	5,9
Sarı	40	88	8	21	0	25	8	0	0	0	0	0	0	0	190	3,5
Çaltı	97	22	38	0	0	10	12	8	0	0	0	0	0	0	187	3,5
Kargı	4	0	35	0	0	4	3	120	0	0	0	0	0	0	166	3,1
Tatarmemişler	24	70	0	0	0	0	0	15	12	0	0	39	0	0	160	3,0
Kırkışık	30	90	6	0	0	0	32	0	00	0	0	0	0	0	158	2,9
Dışarıda toprağı olanlar	24	24	0	0	0	15	82	0	0	0	12	0	0	0	157	2,9
Ancin	78,5	36,5	15	7,5	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	145,5	2,7
Yağcılar	69,5	10	5	0	0	59	0	0	0	0	0	0	0	0	143,5	2,6
Kayataş	0	0	12	0	0	9	72,5	48	0	0	0	0	0	0	141,5	2,6
Umur	30	10	68	0	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	123	2,3
Seferler	78,5	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	84,5	1,5
Kurtderesi	13	10	0	0	0	0	46	0	0	0	0	0	0	0	69	1,2
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	21	45	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	66	1,2
Camızağlı	5	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	0,3
Araphisarı köyü Hacıbbeleni	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0,09
Toplam	1717	800,5	506	51,5	8	831,5	349,5	532	106,5	18	254	78	2	62,5	5317	100,0
%	32,2	15,0	9,5	0,9	0,1	15,6	6,5	10,0	2,0	0,3	4,7	1,4	0,03	1,1	100,0	

Nakdi olarak alınan öşr ürünleri miktarında Elderesi köyü %18,6 payla ilk sıradadır. Elderesi köyünde özellikle üzüm ve kestane nakdi öşrü fazladır. Onun ardından % 13,0'lık orana sahip olan Sarızade köyü gelmektedir. Sarızade köyünde de en fazla nakdi öşrü olan ürünler penbe ve üzümdür.

Çine kazası köylerinde nakdi olarak alınan öşr ürünleri miktar ve dağılımları (%) aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.8: Çine Kazası Köylerinde Nakdi Olarak Alınan Öşr Ürünleri Miktar ve Dağılımları (%)

Köyler	Üzüm	Asel	Bostan	Bağ	Revgan-ı zeyt	Penbe	Revgan	Duham	Emrud	Göğeri	Kestane	Kuri	Ceviz	Elma
Ancin	27,4	6,2	0	38,8	0	0	0	3,7	81,2	0	95,3	50,0	100,0	100,0
Camızağılı	15,5	0	6,5	0	0	43,8	2,8	3,0	0	0	0	0	0	0
Sarızade	12,4	0	9,5	0	0	32,5	2,8	0	0	0	0	0	0	0
Kayataş	0	26,6	32,8	0	0	0	16,0	12,4	7,5	100,0	0	0	0	0
Araphisarı köyü														
Hacılebbeleni	2,9	15,8	0,9	5,8	0	1,8	0,8	42,5	0	0	0	0	0	0
Sarı	11,5	0	8,9	0	0	7,0	4,2	0	0	0	0	0	0	0
Nazariye	2,3	10,9	1,5	40,7	0	3,0	2,2	0	0	0	0	0	0	0
Yağcılar	5,6	2,7	7,5	0	0	1,2	3,4	1,5	0	0	0	0	0	0
Karakollar	0,2	0	6,9	0	0	0,4	0,8	22,5	0	0	0	0	0	0
Kargı	1,3	8,7	0	0	0	0	0	2,8	11,2	0	0	50,0	0	0
Kırkışık	1,7	11,2	1,1	0	0	0	9,1	0	0	0	0	0	0	0
Kayalar	1,3	2,9	0	0	0	1,8	23,4	0	0	0	4,7	0	0	0
Seferler	4,5	4,5	2,9	14,5	100,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dışarıda toprağı olanlar	4,0	1,2	0,9	0	0	7,0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	0	2,3	0	0	1,0	20,7	9,0	0	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	1,7	1,2	13,4	0	0	0	0	2,8	0	0	0	0	0	0
Umur	4,5	0	1,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kurtderesi	0,7	1,2	0	0	0	0	13,1	0	0	0	0	0	0	0
Kahraman	1,2	5,6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Çaltı	0,2	0	2,9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Elderesi	0	0,6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Üzüm öşrü Ancin köyünde en yüksek paya sahiptir. Bu köydeki kuruş payı % 27,4'tür. Ancin köyünü % 11,5-15,5 arasındaki oranlara sahip olan Camızağılı, Sarızade ve Sarı köyleri izlemektedir. Kayataş, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih ve Elderesi köylerinde üzüm öşrü kaydına rastlanmamıştır.

Kayataş köyü arıcılığın en yoğun olarak yapıldığı yerleşim birimidir. Asel öşrü payı % 26,6 olan köyü % 15,8'lik payıyla Araphisarı köyü Hacılebbeleni köyü izlemektedir.

Bostan öşrü payının en fazla olduğu köyler Kayataş ve Tatarmemişlerdir. Ancin, Kargı, Kayalar, Kurtderesi, Kahraman ve Elderesi'dir.

Seferler köyü revgan-ı zeyt öşründe tek başına % 100 paya sahiptir.

Penbe öşrü payında diğer köylerin oran olarak oldukça üzerinde olan köyler ve payları; Camızağılı % 43,8 ve Sarızade % 32,5.

Revgan öşrü payında Kayalar köyü % 23,4'lük payıyla ilk sırada yer almaktadır. Onun ardından % 20,7'lik payıyla Dereli nam-ı diğer Abdülfakih köyü gelmektedir. Kurtderesi ve Kayataş köylerinin payları ise % 13,1-16 arasında değişmektedir.

Sarızade, Sarı, Nazariye, Kırkışık, Kayalar, Seferler, Dışarıda toprağı bulunanlar, Umur, Kurtderesi, Kahraman, Çaltı ve Elderesi köylerinde bulunmayan duhan öşrü kaydı, Araphisarı köyü Hacılebbeleni köyünde % 42,5'lik oranıyla oldukça yüksek bir paya sahiptir.

Ancin köyünde % 81,2'lik payıyla, % 11,2'lik Kargı ve % 7,5'lik Kayataş köylerinin üzerinde bir paya sahip olan emrud öşrü, kalan diğer köylerin kayıtlarında yer almamaktadır.

Kayataş köyü göğeri öşründe tek başına % 100 paya sahiptir.

Kestane öşründe en büyük pay % 95,3'lik payıyla Ancin köyüne aittir. Kayalar köyü ise % 4,7 oranına sahiptir. Kalan diğer köylerde ise kestane öşrüne dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Kuri (?) öşrü payında % 50'lik oranlarıyla Ancin ve Kargı köyleri tablodan çıkarılmaktadır.

Ceviz öşründe tek başına % 100 paya sahip olan köy Ancindir.

Ancin köyü elma öşründe tek başına % 100 paya sahiptir.

5.1.3. Ağnam Vergisi

Bu tür vergi hâsılatın ziyade kuzu ve oğlak dışında kalan sağmal veya yoz kaydı olan küçükbaş hayvanlara isabet eden belli nakdi karşılık olarak alınmaktadır. “Resm-i ağnam” olarak kaydedilen bu tür vergi, toplam vergi içinde genellikle üçüncü sırada yer almaktadır⁵³.

Ağnam resminin yerleşim birimlerine göre dağılımını gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 5.9: Çine Kazası Köylerinde Ağnam Resminin Dağılımı

Köyler	Otlakıye	Ağnam koyun	Ağnam keçi	Ganem*	Adet-i ağnam	Toplam
Ancin	0	0	0	0	0	0
Camızağılı	115	92,5	82,5	0	0	290
Sarızade	10	15	0	0	0	25
Kayataş	0	0	0	0	0	0
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	0	0	0	4,5	0	4,5
Sarı	4	0	14	19	0	37
Nazariye	24	0	126	0	0	150
Yağcılar	0	0	0	0	0	0
Karakollar	0	10	0	0	0	10
Kargı	0	0	0	0	0	0
Kırkışık	26	22	80	0	0	128
Kayalar	82	0	275,5	55	0	412,5
Seferler	10	0	0	10	0	20
Dışarıda toprağı olanlar	0	0	0	0	0	0
Dereli nam-ı diğer Abdulfakih	0	0	0	0	0	0
Tatarmemişler	104	0	170	0	25	299
Umur	10	11	0	0	0	21
Kurtderesi	0	0	0	0	0	0
Kahraman	45	50	0	0	0	95
Çaltı	20	52,5	0	0	0	72,5
Elderesi	0	0	0	0	0	0
Toplam	450	253	748	88,5	25	1564,5
%	28,7	16,1	47,8	5,6	1,5	100,0

Toplam vergi arasında % 2’lik paya sahip olan ağnam vergisinin köylere göre dağılımında en büyük orana 412,5 kuruş ile Kayalar köyü sahiptir. Onu, 299 kuruş ile Tatarmemişler ve 290 kuruşla da Camızağılı köyleri izlemektedir. Ancin, Kayataş, Yağcılar, Kargı, Dışarıda toprağı olanlar, Dereli nam-ı diğer Abdulfakih, Kurtderesi ve Elderesi köylerinin defterlerinde ağnam vergisi kayıtlarına rastlanmamıştır.

⁵³ Özçelik, age., s.188.

* Koyun. Bk., Devellioğlu, age., s.277.

Otlakiye payı en fazla olan köy 115 kuruşla Camızağılıdır. Sarı köyü ise 4 kuruşla en az otlak vergisi veren yerleşim birimidir.

Ağnam koyun payında Camızağılı ile Çaltı köyleri en büyük değerlere sahiptir. Camızağılı ve Çaltı'nın dışında Sarızade, Karakollar, Kırkışık, Umur ve Kahraman köylerinde de ağnam koyun kaydına rastlanmaktadır.

Keçi ağnamı, koyun ağnamından daha fazla bir değere sahiptir. Bunda kaza köylerinin coğrafi konumları önemli rol oynamaktadır. Genellikle dağlık bölgelerde kurulmuş olan bu yerleşim yerlerinde keçi yetiştirmenin koyun yetiştirmekten daha kolay ve kazançlı olduğu söylenebilir. Kayalar ve Tatarmemişler köyleri coğrafi şartları gereği keçi ağnamının en fazla olduğu yerleşim birimleridir.

Toplam ganem payının tamamına yakını Kayalar ve Sarı köyelerine aittir.

Tatarmemişler köyünün kayıtlarında adet-i ağnam payının tamamına sahip olduğu görülmektedir.

5.2. VERGİ YÜKLERİ

5.2.1. Toplam Vergi Yüğü

Burada ahalinin gayrisafi hâsılatı ile ödemekle yükümlü olduğu vergiler arasındaki ilişkilere değinilecektir. Daha önce açıklandığı gibi ahaliden vergi-yi mahsus, öşr ve ağnam olmak üzere belli başlı üç tür vergi alınmaktadır. Bunların toplamı da *toplam vergiyi* oluşturmaktadır. Bu toplamın, toplam hâsılat içindeki payı, *toplam vergi yüküne* işaret etmektedir.

Çine kazası köyleri toplam vergi yükü dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.10: Çine Kazası Köyleri Toplam Vergi Yüğü Dağılımı

Köyler	Toplam Vergi (kuruş)	Toplam Hâsılat (kuruş)	Vergi Yüğü (%)
Umur	4669,5	8386	557
Kayataş	7767,5	22370,5	347
Kahraman	8081,5	27506	294
Kırkışık	4348,5	27503	158
Seferler	3020,5	29051	104
Yağcılar	1699,5	22547	75
Sarı	4125,5	56593,5	73
Kurtderesi	3573,5	58920	61
Ancin	2434,5	40262,5	60
Nazariye	3237,5	55611	58
Kayalar	5836	12821,5	45
Çaltı	8766	22611	39
Sarızade	7505	65719	11
Karakollar	6199	62905	10
Tatarmemişler	1581	16345	10
Elderesi	8087	97598	8
Kargı	2505	35838	7
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	1644	24005	7
Dışarıda toprağı bulunanlar	1091	23564,5	5
Camızağılı	2562	67967	4
Dereli nam-ı diğeri Abdülfakih	1530	60221	2
Toplam	89173	838345,5	11

Tabloya göre kaza genelinde toplam hâsılatın % 11'inin ahalinin elinden vergi olarak çıktığı anlaşılmaktadır. Toplam vergi yüğü en fazla olan köy % 557'lik vergi yüğüyle Umur köyüdür. Bunu Kayataş, Kahraman ve Kırkışık köyleri izlemektedir. En düşük vergi yüküne % 2 ile Dereli nam-ı diğeri Abdülfakih köyünde rastlanmaktadır.

5.2.2. Vergi-yi Mahsus Yüğü

Toplam verginin en belirleyici unsuru olan vergi-yi mahsusun toplam hâsılat içindeki vergi yüğü, yerleşim birimlerindeki vergi-hâsılat ve hane-meslek ilişkilerini anlamamızda önemli bir yer tutmaktadır.

Çine kazası köyleri vergi-yi mahsus yüğü dağılımı aşağıdadır.

Tablo 5.11: Çine Kazası Köyleri Vergi-yi Mahsus Yükü Dağılımı

Köyler	Vergi-yi Mahsus (kuruş)	Toplam Hâsılat (kuruş)	Vergi Yükü (%)
Umur	3400	8386	40
Kayalar	4200	12821,5	33
Çaltı	5612	22611	25
Kahraman	5000	27506	18
Kayataş	4000	22370,5	18
Kırkışık	3040	27503	11
Seferler	2692	29051	9
Karakollar	4200	62905	7
Sarı	3760	56593,5	7
Elderesi	6000	97598	6
Sarızade	4000	65719	6
Araphisarı köyü Hacılbeleni	1500	24005	6
Tatarmemişler	1000	16345	6
Kurtderesi	2800	58920	5
Ancin	2200	40262,5	5
Kargı	1860	35838	5
Yağcılar	1100	22547	5
Nazariye	2200	55611	4
Camızağılı	2060	67967	3
Dereli nam-ı diğer Abdulfakih	1300	60221	2
Dışarıda toprağı bulunanlar	0	23564,5	0
Toplam	61924	838345,5	7

Kaza genelinde toplam hâsılatın % 7'si vergi-yi mahsus olarak ödenmektedir. Karakollar ve Sarı köylerinin yüzdeleri de aynı vergi yüküne sahiptir. 7 köyde, kaza toplam vergi-yi mahsus yükünden daha fazla değerlere rastlanmaktadır. En yüksek vergi-yi mahsus yükü % 40 ile Umur köyüdür. Onu, Kayalar ve Çaltı köyleri izlemektedir. 12 köyün ise kaza genel yükünden daha az vergi-yi mahsus yükü vardır. En düşük değer, % 0 ile Çine dışında toprağı bulunanlarındır.

5.2.3. Toplam Öşr Yükü

Çine kazası köyleri toplam öşr yükü dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.12: Çine Kazası Köyleri Toplam Öşr Yüğü Dağılımı

Köyler	Öşr (kuruş)	Toplam Hâsılat (kuruş)	Vergi Yüğü (%)
Kayataş	3767,5	22370,5	17
Umur	1248,5	8386	15
Çaltı	3081,5	22611	14
Kahraman	2986,5	27506	11
Kayalar	1223,5	12821,5	9
Sarızade	3480	65719	5
Dışarıda toprağı bulunanlar	1091	23564,5	5
Kırkışık	1180,5	27503	4
Karakollar	1989	62905	3
Yağcılar	599,5	22547	3
Elderesi	2087	97598	2
Kargı	645	35838	2
Tatarmemişler	282	16345	2
Nazariye	887,5	55611	1
Kurtderesi	773,5	58920	1
Seferler	308,5	29051	1
Ancin	234,5	40262,5	1
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	139,5	24005	1
Sarı	328,5	56593,5	0,5
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	230	60221	0,3
Camızağılı	212	67967	0,3
Toplam	26775,5	838345,5	3

Kaza genelinde Yağcılar ve Karakollar köylerinin değerleri toplam öşr yüğü ile aynıdır. 8 köyün öşr yüğü, toplam yükten daha fazladır. 11 köyün öşr yüğü de toplam yükün altında değerlere sahiptir. En fazla yüğe sahip olan köy % 17'lik değeriyle Kayataştır. Onu % 15'le Umur, % 14'le de Çaltı köyleri izlemektedir. En az öşr yüğü olan köy ise Dereli nam-ı diğer Abdülfakih ve Camızağılı köyleridir.

5.2.4. Resm-i Ağnam Yüğü

Bu tür vergi, hâsılatan ziyade oğlak ve kuzu dışında kalan sağmal veya yoz kaydı olan küçükbaş hayvanlara isabet eden nakdi karşılık olarak alınmakta idi. Buna bağlı olarak da toplam hayvan sayısı ile *resm-i ağnam* arasında bir ilişki olmalıdır. Ancak defterlerde yer yer tutarsız yazımlara rastlanmaktadır. Bazı yerleşim birimlerinde küçükbaş hayvan kayıtları olmasına rağmen, *resm-i ağnam* kayıtlarına rastlanmamıştır. Çine dışında toprağı olanlar, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih ve Elderesi köylerinde küçükbaş hayvan kayıtları olmasına karşın, *resm-i ağnam* kayıtlarına rastlanmamıştır.

Kaza köylerinde toplam yetişkin küçükbaş hayvana isabet eden resm-i ağnam yükü aşağıdadır.

Tablo 5.13: Çine Kazası Köylerinde Toplam Yetişkin Küçükbaş Hayvan Resm-i Ağnam Yükü

Köyler	Resm-i Ağnam (kuruş)	Toplam Hâsılat (kuruş)	Vergi Yükü (kuruş)
Ancin	0	40262,5	0
Camızağılı	290	67967	0,3
Sarızade	25	65719	0,03
Kayataş	0	22370,5	0
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	4,5	24005	0,01
Sarı	37	56593,5	0,06
Nazariye	150	55611	0,3
Yağcılar	0	22547	0
Karakollar	10	62905	0,01
Kargı	0	35838	0
Kırkışık	128	27503	0,5
Kayalar	412,5	12821,5	3,2
Seferler	20	29051	0,07
Dışarıda toprağı olanlar	0	23564,5	0
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	0	60221	0
Tatarmemişler	299	16345	1,8
Umur	21	8386	0,2
Kurtderesi	0	58920	0
Kahraman	95	27506	0,3
Çaltı	72,5	22611	0,3
Elderesi	0	97598	0
Toplam	1564,5	838345,5	0,2

Yukarıdaki tablodaki veriler incelendiğinde kaza genelinde göze çarpan husus, koyun ve keçilerde, her baş hayvana isabet eden resm-i ağnam 0,3 kuruştur. Kaza genelinde 0,2 kuruşun ortaya çıkması da Çine dışında toprağı olanlar, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih ve Elderesi köylerinde küçükbaş hayvan kayıtlarının olmamasından veya diğer köylerdeki tutarsız ya da yanlış yazımlardan ve en son olarak da tarafımızdan yapılabilecek hesap hatalarından kaynaklanmış olabilir.

ALTINCI BÖLÜM

ZİRAİ HÂSILAT VE VERİMLİLİK

6.1. TOPLAM TARIM ALANLARI ZİRAİ HÂSILAT DAĞILIMI

Ekili-dikili tarım alanlarının tamamından elde edilen toplam hâsılâtın (kuruş) dönüm başı miktarına *zirai hâsılât* denilmektedir. Daha önceki bölümlerde de verildiği gibi Çine kazası köyleri ekili-dikili tarım alanları toplamı 8915 dönüm olarak hesaplanmaktadır. Bu araziden elde edilen toplam hâsılât ise 607312,5 kuruş idi. O halde kaza genelinde dönüm başı 68 kuruş tarım hâsılâtı elde edilmiş demektir.

Bu miktarın Çine kazası köyelerine göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.1: Çine Kazası Köyleri Zirai Hâsılât Dağılımı (Kuruş/Dönüm)

Köyler	Hâsılât/Dönüm	Fark
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	16	-52
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	17	-51
Umur	26	-42
Kargı	27	-41
Kırkışık	28	-40
Camızağılı	29	-39
Yağcılar	29	-39
Sarı	32	-36
Dışarıda toprağı bulunanlar	32	-36
Çaltı	33	-35
Kayalar	34	-34
Kahraman	34	-34
Kayataş	35	-33
Karakollar	36	-32
Seferler	37	-31
Ancin	42	-26
Kurtderesi	44	-24
Tatarmemişler	48	-20
Nazariye	57	-11
Elderesi	71	3
Sarızade	270	202
Toplam	68	0

Kaza genelinde ekili-dikili tarım alanlarında, dönüm başı 68 kuruş hâsılât elde edildiğinden bahsedilmişti. Sarızade köyünde 202 kuruş dönüm başı hâsılât hesaplanmaktadır. Bunun nedeni ise, mezru tarım alanlarından hâsılât elde edilmesine rağmen buraların büyük toprak sahiplerinin malı olması ve ahalinin bu topraklarda

bağlık alanlarının olması dönüm başı hâsılat miktarının yüksek çıkmasına neden olmaktadır.

Tablo incelendiğinde yerleşim yerlerinde dönüm başı hâsılat dağılımlarında istikrarlı bir dağılım görülmemektedir.

6.1.1. Ekili Tarım Alanları Zirai Hâsılatı

Ekili tarım ürünlerini dönüm başı zirai hâsılatını hububat, pamuk ve bostanda hesaplamak mümkün değildir. Bu üç ürünün karışık ekildiği arazilerden dolayı dönüm başına düşen zirai hâsılat değerleri tahminidir. Ancak tütünün dönüm başına düşen hâsılatı doğru olabilir.

Çine kazası köyleri ekili tarım ürünlerinin dönüm başı zirai hâsılatının dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 6.2: Çine Kazası Köyleri Ekili Tarım Alanları
Zirai Hâsılat Dağılımı (Kuruş/Dönüm)

Köyler	Hâsılat/Dönüm	Fark
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	12	-53
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	17	-48
Sarı	20	-45
Ancin	21	-44
Seferler	24	-41
Yağcılar	26	-39
Umur	26	-39
Kargı	27	-38
Kırkışık	27	-38
Camızağlı	28	-37
Dışarıda toprağı bulunanlar	31	-34
Kahraman	31	-34
Karakollar	32	-33
Çaltı	32	-33
Kayalar	34	-31
Kayataş	35	-30
Tatarmemişler	42	-23
Kurtderesi	43	-22
Elderesi	47	-18
Nazariye	55	-10
Sarızade	265	200
Toplam	65	0

Kaza genelinde ekili tarım alanlarından dönüm başı 65 kuruş hâsılat elde edilmektedir. Sarızade köyünde 265 kuruş dönüm başı hâsılat hesaplanmaktadır. Onu,

Nazariye ve Elderesi köyleri izlemektedir. En düşük dönüm başı hâsılat ise 12 kuruş ile Dereli nam-ı diğer Abdülfakih köyüne aittir.

6.1.2. Dikili Tarım Alanları Zirai Hâsılatı

Çine kazası köylerinde 140 kuruş zirai hâsılatı olan dikili tarımın, yerleşim yerlerine göre zirai hâsılat dağılımları aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.3: Çine Kazası Köyleri Dikili Tarım Alanları Zirai Hâsılat Dağılımı (Kuruş/Dönüm)

Köyler	Hâsılat/Dönüm	Fark
Kayataş	0	-140
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	0	-140
Kayalar	0	-140
Camızağılı	33	-107
Kargı	80	-60
Kurtderesi	83	-57
Seferler	84	-56
Umur	112	-28
Nazariye	115	-25
Karakollar	121	-19
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	130	-10
Kırkışık	132	-8
Ancin	140	0
Elderesi	140	0
Sarı	142	2
Kahraman	143	3
Çaltı	145	5
Yağcılar	153	13
Dışarıda toprağı bulunanlar	160	20
Sarızade	193	53
Tatarmemişler	200	60
Toplam	140	0

Dikili tarımda nadasa bırakma durumu olmadığından hâsılat elde edilmese de zirai hâsılat hesaplamaları yapılmıştır. En fazla dönüm başı hâsılatın Tatarmemişler köyünde (200 kuruş) olduğu, bunu Sarızade köyünün (193 kuruş) izlediği; en düşük değer ise, 33 kuruşla Camızağılı köyünde hesaplandığı anlaşılmaktadır.

6.2. ZİRAİ VERİMLİLİK

Zirai verim düzeyi, bir ekonominin gelişmesinde büyük rol oynar. Çünkü tarım kesimindeki ürün fazlasının miktarı, ticaret ve sanayi kesimlerinin gelişmesini büyük

ölçüde etkiler. Tarım kesiminin fazla ürün yaratma kapasitesi ise, verim düzeyine bağlıdır. Bu nedenlerle tarımda verimlilik düzeyi, zirai gelişmenin önemli bir göstergesidir⁵⁴.

Burada söz konusu zirai verimlilik, dönüm başına elde edilen tarım ürünü miktarıdır ki, Temettuat Defterleri'nin bize verdiği bilgilere göre, bu verimlilik miktarı sadece *mezru tarla* ürünlerinde hesaplanabilmektedir. Zira hububat üretimini içeren mezru tarla ürünlerinin ağırlık ölçüleri olarak miktarı verilmiş, diğer tarım ürünlerinin hacim ve ağırlıkları verilmemiştir. Dolayısıyla, yalnızca aynı vergilerden hareketle toplam hububat zirai verimliliği hesaplanabilir.

Buna göre Çine kazası köyleri toplam hububat üretimi zirai verimliliği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6.4: Çine Kazası Köyleri Toplam Hububat Üretimi Zirai Verimliliği

Köyler	Mezru Tarla (Dönüm)	Hububat (Kile)	Dönüm Başı Verimlilik (Kile)
Kayataş	249	3626	14,6
Elderesi	316	1052	3,3
Tatarmemişler	31	100	3,2
Kurtderesi	241	704,5	2,9
Sarızade	1209	2781,5	2,3
Karakollar	720	1655,5	2,3
Camızağılı	88	192	2,1
Nazariye	212	444,5	2,1
Çaltı	989	2121	2,1
Dışarıda toprağı bulunanlar	464	934	2,0
Kahraman	1288	2386	1,9
Ancin	49	89	1,8
Kırkışık	567	1022,5	1,8
Seferler	80	140,5	1,8
Kargı	289	479	1,7
Kayalar	513	869	1,7
Umur	611	1045,5	1,7
Yağcılar	301,5	456	1,5
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	113	130	1,2
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	143	164	1,1
Sarı	114	94,5	0,8
Toplam	8587,5	20487	2,4

Tablodan, toplam dönüm başı hububat üretiminin 2,4 kile olduğu sonucu çıkartılmaktadır. En yüksek hububat üretimi 14,6 kile ile Kayataş köyüne aittir. Onu,

⁵⁴ Güran, age., s.96.

3,3 kile ile Elderesi ve 3,2 kile ile de Tatarmemişler köyleri izlemektedir. En düşük hububat üretimi ise 0,8 kile ile Sarı köyündedir.

Çine kazası köyleri hububat üretimini kilogram cinsinden ifade edersek, 1 kile 25,659 kilogram olarak kabul edilirse*, yukarıda yer alan dönüm başı verimliliğin kilogram olarak dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 6.5: Çine Kazası Köyleri Kilogram Cinsinden Toplam Hububat Üretimi Zirai Verimliliği

Köyler	Mezru Tarla (Dönüm)	Hububat (Kilogram)	Dönüm Başı Verimlilik (Kilogram)
Tatarmemişler	31	26993,3	870,7
Camızağılı	88	42478,5	482,7
Elderesi	316	93039,5	294,4
Dışarıda toprağı bulunanlar	464	54422,7	117,3
Karakollar	720	71370,5	99,1
Kayataş	249	23965,5	96,2
Kahraman	1288	61222,4	47,5
Ancin	49	2283,6	46,6
Kırkışık	567	26236,3	46,3
Seferler	80	3605,1	45,1
Umur	611	26826,5	43,9
Kayalar	513	22297,8	43,5
Kargı	289	12290,7	42,5
Yağcılar	301,5	11700,5	38,8
Araphisarı köyü Hacılebbeleni	113	3335,7	29,5
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	143	4208,1	29,4
Nazariye	212	4926,5	23,2
Sarı	114	2424,8	21,3
Sarızade	1209	18076,8	14,9
Çaltı	989	11405,4	11,5
Kurtderesi	241	2565,9	10,6
Toplam	8587,5	525675,9	61,2

Tablodan da anlaşılacağı gibi dönüm başı ortalama 61,2 kilogram verimlilik söz konusudur. Dönüm başı verimliliğin en yüksek olduğu köy 870,7 kilogram ile Tatarmemişlerdir. Onu 482,7 kilogram ile Camızağılı köyü izlemektedir. Kurtderesi köyü 10,6 kilogram dönüm başı verimlilik ile en düşük değere sahiptir.

Hububat türlerinin kilogram cinsinden değer ve yüzdelere bakılacak olursa, hangi ürünün ne şekilde zirai verimliliğe katkısı olduğu anlaşılacaktır.

* 1 Kile=4 Şinik=8 Kutu=50 Kadeh veya Kase= 5000 Habbe. Standart 20 Okka=25,659 Kilogram. Bk., İnalçık, Osmanlı İmparatorluğunda Klasik Çağ (1300-1600), s.251.

Çine kazası köylerindeki hububat ürünleri olan hinta, şair, darı, susam, çavdar, mısır ve nohut'un kilogram cinsinden değer ve yüzdeleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 6.6: Çine Kazası Genel Türlerine Göre Hububat Ürünlerinin
Kilogram Cinsinden Değerler ve Yüzdeleri

Hububat Türü	Değeri (Kilogram)	%
Şair	190697,7	36,3
Hinta	141765,9	26,9
Darı	134081,1	25,5
Çavdar	55179,7	10,5
Susam	3207,4	0,6
Mısır	641,5	0,1
Nohut	102,6	0,02
Toplam	525675,9	100,0

Yukarıdaki tabloya göre köyler genelinde hububat üretimi içinde en fazla % 36,3 ile şair ve en az % 0,02 ile nohut üretiminin payı söz konusudur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yerel tarih yazıcılığında çeşitli yörelere ait bilgiler her zaman değerli olmuştur. Özellikle son dönemlerde bu konuda yapılan araştırmalarda temettuat defterlerinin önemi giderek artmaktadır.

H 1260–1261 (M 1844–1845) senelerini kapsayan bu çalışmayla, Çine'ye ait 21 yerleşim biriminin ayrı ayrı düzenlenmiş olan temettuat defterlerinden 19. yüzyıl ortalarında Çine kazasının sosyo-ekonomik yapısına ait önemli veriler elde etmiş bulunmaktayız.

19. yüzyıl ortalarında Çine kazası köylerinde genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanan ekonomik yapı dikkati çekmektedir. Tarıma verilen önem, hâsılâtın da yüksek olmasına neden olmaktadır. Hâsılât dağılımı içinde tarımın % 46'lık payı bulunmaktadır. Tarım hâsılâtının ardından hayvan hâsılâtlarının % 22 olduğu görülmektedir. Buradan, özellikle tarıma elverişli olmayan topraklarda yaşayan halkın tarım dışı faaliyetlere yöneldiği sonucu çıkarılabilir. Pek çok meslek sahibinin olmasına rağmen meslek hâsılâtının % 12 olduğu ortaya çıkmaktadır.

İncelediğimiz defterlerde Çine'de yer alan köylerde 889 hanede tahminen 4445 kişinin yaşamış olduğunu görmekteyiz. Nüfusun en yoğun olduğu yerleşim birimi 139 hane ve 695 tahmini nüfusa sahip olan Çine dışında toprağı bulunanlar ile 80 hanede 400 kişinin var olduğu Çaltı köyüdür. Tahmini nüfusun en az olduğu köy ise 9 haneli ve 45 nüfuslu Tatarmemişler köyüdür.

Ayrıca Çine nüfusunun 19. yüzyıl ortalarında Müslüman, Rum, Musevi ve Ermeni gibi karışık bir etnik yapıya sahip olduğu Temettuat Defterleri'nde de görülmektedir.

Çine'de yaşayan halkın büyük bir çoğunluğu tarımla uğraşp rençberlikle geçinmektedir. Bunun yanı sıra terzi, berber, demirci, oduncu, kömürcü, çulhacı, pazarcı, nalbant, semerci, deri taciri gibi esnaf gurubu bulunmaktadır. Ayrıca imam, hatip ve muallim-i sıbyan gibi meslek sahiplerine de rastlanmaktadır.

Çine'nin toprakları tarıma elverişli olduğundan burada çok çeşitli ürünler yetiştirilmektedir. Özellikle mezru tarlalar geniş yer tutar. Bu tarlalarda ekili ve dikili olmak üzere pek çok ürün yetiştirilmektedir. Hububat ürünlerinin yanı sıra bağcılık ve zeytincilik de geniş yer tutmaktadır. Aynı zamanda pamuk ve tütün gibi sanayi ürünleri de yetiştirilmektedir.

Hayvancılık, tarımdan sonra gelmektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık kazada önemli bir yer tutmaktadır. Küçükbaş hayvancılık, toplam hayvan varlığının %

52'sini kapsarken; büyükbaş hayvancılığın oranı ise % 33,9'dur. Bunun yanında yük ve binek hayvancılığının geri planda kaldığını görmekteyiz (% 14,1). Arıcılık ise Çine'de başta Kayalar köyü olmak üzere Nazariye ve Kırkışık köylerinde yaygın olarak yapılmaktadır.

Defterlerde üç çeşit vergiye rastlanmıştır. Vergi-yi mahsus, öşr ve resm-i ağnam. Yetiştirilen tüm tarım ürünlerinden öşr alınmaktadır. Alınan öşr vergisinde, diğer ürünlerden farklı olarak hububatların hem aynı hem de nakdi karşılıkları verilmiştir.

Yine Çine kazasının halkının büyük çoğunluğunun vergisini verdiğini, küçük bir kısmının ise vergi-yi mahsusa vermediğini Temettuat Defterleri'ne dayanarak söyleyebiliriz. Bu vergiden muaf olanların (emlak ve eşyası bulunmayanlar, babasının hanesinde oturanlar, ianeyle geçinenler, askerde olanlar, yetim ve ihtiyar olanlar) toplam vergi hanesindeki payı % 25,3'tür.

İncelediğimiz yerleşim yerlerinin doğal geçim kaynaklarını ve sosyal yapılarını bize doğrudan gösteren Temettuat Defterleri, kendi dönemini geleceğe taşıyan çok önemli bir kaynak vazifesi görmektedir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

BOA.

Tasnif No: ML. VRD. TMT. (Maliye Varidat Temettuat)

- 1731 Çine Ancin Köyü
- 1732 Çine Camızağılı Köyü
- 1733 Çine Sarızade Köyü
- 1734 Çine Kayataş Köyü
- 1735 Çine Araphisarı Köyü Hacilebbeleni Köyü
- 1736 Çine Sarı Köyü
- 1737 Çine Nazariye Köyü
- 1738 Çine Yağcılar Köyü
- 1739 Çine Karakollar Köyü
- 1740 Çine Kargı Köyü
- 1741 Çine Kırkışık Köyü
- 1762 Çine Kayalar Köyü
- 1763 Çine Seferler Köyü
- 1764 Çine Dışında Toprağı Olanlar
- 1765 Çine Dereli Nam-ı Diğer Abdülfakih Köyü
- 1766 Çine Tatarmemişler Köyü
- 1767 Çine Umur Köyü
- 1768 Çine Kurtderesi Köyü
- 1769 Çine Kahraman Köyü
- 1770 Çine Çaltı Köyü
- 1771 Çine Elderesi Köyü

2. Resmi Kaynaklar

Aydın Vilayet Salnameleri

- 1307 Aydın Vilayet Salnamesi
- 1311 Aydın Vilayet Salnamesi
- 1312 Aydın Vilayet Salnamesi
- 1314 Aydın Vilayet Salnamesi
- 1317 Aydın Vilayet Salnamesi
- 1320 Aydın Vilayet Salnamesi
- 1326 Aydın Vilayet Salnamesi

3. Kitaplar

Başaran, M. (2006) *Milli Mücadele’de Çine Heyet-i Milliyesi (1919-1920)*, Emre Dijital Baskı: Aydın.

Çadırcı, M. (1997) *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları: Ankara.

Güran, T. (1998) *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayınları: İstanbul.

İnalçık, H. (2003) *Osmanlı İmparatorluğunda Klasik Çağ (1300-1600)*, YKY Yayınları: İstanbul.

Karpat, H. K. (2003) *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.

Muslu, M.A. (1985) *İlçemiz Çine*, Hür Efe Matbaası: İzmir.

Özbekler, K. (1981) *Aydın ve İlçeleri*, Doğruluk Matbaacılık: İzmir.

Özçelik, S. (2005) *19. Yüzyıl Ortalarında Acıpayam ve Çevresi (Temettuat Defteri İncelemesi)*, Fakülte Kitabevi: Isparta.

Tekeli, İ.-İlkin, S. (1989) *Egedeki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşına Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*, Ankara.

Uyguç, A. (1996) *Dünden Bugüne Çine*, Basım Matbaacılık: Denizli.

4. Tek Yazarlı Makaleler

Akbayar, N. (1985) “Tanzimattan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, c. 5, ss. 1238-1246.

Barkan, Ö. L. (1993) “Öşür”, *İA. C. 9*, ss. 482-488.

Kütükoğlu, M. S. (1995) “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettu Defterleri”, *Belleten*, c. LIX/225, ss. 395-418.

Şefik, M. (1937) “İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali”, *Askeri Mecmua*, c. II/46.

Şener, A. (1992) “Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Reformları”, *150. Yılında Tanzimat*, ss. 259-275.

5. Başvuru Kaynakları

Devellioğlu, F. (1998) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 15. bs, Aydın Yayınevi Yayınları: Ankara.

Sami, Ş. (1317) *Kamus-ı Türki*, Dersaadet.

Pakalın, M. Z. (2004) *Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü*, MEB Yay: İstanbul.

TDK (2005) *Türkçe Sözlük*, 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası: Ankara.

1982, *Yurt Ansiklopedisi*, Anadolu Yay: İstanbul.

6. İnternet Kaynakları

Öztürk,, S. (14.06.2007) Türkiye’de *Temettuat Çalışmaları*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı, <http://www.osmanli.org.tr/yazi.php?bolüm=4&id=141>

ابديہ بخاغبلك هادى اولدني قضا لند نهينه قضا نه مضافه انجيين
 قير نه مقبر اها ايدرك املان وارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين
 وقربا

قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين
 قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين
 قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين

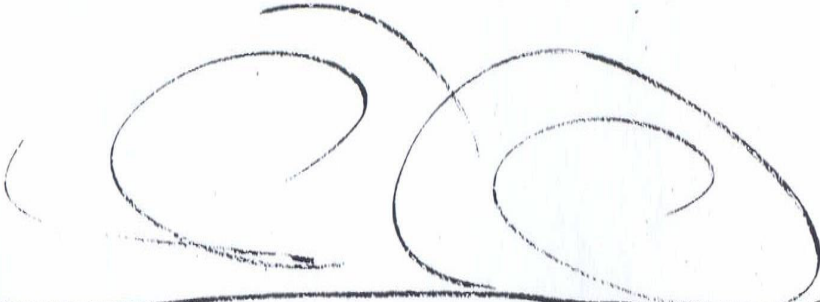
قير ندر نه ساكند نه قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين

قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين
 قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين
 قضا و ارض و تمتما ندر نيك مقدار نبي هين

صنرا نيك
 اوكند
 ميرك

مقدار چنه ندر
 ۴۰۰ اماندن
 ۱۲۸۵ جودى لکما
 ۱۶۸۵

EK 2. Ancin Köyü Temettuat Defterinin Giriş Sayfası

<p>التمتع سنة محمد باي سنة تمتمتكم بكم ١٩٥٠</p>	<p>التمتع سنة محمد باي سنة ديمكوي بكم ١٩٥٠</p>
---	--

دروه دختره محمد اولدني اوزك فیه من اهل ایلدینک التمتع سنة محمد باي سنة دیمکوی اولدلم
 بر محیب باک ایکیبک التمتع سنة دیمکوی و اوله طقد زینک بنیوز التمتع بجهه فیه من تمتمتکم
 بالیه اولدنی شری و عمر قلند

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Lütfi BUDAK

Doğum Yeri ve Tarihi : AYDIN 19.02.1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü OÖSAE-Tarih Öğretmenliği (Tezsiz Yüksek Lisans)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Ulusal Sempozyumlarda Sunulan Bildiriler :

— 28–30 Eylül 2005, Denizli Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Halk Eğitiminde Halkevlerinin Rolü” (Sözel Bildiri).

— 22 Nisan 2006, İzmir Özel Tefvik Fikret Okulları, Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar III: Yapılandırmacılık ve Eğitimimize Yansımaları Sempozyumu, “Yapılandırmacılık ve Sosyal Bilgiler Eğitimi” (Sözel Bildiri) (Bildiri kitabında yayımlandı).

Uluslararası Sempozyumlarda Sunulan Bildiriler :

— 4–5 Mayıs 2006, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, III. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, “Türkiye’de İlkokul Programlarının Oluşumunda Yabancı Uzmanların Rolü (1923–1938)” (Poster Bildiri).

İş Deneyimi**Stajlar** : -**Projeler** : -**Çalıştığı Kurumlar** : Aydın Özel Konaklı Dershanesi**İletişim****e-posta Adresi** : lbudak@adu.edu.tr**Tarih** : 28.08.2007